

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชุด ท้องถิ่นเราชาวพิษณุโลก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการดำเนินการวิจัย โดยนำมาเรียบเรียงไว้ตามลำดับ ดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

- 1.1 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 2
- 1.2 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา
- 1.3 กระบวนการเรียนรู้ในการเรียนการสอน

2. ความสำคัญของภาษาไทยและการอ่าน

- 2.1 ความหมายของการอ่าน
- 2.2 ความสำคัญของการอ่าน
- 2.3 จุดมุ่งหมายของการอ่าน
- 2.4 จิตวิทยาในการอ่าน
- 2.5 ประเภทของการอ่าน
- 2.6 หลักและทฤษฎีการสอนอ่าน

3. ความสามารถในการอ่านจับใจความ

- 3.1 ความหมายของการอ่านจับใจความ
- 3.2 ความสำคัญของการอ่านจับใจความ
- 3.3 หลักในการอ่านจับใจความ
- 3.4 ทักษะของการอ่านจับใจความ
- 3.5 แนวการอ่านจับใจความ
- 3.6 การสอนอ่านจับใจความ
- 3.7 ความสามารถในการอ่านและการวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความ

4. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอน

- 4.1 ความหมายของสื่อการสอน
- 4.2 ความสำคัญของสื่อ

- 4.3 ประเภทสื่อการสอน
- 4.4 ลักษณะสื่อการสอนที่ดี
- 4.5 คุณค่าของสื่อ
- 5. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์
  - 5.1 ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
  - 5.2 ลักษณะและรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
  - 5.3 ประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
  - 5.4 หลักการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
  - 5.5 ประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
  - 5.6 จิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
  - 5.7 การหาประสิทธิภาพ
- 6. ความพึงพอใจ
  - 6.1 ความหมายของความพึงพอใจ
  - 6.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ
  - 6.3 การวัดความพึงพอใจ
- 7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ
  - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

1.1 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นที่ 2

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมสาระสำคัญของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อเป็นหลักในการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้ครอบคลุมจุดมุ่งหมายของหลักสูตรดังต่อไปนี้

กรมวิชาการ (2544, หน้า 4 - 7) ได้กล่าวถึง หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ดังนี้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรที่มีลักษณะเป็นหลักสูตรมาตรฐาน และมีลักษณะเป็นหลักสูตรสมรรถฐาน กล่าวคือ หลักสูตรจะมีสาระการเรียนรู้เป็นกลุ่มเนื้อหาและทักษะที่จะต้องสอน แต่ละสาระการเรียนรู้จะมีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นตัวกำหนดคุณภาพของการจัดการศึกษา แต่ละมาตรฐานการเรียนรู้จะมีมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเป็นสมรรถภาพที่

ผู้เรียนเรียนจบการศึกษาแต่ละช่วงชั้นจะต้องมีความรู้ ความสามารถในการเรียนตามมาตรฐาน การเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น มาตรฐานการเรียนรู้จึงเป็นข้อกำหนดคุณลักษณะและ ความสามารถของผู้เรียนที่ครูจะจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะและความสามารถดังกล่าว

กรมวิชาการ (2544, หน้า 17 - 19) ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย มี 5 สาระ ดังนี้

สาระที่ 1 : การอ่าน ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหา และสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 : การเขียน ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความและเขียน เรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมี ประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 : การฟัง การดู และการพูด สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณและพูด แสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4 : หลักการใช้ภาษา เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทยการเปลี่ยนแปลง ของหลักภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับวัฒนธรรม อารีฟ สังคม และชีวิตประจำวัน

สาระที่ 5 : วรรณคดีและวรรณกรรม เข้าใจและแสดงความคิดเห็นวิจารณ์วรรณคดีและ วรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

นอกจากจะกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้แล้ว หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานยังได้กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ซึ่งช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กำหนดให้เรียน ดังนี้

สาระการอ่าน

1. การอ่านคำใหม่และคำยากที่มีอักษรนำ อักษรควบ ตัวการ์นต์และการผันวรรณยุกต์
2. การอ่านอักษรย่อ เครื่องหมายวรรคตอน
3. การอ่านและเข้าใจความหมายของคำ ประโยค และข้อความ การอ่านคล่องและการอ่านเร็ว
4. การอ่านสำนวน โวหาร การบรรยาย การพรรณนา และการเปรียบเทียบโดยเข้าใจความหมาย
5. การใช้บริบทช่วยความเข้าใจถ้อยคำ สำนวน และเนื้อเรื่องที่อ่าน
6. การอ่านหนังสือจากมุมหนังสือ ห้องสมุด และแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ
7. การอ่านในใจ การจับใจความของเรื่องที่อ่าน โดยหาคำสำคัญ ใช้คำถามใช้แผนภาพ โคร่งเรื่องหรือแผนภาพความคิด

8. การอ่านตีความ วิเคราะห์ความ สรุปความ จากเรื่องที่อ่าน
  9. การใช้ความรู้ ความคิดที่ได้จากการอ่านไปใช้คิดแก้ปัญหา ตัดสินใจคาดการณ์และพัฒนาตน
  10. การอ่านและตรวจสอบความรู้และค้นคว้าเพิ่มเติม
  11. การอ่านออกเสียงร้อยแก้วและร้อยกรองได้คล่อง และถูกต้องตามลักษณะคำประพันธ์ และการอ่านทำนองเสนาะ
  12. การท่องจำ การอธิบายความหมายและคุณค่าของบทอาขยาน บทร้อยแก้วและบทร้อยกรองที่ไพเราะ มีความงดงามทางภาษา มีคุณค่าทางความคิดทางภาษา และการนำไปใช้อ้างอิง
  13. การเลือกอ่านหนังสือและสื่อสารสนเทศ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ตรงตามจุดประสงค์
  14. สุขลักษณะในการอ่านหนังสือ มารยาทการอ่าน การปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการแนะนำหนังสือ
- สาระการเรียนรู้
1. การเขียนสะกดคำให้ถูกต้อง การวางสระและวรรณยุกต์ให้ถูกต้องตามหลักการเขียนคำไทย
  2. การเลือกใช้คำเขียนประโยคและเรื่องราวตรงตามความหมาย
  3. การคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัด ตัวบรรจงครึ่งบรรทัด เขียนตัดหัวัดแกมบรรจง และการเขียนตามคำบอก
  4. การเขียนเรียงความ ย่อความ การเขียนเรื่องราวที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงเรื่องราวจากจินตนาการ และเชิงสร้างสรรค์
  5. การเขียนจดหมายกิจธุระ บันทึกประจำวัน บันทึกข้อมูล ความรู้จากการอ่าน การเขียนชี้แจง การปฏิบัติงาน การเขียนรายงาน การกรอกรายการต่างๆ ได้เหมาะสมแก่โอกาสและจุดประสงค์
  6. การเขียนคำคล้องจองและแต่งคำประพันธ์อย่างง่าย
  7. การใช้กระบวนการเขียนพัฒนางานเขียน โดยการเตรียมการเขียนการกำหนดรูปแบบ โครงเรื่อง เนื้อหา การใช้แผนภาพความคิด องค์ประกอบการเขียน การยกเว้น การตรวจทาน การปรับปรุงแก้ไข และเขียนเรื่องให้สมบูรณ์
  8. การศึกษาค้นคว้าจากแหล่งการเรียนรู้และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้ทักษะการเขียนจดบันทึก ข้อมูล การรายงานความรู้ ประสบการณ์ เหตุการณ์และการสังเกต
  9. การเขียนสื่อสารได้ตรงตามวัตถุประสงค์
  10. การใช้เลขไทย
  11. มารยาทการเขียน โดยใช้ภาษาสุภาพ รับผิดชอบในสิ่งที่เขียน และอ้างอิงแหล่งที่มา

12. การปลูกฝังนิสัยรักการเขียน โดยการจดบันทึกจากการสังเกต จากการอ่านจาก ประสบการณ์และเหตุการณ์อย่างสม่ำเสมอ

การฟัง การดู และการพูด

1. การรู้จักเลือกฟัง เลือกดูสิ่งที่เป็นความรู้ และความบันเทิง
2. การจับใจความ การวิเคราะห์แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น การสรุปความเรื่องที่ฟังเรื่องที่คุณ
3. การเข้าใจจุดประสงค์ของเรื่องและของผู้พูด การใช้ถ้อยคำ การใช้น้ำเสียงและกิริยาท่าทางของผู้พูด การตั้งข้อสังเกตเปรียบเทียบกับประสบการณ์ในชีวิตจริง การแสดงความรู้ความคิดเห็นจากเรื่องที่ฟังและเรื่องที่คุณ

4. การพูดรายงาน การพูดวิเคราะห์เรื่องราว การสนทนาโต้ตอบได้เหมาะสมแก่เรื่องและวัตถุประสงค์

5. มารยาทการฟัง การดู และการพูด

หลักการใช้ภาษา

1. การอ่านและเขียนสะกดคำที่เป็นวงศาคาศัพท์ที่ยากขึ้น ทั้งคำที่มาจากสื่อมวลชน และคำที่มาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นได้ถูกต้องคล่องแคล่วแม่นยำ

2. การใช้คำและกลุ่มคำตามชนิดและหน้าที่ เรียบเรียงเป็นประโยคได้ถูกต้อง

3. หลักการใช้ประโยค

4. การรู้จักใช้คำที่มีความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัยในการสื่อสาร

5. การรู้จักใช้คำราชาศัพท์ที่เป็นค่านามราชาศัพท์ คำสรรพนามราชาศัพท์และคำกริยารราชาศัพท์ ที่ใช้แก่พระมหากษัตริย์ พระราชวงศ์ พระสงฆ์ และคำสุภาพ ทั้งการพูดและการเขียน

6. ลักษณะคำไทยและคำภาษาต่างประเทศที่ใช้ในภาษาไทย

7. หลักการคำคล้องจองและคำประพันธ์

8. การใช้ทักษะทางภาษาเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ การดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม

9. การใช้ทักษะทางภาษาและเทคโนโลยีการสื่อสารพัฒนาความรู้

10. การใช้พจนานุกรมในการอ่าน การเขียน และค้นหาความหมายของคำ

11. การใช้ภาษาในการพูดและการเขียน เหมาะแก่บุคคลและสถานการณ์ตามระดับของภาษาอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับวัฒนธรรมและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

12. การเข้าใจการใช้ภาษาของกลุ่มบุคคลในชุมชน

สาระวรรณคดีและวรรณกรรม

1. นิทาน ตำนาน เรื่องสั้น สารคดี บทความ บทร้อยกรอง และบทละครที่มีระดับความยากง่ายตามวัย
2. การรวบรวมนิทานพื้นบ้านในท้องถิ่นอย่างเห็นคุณค่า นำมาเขียนหรือเล่า
3. การเลือกอ่านหนังสือตามจุดประสงค์ของการอ่าน
4. หลักการพิจารณาหนังสือและการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที้อ่านได้อย่างมีเหตุผล
5. การนำข้อคิดและคุณค่าที่ได้จากการอ่านไปใช้ในชีวิตจริง

จะเห็นได้ว่าในส่วนของสาระมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มภาษาไทย ประกอบด้วย 5 สาระ ได้แก่ การอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูด หลักการใช้ภาษา วรรณคดีและวรรณกรรม ซึ่งในแต่ละสาระจะมีรายละเอียดเป็นมาตรฐานของแต่ละสาระ

1.2 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2536, หน้า 11) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาว่า ควรมุ่งเน้นคุณลักษณะของนักเรียน ดังนี้

1. การใช้ภาษาสื่อความได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งทักษะการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน ใช้ภาษาถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษา อ่านออกเสียงได้ชัดเจนถูกต้อง คล่องแคล่วและเขียนคำ วลี ประโยค และข้อความได้ถูกต้องตามอักขรวิธี ใช้ภาษาได้เหมาะสมกับกาลเทศะ เน้นการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคล เวลา โอกาส และสถานที่ การใช้ภาษาอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ใช้ภาษาระดับต่างๆ อย่างเหมาะสม มีความคิดและวิจารณญาณในการใช้ภาษาสามารถใช้ความคิดในการลำดับเหตุ คิดวิเคราะห์หาหลักการ วิพากษ์วิจารณ์ และสรุปความ พัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิดและใช้ภาษาเพื่อการสื่อความ

2. เห็นคุณค่าและความงามของภาษาไทย มุ่งให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนภาษาไทยและช่วยอนุรักษ์ไว้ในฐานะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ตระหนักในความสำคัญของภาษาไทย ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าโดยทำให้เห็นประโยชน์ของการเรียนภาษาไทย เห็นความงดงามของภาษาไทย และมีความภูมิใจในการใช้ภาษาไทย

3. มีนิสัยรักการอ่าน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน มีความพึงพอใจในการอ่าน เห็นความสำคัญของการอ่าน รักที่จะอ่านเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมและหาความบันเทิงอย่างสม่ำเสมอ

จากข้อความที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาควรมุ่งเน้นคุณลักษณะของนักเรียน คือ ให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาสื่อความได้

อย่างมีประสิทธิภาพ เห็นคุณค่า ประโยชน์ของการเรียนภาษาไทยและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน

1.3 กระบวนการเรียนรู้ในการเรียนการสอน

กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษาและชมรมการศึกษาเอกชน ได้สนับสนุนให้มีการพิจารณานำกระบวนการเรียนรู้แบบต่างๆ ไปใช้ในการเรียนการสอน โดยเสนอแนะกระบวนการที่ควรใช้ 12 กระบวนการด้วยกัน ดังนี้

1. ทักษะกระบวนการ (9 ขั้น)
2. กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด
3. กระบวนการคิดวิจารณ์ญาณ
4. กระบวนการแก้ปัญหา
5. กระบวนการสร้างความตระหนัก
6. กระบวนการปฏิบัติ
7. กระบวนการคณิตศาสตร์
8. กระบวนการเรียนภาษา
9. กระบวนการกลุ่ม
10. กระบวนการสร้างเจตคติ
11. กระบวนการสร้างค่านิยม
12. กระบวนการเรียนรู้ความเข้าใจ

ทิตินา แคมมณี (2545, หน้า 312) กล่าวถึงกระบวนการเรียนภาษา เป็นกระบวนการที่มุ่งให้เกิดการพัฒนาทักษะทางภาษา มีขั้นตอนดังนี้

1. ทำความเข้าใจ สัญลักษณ์ สื่อ รูปภาพ รูปแบบ เครื่องหมาย ผู้เรียนรับรู้เกี่ยวกับความหมายของคำ กลุ่มคำ ประโยคและถ้อยคำ สำนวนต่างๆ
2. สร้างความคิดรวบยอด ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงความรู้จากประสบการณ์มาสู่ความเข้าใจและเกิดภาพรวมเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนด้วยตนเอง
3. สื่อความหมาย ความคิด ผู้เรียนถ่ายทอดทางภาษาให้ผู้อื่นเข้าใจได้
4. พัฒนาความสามารถ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามขั้นตอนคือความรู้ ความจำ เข้าใจ นำไปใช้วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าได้

สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ยังมีอีกมาก แต่กระบวนการเรียนรู้ไม่ได้กำหนดขั้นตอนไว้ตายตัว สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยสามารถเลือกกระบวนการรู้ได้ตามความเหมาะสม

2. ความสำคัญของภาษาไทยและการอ่าน

2.1 ความหมายของการอ่าน

นักวิชาการทางการอ่านได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ ดังนี้

จินตนา ไบกาชุย (2541, หน้า 414 - 417) ได้กล่าวไว้ว่า การอ่านเป็นวิธีการที่ผู้อ่านได้อ่านหนังสือ และต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกระบวนการ ซึ่งจะต้องเริ่มด้วยการอ่านออกอ่านได้และอ่านเป็น

1. การอ่านออก ได้แก่ การแปลสัญลักษณ์ตัวเขียนพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ สะกดคำอ่านคำ ประมวลคำพื้นฐาน อ่านประโยค ข้อความ อ่านวรรค อ่านย่อหน้า อ่านตลอดเรื่องให้ได้ใจความเนื้อความของเรื่องที่อ่าน

2. การอ่านได้ ได้แก่ การอ่านในใจโดยให้เข้าใจ ให้อ่านเรื่องราวตลอดจนใจความสำคัญได้ เก็บความหมายข้อความสำคัญถูกต้อง เก็บรายละเอียดที่สำคัญได้ เข้าใจศัพท์ยาก ข้อความยาก แสดงความคิดเห็นจากที่อ่านได้ จดจำสิ่งที่อ่านได้

3. การอ่านเป็น ได้แก่ การอ่านเพื่อให้เป็นเครื่องหาความรู้ อ่านในใจ ในกระบวนการขั้นสูงต่อไป หรืออ่านอย่างละเอียด อ่านเร็ว อ่านเพื่อนำไปใช้พัฒนา ปรับปรุงตัวเอง รู้จักเลือกหนังสืออ่านได้บรรณารักษ์ อ่านเพื่อความเพลิดเพลิน มีนิสัยรักการอ่าน

สมุทรา เข็นเขาวนิช (2542, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของการอ่านว่า การอ่าน คือ การสื่อความหมาย เป็นการสื่อความหมายระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน ผู้เขียนพูด ผู้อ่านแสดง ปฏิกริยาตอบโต้กับผู้อ่านด้วย การสื่อความหมายในการอ่านนั้นจะต้องมีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ ผู้เขียน ผู้อ่าน และรายงาน (สิ่งที่ได้อ่านมาแล้ว หรือปฏิกริยาโต้ตอบ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นจากการอ่านนั้นๆ)

วรรณิ โสมประยูร (2544, หน้า 120) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่าการอ่านหมายถึง การแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นความคิด และนำความคิดนั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ตัวอักษรที่ใช้ในการอ่านเป็นเพียงเครื่องหมายแทนคำพูด และคำพูดเป็นเพียงเสียง ซึ่งใช้เป็นเครื่องหมายแทนความคิดเรื่องจริงอีกทีหนึ่ง

บันลือ พุกกะวัน (2545, หน้า 6) ได้ให้ความหมายของการอ่านว่า

1. การอ่านเป็นการแปลสัญลักษณ์ออกมาเป็นคำพูด โดยการประสมเสียงเพื่อใช้ในการออกเสียงให้ตรงกับคำพูด การอ่านแบบนี้มุ่งให้สะกดตัวผสมคำอ่านเป็นคำๆ ไม่สามารถใช้สื่อความ โดยการฟังได้ทันที เป็นการอ่านเพื่อการอ่านออก มุ่งให้อ่านหนังสือแตกฉานเท่านั้น

2. การอ่านเป็นการใช้ความสามารถในการผสมผสานของตัวอักษรออกเสียงเป็นคำ หรือ เป็นประโยค ทำให้เข้าใจความหมายในการสื่อความโดยการอ่าน หรือฟังผู้อื่นอ่านแล้วรู้เรื่องราวเรียกอ่านได้ ซึ่งมุ่งให้อ่านแล้วรู้เรื่องของสิ่งที่อ่าน

3. การอ่านเป็นการสื่อความหมายที่ถ่ายโยงความคิด ความรู้จากผู้เขียน (ผู้สื่อ) ถึงผู้อ่าน การอ่านลักษณะนี้เรียกว่า อ่านเป็น ผู้อ่านย่อมเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน โดยอ่านแล้วสามารถประเมินผลของสิ่งที่อ่านด้วย

4. การอ่านเป็นการพัฒนาความคิด โดยผู้อ่านต้องใช้ความสามารถหลายๆ ด้าน เช่น ใช้ การสังเกต จำรูปคำ ใช้สติปัญญา และประสบการณ์เดิมในการแปลความ หรือ ถอดความให้เกิด ความเข้าใจเรื่องราวที่อ่านได้ดี โดยวิธีอ่านแบบนี้จะต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนและต่อเนื่อง(กระบวนการ) อาจต้องใช้ความหมายของการอ่านจาก ข้อ 1, 2 และ 3 และสามารถเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่าน นำผลที่ได้จากการอ่านมาเป็นแนวคิด แนวปฏิบัติได้เราเรียกว่า อ่านเป็น

อารีย์ วาสน์อำนวย (2545, หน้า 27) กล่าวไว้ว่า การอ่านเป็นกระบวนการทางความคิด ที่สื่อสารกันระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร โดยอาศัยความรู้ ความสามารถในการสื่อความหมาย จากอักษรที่ปรากฏ ตลอดจนอาศัยประสบการณ์หรือความรู้เดิมเพื่อช่วยในการแปลความหมาย ให้ชัดเจนขึ้น และหากสิ่งที่อ่านเป็นสิ่งที่ไม่เคยพบมาก่อน ผู้อ่านก็ต้องใช้ความพยายามในการหา ความหมายจากสิ่งที่อ่านด้วยการเดา หรือ หาตัวบ่งชี้ที่ปรากฏในข้อความมาช่วยให้การอ่านง่ายขึ้น

หนองนิตย์ เตยจ่อหอ (2547, หน้า 1) การอ่าน คือ ทักษะการใช้ภาษาที่มีบทบาทสำคัญใน การรับสารของมนุษย์ที่ช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ สติปัญญาและการแก้ปัญหา ปัจจุบันการอ่านมี ความจำเป็นต่อชีวิตยิ่งกว่ายุคที่ผ่านมา เพราะโลกปัจจุบันเป็นโลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วทั้งด้านวัตถุ วิทยาการ เทคโนโลยี และความนึกคิด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์ต้องรักการอ่านเพื่อให้สามารถ ติดตามความเคลื่อนไหว ความก้าวหน้า และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ให้ทันต่อเหตุการณ์

อุมาภรณ์ ทองเสมอ (2548, หน้า 23) การอ่าน เป็นกระบวนการสื่อความหมายระหว่าง ผู้เขียนกับผู้อ่าน โดยอาศัยตัวอักษรเป็นสื่อกลางในการสื่อสารซึ่งผู้อ่านต้องใช้ความรู้ประสบการณ์ และความรู้เดิมเพื่อช่วยในการแปลความหมายให้ชัดเจนขึ้นและหากสิ่งที่อ่านเป็นสิ่งที่ไม่เคยพบมา ก่อน ผู้อ่านต้องอาศัยการคาดเดาจากภาษาที่อ่านโดยการบูรณาการทักษะหลายๆ อย่างเข้าด้วยกัน

เช่น การมองเห็น การจำแนกความแตกต่าง การวิเคราะห์คำ เพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนเขียน และต้องการสื่อความหมายตลอดจนต้องรู้วิธีการเขียนและความคิดของผู้เขียน หรือโครงสร้างของข้อเขียนนั้นๆ ในขณะเดียวกัน ผู้อ่านจะต้องพยายามทำความเข้าใจความหมายของเรื่องที่อ่าน จับใจความสำคัญและรายละเอียดของเรื่องพร้อมทั้งสรุปความของเรื่องได้

จากความหมายของการอ่านที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การอ่านหมายถึงการรับรู้ความหมาย และแปลความหมายของตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ออกมาเป็นความคิดตามความเข้าใจของผู้อ่าน การอ่านเป็นทักษะสำคัญในการแสวงหาความรู้และสร้างภูมิปัญญาในการพัฒนาชีวิตเพื่อการสร้างสรรค์และความบันเทิงใจ ทำให้เป็นคนทันโลก ทันเหตุการณ์ นอกจากนี้การอ่านยังเป็นพื้นฐานสำคัญของการคิด สามารถนำความคิดนั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

2.2 ความสำคัญของการอ่าน

การอ่านนอกจากจะเป็นทักษะสำคัญของการแสวงหาความรู้ นักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านได้ดังนี้

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2545, หน้า 2) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ การรู้และใช้วิธีอ่านที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้อ่านทุกคน การรู้จักฝึกฝนการอ่านอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ผู้อ่านมีพื้นฐานในการอ่านที่ดี ซึ่งจะช่วยให้เกิดความชำนาญและมีความรู้กว้างขวางด้วย ดังนั้นการที่นักเรียนจะเป็นผู้อ่านที่ดีจึงขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่ครูเป็นผู้จัดเตรียมให้ อีกทั้งยังต้องผสมผสานกับความสนใจของผู้อ่านเพื่อเป็นแรงจูงใจ ที่ช่วยให้นักเรียนได้อ่านอย่างสม่ำเสมอ

สนิท สุตโยภาส (2545, หน้า 93 - 94) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้ดังนี้

1. การอ่านช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้ มีความรอบรู้ไม่แคบอยู่เฉพาะเรื่อง จะทำให้ผู้อ่านเป็นคนทันสมัย ทันเหตุการณ์ รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก
2. การอ่านจะช่วยพัฒนาความคิด และยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้น เพราะเมื่ออ่านมาก ย่อมรู้มาก เมื่อรู้มากย่อมก่อให้เกิดสติปัญญาที่แหลมคม ฉลาดปราดเปรื่องและอาจถึงขั้นเชี่ยวชาญในเรื่องที่สนใจและติดตามอ่านได้
3. การอ่านเป็นเครื่องมือของการศึกษา เพราะไม่ว่าจะนักเรียนนักศึกษาจะเรียนวิชาใดๆ ล้วนต้องอาศัยการอ่านในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพิ่มเติมจากการเรียนในชั้นเรียน
4. การอ่านช่วยให้มีความก้าวหน้าในอาชีพ เพราะการประกอบอาชีพทุกอาชีพย่อมอาศัยความรู้ ความสามารถ ความชำนาญในการทำงาน

5. การอ่านช่วยปรับปรุงบุคลิกภาพให้ดีขึ้น ด้วยเหตุที่มีหนังสือในกลุ่มที่มีเนื้อหาซึ่งเสนอแนะเกี่ยวกับการวางตัว การพูดจา การเข้าสังคม การแต่งกาย ตลอดจนการแนะนำการปฏิบัติไปในทางที่เหมาะสมและทันสมัยอยู่มากมาย

6. การอ่านช่วยแก้ปัญหาในใจได้ เพราะปัญหาที่เราประสบในชีวิตประจำวันอาจมีวิธีแก้ไขก็สามารถนำมาประยุกต์แก้ปัญหาได้

7. การอ่านช่วยให้เกิดความจรรโลงใจ ได้รับความเพลิดเพลินสนุกสนาน

จากความสำคัญของการอ่านที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าการดำเนินชีวิตนั้นการอ่านมีความสำคัญต่อคนทุกเพศทุกวัย การอ่านเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่างๆ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ สร้างความจรรโลงใจ ช่วยพัฒนาสติปัญญาของผู้อ่าน สามารถนำมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้อ่านมีความรู้กว้างขวางทันสมัย ทันเหตุการณ์ มีจินตนาการ มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักค้นคว้าด้วยตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเอง การอ่านจึงมีความจำเป็นต่อชีวิต

2.3 จุดมุ่งหมายของการอ่าน

มีนักวิชาการหลายคนให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการอ่าน ดังนี้

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542, หน้า 23 - 25) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอ่าน ดังนี้

1. อ่านเพื่ออยากรู้อยากเห็น และรู้ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ (Information) อันเป็นความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์
2. อ่านเพื่อแก้ปัญหา
3. อ่านเพื่อความรู้ และเพื่อการศึกษา
4. อ่านเพื่อค้นคว้า และวิจัย (Research)
5. อ่านเพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพ
6. อ่านเพื่อรักษาสุขภาพ เป็นโรคต่าง ๆ ควรจะรักษาตัวอย่างไร
7. อ่านเพื่อปรับปรุงอาชีพ
8. อ่านเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน เป็นการหาความสนุกสนานเพลิดเพลินโดยไม่ต้องไปดูภาพยนตร์ ละคร โทรทัศน์ ฯลฯ
9. อ่านเพื่อแก้เหงา หรืออ่านเพื่อฆ่าเวลา
10. อ่านเพื่อไปใช้ในชีวิตประจำวัน

พนิตนันท์ บุญพามี (2542, หน้า 11 - 12) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการอ่านมี 4 ประการ คือ

1. อ่านเพื่อความรู้ ความรู้ที่ได้จากการอ่านมักปรากฏในหลายลักษณะ เช่น วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ การอ่านเพื่อความรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้รักความก้าวหน้า และเป็นการส่งเสริมผู้อ่านให้มีความรู้ในเรื่องที่ตนสนใจ การอ่านเพื่อความรู้สามารถแบ่งวัตถุประสงค์ออกเป็น 6 ประเด็น ได้แก่

1.1 เพื่อหาคำตอบในเรื่องที่ต้องการ หรือเรื่องที่ยังมีข้อสงสัย และเป็นปัญหาข้อใจ

1.2 เพื่อศึกษาหาความรู้โดยละเอียด หรือโดยย่อ

1.3 เพื่อรับรู้ข่าวสาร ข้อเท็จจริง เพื่อให้ทราบและเข้าใจเหตุการณ์ปัจจุบัน

1.4 เพื่อศึกษาค้นคว้าเป็นพิเศษ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ทั่วไปและความรู้ในสาขาวิชาที่ต่าง ๆ

1.5 เพื่อรวบรวมข้อมูลมาทำรายงาน หรือทำวิจัยเผยแพร่ในหมู่นักวิชาการอันจะเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ

1.6 อ่านเพื่อให้เกิดความคิด ความคิดของคนจะเจริญงอกงามได้ต้องอาศัยการกระตุ้นให้ใฝ่คิด การมองเห็นรอบด้าน ช่วยให้มึทรรณะกว้างขวางขึ้นช่วยให้การแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจได้ดี มีข้อบกพร่องน้อย

2. การอ่านเพื่อความเข้าใจแนวคิดที่สำคัญ เป็นการจัดลำดับขั้นแนวคิดของผู้เขียนพร้อมทั้งพิจารณาหาเหตุผล และแรงจูงใจในการเขียนเรื่องนั้นๆ ขึ้นมา ขณะเดียวกันก็เป็นชนวนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในตัวผู้อ่านด้วย

3. อ่านเพื่อความบันเทิง เป็นการอ่านเพื่อการพักผ่อนคลายเครียดจากงานประจำ ในบางครั้งก็อ่านเพื่อฆ่าเวลาหรือใช้เวลาให้หมดไป มักเป็นจุดมุ่งหมายของการอ่านหนังสือประเภทร้อยกรอง นวนิยาย เรื่องสั้น นิทาน บทละคร ฯลฯ งานเขียนเหล่านี้มีคุณค่าต่อการพัฒนาความรู้สึก พัฒนาอารมณ์ ตลอดจนความสนใจในระดับต่างๆ

4. อ่านเพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพ การอ่านช่วยพัฒนาความรู้ สติปัญญา ความคิด และทัศนคติได้ดี โดยเฉพาะการอ่านเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ ผู้รักการอ่านจะเป็นคนทันสมัยมีความรู้กว้างขวาง น่าคบหาสมาคม เพราะมีข่าวสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2545, หน้า 5 - 6) ได้สรุปจุดมุ่งหมายการอ่านของคลิฟฟอร์ด และ ฮิวบ์เนอร์ (Clifford, & Huebner 1991, p.167) ไว้ดังนี้

1. ตอบสนองอารมณ์ที่ผู้อ่านพอใจ

2. ช่วยให้เกิดความต้องการในชีวิตประจำวัน เพราะการอ่านจะช่วยชดเชยอารมณ์ที่ขาดหายไป และช่วยตอบสนองความต้องการในส่วนของอารมณ์หรือความรู้สึกที่ต้องการ

3. ติดตามเรื่องที่ได้รับฟังจากผู้อื่น
4. ส่งเสริมให้มีความกระตือรือร้นในการอ่านเรื่องอื่นๆ เพิ่มขึ้น
5. รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
6. ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของสมอง
7. ช่วยให้มีความรู้เพิ่มขึ้น สามารถใช้ประกอบการต่างๆ
8. รู้จักสถานที่ที่ไม่สามารถเดินทางไปเยือน แต่สามารถหาประสบการณ์ได้จากการอ่าน
9. ส่งเสริมให้มีความคิดสร้างสรรค์ โดยการอาศัยแนวทางจากเรื่องที่อ่าน
10. มีความคิดเป็นอิสระในการเลือกเรื่องที่อ่าน
11. มีความเฉลียวฉลาด โดยใช้ความรู้และแนวคิดจากการอ่านไปสนทนาโต้ตอบกับผู้อื่นได้
12. เป็นการใช้เวลาในการพักผ่อน
13. ช่วยให้เกิดความสนใจในเรื่องใหม่ๆ
14. ส่งเสริมการฝึกทักษะการอ่านขั้นพื้นฐานไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น
15. ช่วยให้มีสุขภาพจิตดี
16. เปิดเผยความลึกลับในเรื่องราวบางอย่างที่ผู้อ่านไม่เคยรู้มาก่อน
17. ช่วยให้มีความคิดแตกฉานมากขึ้น
18. เป็นการฝึกให้มีระดับความคิดสูงขึ้น
19. ส่งเสริมให้ผู้อ่านมีน้ำใจเป็นนักกีฬา
20. นำความรู้ที่ได้จากการอ่านมาแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเรื่องส่วนตัว
21. ส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วมกับผู้เขียน
22. ส่งเสริมให้ผู้อ่านสามารถเผชิญหน้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ด้วยความเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้น
23. พัฒนาคุณค่าทางสังคมโดยอาศัยความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ให้กว้างขวางขึ้น
24. ช่วยให้ผู้อ่านมีหูตากว้างไกลมากยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า แต่ละคนมีจุดมุ่งหมายในการอ่านที่แตกต่างกันไป และจุดมุ่งหมายในการอ่านมีความสัมพันธ์กับความสำคัญของการอ่าน เช่น เพิ่มพูนความรู้ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เสริมสติปัญญา ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และทัศนคติ ให้ความบันเทิง ดังนั้นจึงควรปลูกฝังให้นักเรียนอ่านอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อจะได้ประโยชน์จากการอ่านอย่างเต็มที่

2.4 จิตวิทยาในการอ่าน

จิตวิทยาในการอ่านเป็นกระบวนการทางด้านสรีรวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน ซึ่งนักการศึกษาที่สนใจด้านการอ่านได้กล่าวถึงจิตวิทยาของการอ่านในลักษณะต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอ่านในเรื่องของกระบวนการอ่าน ขั้นตอนในการอ่าน ความพร้อมในการอ่าน ความสนใจในการอ่าน และเจตคติด้านการอ่าน ดังนี้

กระบวนการอ่าน

กรมวิชาการ (2545 ค, หน้า 190 -191) ได้ให้นิยามศัพท์ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ถึงคำว่ากระบวนการอ่านไว้ดังนี้

การอ่านเป็นกระบวนการซึ่งผู้อ่านสร้างความหมายหรือพัฒนา การตีความระหว่างการอ่าน ผู้อ่านจะต้องรู้หัวข้อเรื่อง รู้จุดประสงค์การอ่าน มีความรู้ทางภาษาที่ใกล้เคียงกับภาษาที่ใช้ในหนังสืออ่าน จะใช้ประสบการณ์เดิมที่เป็นประสบการณ์พื้นฐานทำความเข้าใจกับเรื่องที่อ่านกระบวนการอ่านมี ดังนี้

1. การเตรียมการอ่าน ผู้อ่านจะต้องอ่านชื่อเรื่อง หัวข้อย่อยจากสารบัญเรื่อง อ่านคำนำ ให้ทราบจุดมุ่งหมายของหนังสือ ตั้งจุดประสงค์การอ่าน จะอ่านเพื่อความเพลิดเพลินหรืออ่านเพื่อหาความรู้ วางแผนการอ่านโดยอ่านหนังสือตอนใด ตอนหนึ่งว่ามีความยากง่ายอย่างไร หนังสือมีความยาวมากน้อยเพียงใด รูปแบบของหนังสือเป็นอย่างไรเหมาะสมกับผู้ใดบ้างที่จะอ่าน เดาความว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไรบ้าง เตรียมสมุด เตรียมดินสอสำหรับจดบันทึกข้อความหรือเนื้อเรื่องสำคัญขณะอ่าน

2. การอ่าน ผู้อ่านจะต้องอ่านหนังสือให้ตลอดเล่มหรือเฉพาะตอนที่ต้องการอ่าน ขณะอ่านผู้อ่านจะใช้ความรู้จากการอ่านคำ ความหมายของคำมาใช้ในการอ่าน รวมทั้งรู้จักแบ่งวรรคตอนด้วย การอ่านเร็วจะมีส่วนช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ดีกว่าผู้อ่านช้าซึ่งจะสะดุดคำอ่านหรืออ่านย้อนไปย้อนมา ผู้อ่านจะใช้บริบทหรือคำแวดล้อมช่วยในการตีความหมายของคำทำความเข้าใจข้อความที่อ่าน

3. ผู้อ่านจะจดบันทึกข้อความที่มีความสำคัญหรือเขียนแสดงความคิดเห็น ตีความข้อความที่อ่าน ตอนที่ไม่เข้าใจอ่านซ้ำเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง ขยายความคิดจากการอ่าน จับคู่กับเพื่อน สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตั้งข้อสังเกตจากเรื่องที่อ่าน ถ้าเป็นการอ่านบทกลอนต้องอ่านทำนองเสนาะดังๆ เพื่อฟังเสียงการอ่านและเกิดจินตนาการ

4. การอ่านสำรวจ ผู้อ่านจะต้องอ่านซ้ำ โดยเลือกอ่านตอนใดตอนหนึ่ง ตรวจสอบคำภาษาที่ใช้ สำรวจโครงเรื่องของหนังสือ เปรียบเทียบหนังสือที่อ่านกับหนังสือที่เคยอ่าน สำรวจและเชื่อมโยงเหตุการณ์ในเรื่องและการลำดับเรื่อง สำรวจคำสารบัญที่ใช้ในหนังสือ

5. การขยายความคิด ผู้อ่านจะสะท้อนความเข้าใจในการอ่านบันทึกข้อคิดเห็นคุณค่าของเรื่อง เชื่อมโยงเรื่องราวในเรื่องกับชีวิตจริง ความรู้ลึกจากการอ่าน การจัดทำโครงการน หลักการอ่าน เช่น วาดภาพ เขียนบทละคร เขียนบันทึกรายงานการอ่าน อ่านเรื่องอื่นๆ ที่ผู้เขียนคนเดียวกันแต่ง อ่านเรื่อง เพิ่มเติมเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่อ่าน เพื่อให้ได้ความรู้ที่ชัดเจนและกว้างขวางขึ้น

กระบวนการอ่านเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนเนื่องจากเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับความคิด และเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียน นักการศึกษาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการอ่านไว้ ดังนี้

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2545, หน้า 68) กล่าวว่า การอ่านเป็นการทำงานที่สัมพันธ์กับสองกระบวนการ คือ กระบวนการกลไกซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำสิ่งเร้าเข้าสู่สมอง อีกกระบวนการหนึ่งเป็นการรับรู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแปลความของสิ่งเร้าหลังจากที่เข้าสู่สมองแล้วจะเห็นได้ว่าการอ่านเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของตา หู และสมอง ตาจะจำแนกสิ่งที่มองเห็นแล้วส่งไปสมองเพื่อแปลความ ผู้อ่านจะอ่านเร็ว อ่านช้า หรือมีปัญหาในการอ่านก็ขึ้นอยู่กับกระบวนการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อและการกวาดสายตาด้านแต่ละบรรทัด การพัฒนาการเคลื่อนไหวสายตาดังนี้เป็นสิ่งสำคัญ ส่วนหูเป็นอวัยวะที่รับฟังหรือได้ยินเสียง หากมีอาการผิดปกติจนไม่สามารถแยกได้ว่าเป็นเสียงอะไรหรือไม่ได้ยินเสียง จะมีผลกระทบต่อกรอ่านและการพูดเช่นกัน ประการสุดท้ายคือสมองซึ่งเป็นตัวควบคุมการทำงาน ทำหน้าที่รับรู้ แปลความ หรือสัญลักษณ์ต่างๆ ถ้าสมองไม่พัฒนาไปตามลำดับขั้น จะทำให้เกิดอาการผิดปกติส่งผลกระทบต่อกรอ่านของเด็กเป็นอย่างมาก

ดังนั้น กระบวนการอ่านจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพทางการอ่านของผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง การที่จะให้ผู้เรียนอ่านแล้วเกิดการเรียนรู้ได้นั้นจะต้องคำนึงถึงกระบวนการอ่านที่ประกอบด้วย กระบวนการกลไก ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะที่ใช้ในการอ่าน คือ ตา หู ปาก และสมอง อีกองค์ประกอบหนึ่งก็คือกระบวนการรับรู้ซึ่งอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างกรแปลความหมายสัญลักษณ์ การเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์นั้น แล้วเชื่อมโยงเข้ากับความรู้เดิม ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ที่กว้างขวางชัดเจนมากขึ้น

ขั้นตอนในการอ่าน

การเตรียมตัวก่อนเริ่มต้นสอนอ่านผู้สอนต้องทราบถึงขั้นตอนในการอ่าน เพื่อเป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนเกี่ยวกับการอ่านได้ถูกต้อง

บันลือ พฤษะวัน (2533, หน้า 117 - 118) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการสอนอ่าน ดังนี้

1. ขั้นเตรียม ได้แก่ การเตรียมตัวที่จะสอนนับตั้งแต่เด็กก้าวย่างเข้าโรงเรียนวันแรกรวมถึง การปฐมนิเทศเด็ก การพัฒนาความพร้อม และการแก้ไขช่วยเหลือให้เด็กได้เรียนและได้เล่นร่วมกันไปด้วย

1.1 การเตรียมการอ่าน ถือว่า จากการเริ่มงานในชั้นการปรับพื้นฐานภาษาพูด กิริยา มารยาท และระเบียบในการอยู่ร่วมกัน โดยใช้การฟัง การพูด ในการเตรียมตัวเด็ก การสังเกต การเรียกชื่อ สิ่งของ สภาพแวดล้อมทั่วไปทั้งในโรงเรียน และที่บ้าน ตลอดจนการเล่าถึงกิจวัตร ประจำวัน

1.2 การพัฒนาและตรวจสอบความพร้อมในการอ่าน เช่น การสังเกต ความเหมือน ความแตกต่าง ความสัมพันธ์ของกล้ำเนื้อกับสายตา การฝึกถือปากกา การเล่นเกม การขับร้อง การฝึก วาด ปั้น พับกระดาษ เพื่อนำไปสู่การพูด การฟังได้อย่างกว้างขวาง

1.3 การฝึกอ่านเริ่มนับตั้งแต่การฝึกอ่านพจนานุกรมภาพ (พยัญชนะ) พจนานุกรม เสียง (สระ) การฝึกนึกคำที่เริ่มด้วยพยัญชนะต้นหรือเสียงพร้อมกับการช่วยเหลือแก้ไขอย่างใกล้ชิด จากครูผู้สอนไปด้วย

1.4 ฝึกอ่านบัตรคำประกอบภาพ และบัตรประโยคประกอบภาพเรื่องราวหรือนิทานสั้นๆ โดยฟังจากครูอ่านหนังสือ และเปิดให้ดูภาพไปด้วย

1.5 ฝึกฟังครูเล่านิทาน นิทานพื้นบ้าน เด็กฝึกพูดตามครูหรือให้อ่านตามครู

1.6 ฝึกท่องจำบทประพันธ์ง่ายๆ ต่อคำสัมผัสหรือคำคล้องจองเป็นตอน

2. ชั้นเริ่มอ่าน หมายถึง การเริ่มอ่านหนังสือที่เป็นเรื่องราวสั้นๆ นิทาน กิจวัตรประจำวัน โดยใช้วิธีจำรูปคำ และภาพประกอบ

2.1 ฝึกอ่านคำและประโยคประกอบภาพ

2.2 ฝึกอ่านประโยคและเรื่องราวโดยอาศัยภาพประกอบช่วย

2.3 ฝึกอ่านนิทานสั้นๆ หรือเรื่องราวที่ครูละนักเรียนแต่งขึ้น หรือแผนภูมิประสบการณ์ ที่ช่วยขยายประสบการณ์

2.4 ฝึกให้ใช้การเทียบคำ เทียบประโยค เพื่อใช้ประโยคในการอ่าน

3. ชั้นอ่านหนังสือแตก มีความก้าวหน้าในการอ่าน ได้แก่ การใช้ความสามารถในการอ่าน ได้ยาวนานขึ้นโดยสามารถใช้วิธี สะกดตัวผสมคำช่วยในการอ่านคำแปลกๆ ใหม่ๆ ได้แก่

3.1 ฝึกอ่านนิทาน เรื่องราว เหตุการณ์ และกิจวัตรประจำวันที่ใช้คำแปลกๆ

3.2 ฝึกอ่านนิทานที่ยาวขึ้น และสามารถเล่าเรื่องราว ลำดับเหตุการณ์ได้

3.3 ฝึกอ่านบทประพันธ์สั้นๆ โดยการรู้จักลงจังหวะสัมผัส

3.4 ฝึกอ่านเรื่องราว บทความ และสามารถจำรูปคำ เทียบคำ สะกดคำ ใช้เทคนิคการเดา รูปประโยคและเข้าใจความหมายได้

3.5 ฝึกอ่านแบบเก็บบทความ และสามารถประเมินตัวละคร บทความต่างๆ ได้ดีจนนำไปใช้ แสดงความคิดเห็น รายงานได้

4. ชั้นเสริมสร้างนิสัยในการอ่านที่ดี หมายถึง สามารถอ่านในใจได้เร็ว สามารถค้นคว้าหาคำตอบ หาความเพลิดเพลินจากการอ่าน โดยวิธีอ่านคร่าวๆ ได้แก่

4.1 ฝึกอ่านในใจและมีความสนใจในการอ่าน อ่านหนังสือได้หลายรส หลายประเภท

4.2 ฝึกอ่านหนังสืออ่านประกอบ เพื่อค้นหาสาระสำคัญหรือสิ่งที่สนใจ

4.3 ฝึกอ่านแบบคร่าวๆ เพื่อให้ได้สิ่งที่สนใจ และเก็บสาระสำคัญของเรื่องที่อ่าน ประเมินเรื่องราว และวิจารณ์หนังสือที่อ่านได้

5. ชั้นอ่านหนังสือได้อย่างกว้างขวาง หมายถึง สามารถสังเกตเห็นคุณค่าประโยชน์ของการอ่าน เกิดรสนิยมในการอ่านหนังสือประเภทใดประเภทหนึ่ง มีความสนใจในรสคดี และสารคดี จนสามารถหยิบยกสิ่งดีเด่นขึ้นอ้างอิงชักชวนให้ผู้อื่นสนใจในรสของภาษาได้

พรทิพย์ ตรีสกุลวงศ์ (2544, หน้า 41) ได้จัดลำดับขั้นตอนในการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาเป็น 5 ชั้น ดังนี้

1. การเตรียมการอ่าน เป็นขั้นเริ่มต้นนับตั้งแต่การปฐมนิเทศผู้เรียน เตรียมความพร้อมตรวจสอบความพร้อมในการอ่าน

2. อ่านอย่างง่ายเบื้องต้น ได้แก่ มีหนังสือง่ายๆ ให้อ่าน

3. ส่งเสริมการฝึกทักษะให้อ่านได้เร็วขึ้น โดยฝึกอ่านคำแปลกๆ ใหม่ๆ

4. สร้างนิสัยในการอ่านและสนใจอ่าน

5. ส่งเสริมการอ่านอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง

สรุปได้ว่า ขั้นตอนในการอ่านมีความสำคัญและจำเป็นยิ่งในการที่จะฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติตนเกี่ยวกับการอ่านได้ถูกต้องการฝึกอ่านอย่างมีลำดับขั้นตอนจะเป็นการช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการอ่านได้เป็นอย่างดี

ความพร้อมในการอ่าน

การอ่านจะมีประสิทธิภาพดีหากผู้เรียนมีความพร้อม ครูจะต้องฝึกให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมก่อนการสอนอ่าน ได้แก่ ให้ได้รู้ประโยชน์ของการอ่าน จัดประสบการณ์ทางภาษาเพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานในการอ่านที่เพียงพอ ให้ผู้เรียนมีความหวังว่าตนจะอ่านให้ผู้อื่นฟังเข้าใจ ให้ผู้เรียนเรียนรู้วิธีอ่านตามขั้นตอนเพื่อเป็นพื้นฐานในการอ่าน

นักการศึกษาได้กล่าวถึงความพร้อมในการอ่านไว้ดังนี้

อังคณา จุฬาทก (2542, หน้า 25) สรุปเรื่องความพร้อมในการอ่าน หมายถึง สภาพทางด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคมของผู้เรียนที่มีระดับความสามารถเหมาะสมและคล่องตัวในการที่จะอ่านได้อย่างไม่มีอุปสรรค

พรทิพย์ ตรีสกุลวงษ์ (2544, หน้า 42) ได้กล่าวถึงความพร้อมในการอ่านของผู้เรียนเกิดจาก ปัจจัย 2 ประการ คือ

1. ตัวผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย ความพร้อมทางร่างกาย ทางสมอง ทางอารมณ์ และทาง วิชาการ

2. สิ่งแวดล้อม ได้แก่ อาชีพของบิดามารดา บุคคลแวดล้อม สังคมที่ผู้เรียนอยู่การสะสม หนังสือและเหตุการณ์อื่นๆ ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ

สรุปได้ว่า ความพร้อมทางการอ่าน เป็นการเตรียมสภาพของผู้เรียนให้พร้อมที่จะอ่านทั้งด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมแวดล้อมของผู้อ่านให้ถึงระดับที่จะช่วยให้อ่านได้อย่างไม่มีอุปสรรค ผู้อ่านสามารถจะจำเนื้อหาที่อ่านได้

ความสนใจในการอ่าน

จินตนา ไบกาชุกยี (2541, หน้า 146 – 147) เด็กวัย 10 – 11 ขวบ เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 – 6 อ่านหนังสือได้คล่อง เป็นระยะที่มีความสนใจในการอ่านอย่างแท้จริง เด็กผู้หญิงและ เด็กผู้ชายแยกกันอ่านหนังสือตามความสนใจของตน นิทานชาดกหรือนิทานคติธรรมพื้นบ้าน ที่มุ่ง ส่งเสริมให้เด็กมีคุณธรรมและเจตคติ ที่ดีงาม ยามเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ หนังสือเช่นนี้ล้วนดึงดูด ความสนใจในการอ่านของเด็กวัยนี้มาก

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2545, หน้า 13 -17) ให้นิยามความสนใจว่า หมายถึง ความรู้สึก ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ และทำให้บุคคลเอาใจใส่ตลอดจนทำการจนบรรลุถึง จุดมุ่งหมายที่บุคคลมีต่อสิ่งนั้น และได้สรุปความสนใจในการอ่านของผู้เรียนในแต่ละช่วงวัยไว้ดังนี้

1. อายุ 3 - 5 ปี ชอบเรื่องจินตนาการ และเรื่องที่อยู่รอบตัวเพื่อตอบคำถามว่า “ทำไม” และ “อย่างไร”
2. อายุ 6 - 8 ปี ชอบอ่านเรื่องผจญภัย และเริ่มต้นอ่านด้วยตนเองอย่างมีอิสระ
3. อายุ 9 - 11 ปี ชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ประวัติบุคคล ที่มีชื่อเสียง
4. อายุ 12 - 13 ปี ชอบอ่านหนังสือกีฬา ศาสนา หรือเรื่องที่มีอุดมคติ และมีรสนิยมใน การอ่านเพิ่มขึ้น
5. อายุ 14 - 16 ปี เด็กหญิงชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับความรัก ส่วนเด็กชายชอบอ่านเรื่อง ที่เกี่ยวกับกีฬา และวิทยาศาสตร์

สรุปได้ว่า ความสนใจในการอ่านของผู้เรียนในแต่ละช่วงวัยจะมีความแตกต่างกัน ดังนั้น ครูผู้สอนต้องศึกษาเพื่อนำมาใช้ในการผลิตสื่อ/นวัตกรรมให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

การสอนอ่านในระดับชั้นประถมศึกษา

ซูซีพ พุทธประเสริฐ (2540, หน้า 65 - 69) ได้กล่าวว่า การสอนอ่านในระดับชั้นประถมศึกษา แบ่งการสอนอ่านได้ 3 ประเภท คือ การอ่านออกเสียง การอ่านในใจ การอ่านทำนองเสนาะ โดยมีรายละเอียด คือ

1. การอ่านออกเสียง มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ การออกเสียงที่ถูกต้องและชัดเจน เช่น คำควบกล้ำ การเว้นวรรคตอน สามารถใช้สายตาในการอ่านได้ดี อ่านได้เร็ว และเข้าใจความหมายของคำ ประโยคหรือข้อความที่อ่าน

2. การอ่านในใจ มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนอ่านและทำความเข้าใจเรื่องได้อย่างรวดเร็วโดยการอ่านในใจได้ต้องอ่านออกเสียงได้ก่อน เพราะเด็กจะต้องมีพื้นฐานในเรื่องของคำมาแล้วพอสมควร

3. การอ่านทำนองเสนาะ มีจุดหมายที่ไม่มีการบังคับให้ได้กจดจำบทเรียน ควรมีโอกาสส่งเสริมการอ่าน มีตัวอย่างที่ดีในการอ่านทำนองเสนาะ

วรรณิ โสมประยูร (2544, หน้า 120) ได้แสดงทรรศนะว่า การสอนอ่านในระดับประถมศึกษา นั้นควรให้เด็กมีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การอ่านและสามารถนำไปใช้อ่านคำใหม่ๆ ได้ มีทักษะในการอ่านในใจและการอ่านออกเสียงได้ถูกต้อง คล่องแคล่ว รวดเร็ว สามารถจับใจความสำคัญ คิดเชิงวิจารณ์และวิเคราะห์ใจความสำคัญ ปฏิบัติตนจนเป็นนิสัยที่ดีในการอ่าน การใช้พจนานุกรม การเลือก การใช้ การเก็บรักษาหนังสือ และการใช้ห้องสมุดในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมและเพลิดเพลินในยามว่าง

สรุปได้ว่า การสอนอ่านในระดับประถมศึกษา มีการสอนอ่าน 3 ประเภท คือ การอ่านออกเสียง การอ่านในใจ และการอ่านทำนองเสนาะ ครูผู้สอนต้องสอนให้เด็กมีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การอ่าน มีทักษะในการอ่าน การใช้พจนานุกรม การแสวงหาความรู้ต่างๆ เป็นต้น ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะ และการอ่านให้ผู้เรียนนั้นครูผู้สอนต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาการอ่านเป็นอย่างดี สามารถนำไปใช้เป็นหลักหรือแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการอ่านให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนต่อไป

2.5 ประเภทของการอ่าน

การอ่านข้อความและเรื่องราวต่างๆ นั้น ผู้สอนต้องคำนึงถึงรูปแบบ ลักษณะและประเภทที่อ่านให้เหมาะสมกับนักเรียน เพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการเรียนและให้เกิดประสิทธิภาพในการอ่าน การศึกษาประเภทของการอ่าน จะช่วยให้ครูผู้สอนตระหนักถึงขอบข่ายการสอนอ่านได้

เป็นอย่างดี สามารถเลือกใช้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งนักการศึกษาได้แบ่งประเภทของการอ่านไว้ดังนี้

บันลือ พุกษะวัน (2530, หน้า 121) กล่าวว่า การอ่านออกเสียงเป็นการสื่อความหมายเรื่องราวที่อ่านไปยังผู้ฟัง โดยอ่านแบบใช้เสียงและเป็นจังหวะให้เหมาะสม ด้วยความคล่องแคล่วถูกต้อง รวดเร็ว ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาภาษาพูดของผู้อ่านให้ดีขึ้น ทั้งยังเป็นการพัฒนาทักษะการอ่านเบื้องต้นของการอ่านในใจ นอกจากนี้ยังส่งเสริมบุคลิกภาพของผู้อ่านในการอ่านออกเสียง ประกอบการวางกิริยาท่าทาง

นภดล จันทรพิชญ (2531, หน้า 75, 78 – 80) กล่าวว่า เมื่อพิจารณาลักษณะของการอ่านแล้วจะแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ หรือ 2 ประเภท สรุปได้ดังนี้ คือ

1. การอ่านในใจ คือการแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นความคิดความเข้าใจ และนำความคิดความเข้าใจนั้นไปใช้อีกทอดหนึ่ง ความมุ่งหมายของการอ่านในใจคือการจับใจความให้ถูกต้องและรวดเร็ว

2. การอ่านออกเสียง คือ การเปล่งเสียงถ้อยคำ และเครื่องหมายต่างๆ ที่เขียนไว้ออกมาให้ชัดถ้อยชัดคำและให้เป็นที่เข้าใจแก่ผู้ฟัง การอ่านออกเสียงเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ระหว่างสายตา สมอง และการเปล่งเสียง คือสายตาจะต้องจ้องตัวอักษรและเครื่องหมายต่างๆ ที่เขียนไว้ สมองจะต้องประมวลให้เป็นถ้อยคำ จากนั้นจึงเปล่งเสียงออกมาอย่างสำเร็จรูป ซึ่งมีหลักการทั่วไปในการอ่านออกเสียง สรุปได้ดังนี้

2.1 ความชัดเจน หมายถึง ออกเสียงได้ชัดถ้อยชัดคำ ทั้งเสียงสระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ และคำควบกล้ำ และอ่านได้ชัดเจนได้ยินทั่วถึง ไม่ดังหรือค่อยเกินไป

2.2 ความถูกต้อง คือผู้อ่านสามารถอ่านได้ถูกต้องตามอักขรวิธีของไทยหรือของภาษาอื่นที่ไทยนำมาใช้ รวมทั้งอ่านถูกต้องตามค่านิยมด้วย ซึ่งผู้อ่านจะต้องศึกษาหลักการอ่านที่ถูกต้องจากหนังสือตำราหลักภาษาไทย และหมั่นสำรวจศึกษารวบรวมคำและคำอ่านที่ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ เมื่อสงสัยคำอ่านคำใดก็ให้ยึดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเป็นหลัก

2.3 ความคล่องแคล่ว หมายถึง ความคล่องแคล่วในการอ่านออกเสียงได้ต่อเนื่องไม่ติดขัดหรือเสียจังหวะ ความคล่องแคล่วนี้เกิดจากการฝึกบ่อยๆ และสม่ำเสมอจนเกิดทักษะในการอ่านก็จะเกิดความคล่องแคล่วได้

2.4 การเว้นจังหวะวรรคตอน เป็นสิ่งสำคัญในการอ่านออกเสียงเพราะถ้าผู้อ่านเว้นจังหวะ หรือวรรคตอนผิดที่ เช่น หยุดเว้นวรรคกลางประโยคหรือกลางข้อความ ก็จะทำให้ความหมาย

ผิดไป ผู้ฟังเข้าใจความหมายคลาดเคลื่อนผิดไปจากความหมายที่แท้จริงได้ ผู้อ่านจึงควรอ่านทำความเข้าใจข้อความให้ดีก่อนว่าควรจะเว้นวรรคตอนที่ไหน อย่างไร

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2545, หน้า 156) และ วรณี โสมประยูร (2544, หน้า 127) กล่าวถึงประเภทการอ่านว่ามี 2 ประเภทเช่นกัน คือ การอ่านออกเสียง และการอ่านในใจ

การอ่านออกเสียง เป็นกระบวนการต่อเนื่องระหว่างสายตา สมอง และการเปล่งเสียงออกทางช่องปาก นั่นคือสายตาจะต้องจับจ้องตัวอักษร และเครื่องหมายต่างๆ ที่เขียนไว้แล้วสมองจะประมวลให้เป็นถ้อยคำ จากนั้นจึงเปล่งเสียงออกมาเป็นถ้อยคำที่สมบูรณ์ การอ่านออกเสียงจะต้องเกี่ยวข้องกับผู้ฟังด้วย เพราะเป็นวิธีสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจกันได้อย่างหนึ่ง สิ่งที่คุณต้องกระทำคือ อ่านสาระเดิมที่มีผู้เขียนไว้แล้ว ถ่ายทอดไปสู่ผู้ฟังโดยจะต้องรักษาสาระเดิมไว้ให้ได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

การอ่านในใจ เป็นบทบาทส่วนบุคคล ซึ่งผู้อ่านมุ่งหมายจะจับใจความอย่างรวดเร็ว รู้เรื่องเร็ว และถูกต้อง การอ่านในใจช่วยให้เข้าใจเนื้อความได้เร็วกว่าการอ่านออกเสียง เพราะผู้อ่านไม่ต้องแบ่งใจและแบ่งสมองไว้สำหรับแปลงความคิดออกมาเป็นเสียงเมื่อเบื่อก็หยุดพักได้ เมื่อไม่เข้าใจความหมายก็ย้อนกลับไปอ่านอีกได้ การย้อนกลับไปก็ไม่เสียเวลามากนัก เพราะเลือกอ่านซ้ำเฉพาะตรงที่เป็นตอนสำคัญ หรือตอนที่ยังไม่เข้าใจ หลักสำคัญของการอ่านในใจคือ ความแม่นยำในการจับตาดูตัวหนังสือ การเคลื่อนสายตาจากคำต้นวรรคไปสู่คำท้ายวรรค และการแบ่งช่วงระหว่างวรรคหนึ่งผ่านไปสู่วรรคหนึ่งความแม่นยำในการกวาดสายตาเป็นสิ่งที่ต้องฝึกให้รวดเร็ว จึงจะสามารถเก็บคำได้ครบทุกคำการเปลี่ยนบรรทัดต้องคล่องแคล่ว ไม่ใช่อ่านแล้ววงไม่ทราบว่าจะบรรทัดไหนแล้ว เมื่อจบย่อหน้าหนึ่งควรหยุดเล็กน้อย เพื่อสรุปความคิดว่า ย่อหน้าที่อ่านจบลง กล่าวถึงอะไร เนื้อความสำคัญอยู่ที่ไหน ข้อที่ควรสังเกตไว้คือใจความสำคัญมักจะอยู่ต้นย่อหน้ากับท้ายย่อหน้านั้นๆ

องค์ประกอบสำคัญที่มีส่วนสนับสนุนให้การอ่านในใจมีคุณภาพ คือ

1. สมาธิอันแน่วแน่
2. สิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นอุปสรรค เช่น คนแวดล้อม แสงสว่าง เป็นต้น
3. รูปเล่มเหมาะสมมือ ตัวหนังสือมีขนาดเหมาะกับสายตาและให้ภาพประกอบที่ชัดเจนการอ่านข้อความ เรื่องราวต่างๆ จำเป็นที่ผู้อ่านต้องคำนึงถึงรูปแบบและลักษณะของการอ่าน เพื่อการอ่านให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อให้การอ่านมีผลดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปได้ว่า การอ่านว่ามี 2 ประเภท คือ การอ่านออกเสียงและการอ่านในใจ การอ่านออกเสียงผู้อ่านจะต้องอ่านให้ชัดเจน ถูกต้อง คล่องแคล่ว และมีความเข้าใจในการเว้นจังหวะวรรคตอนใน

การอ่านข้อความ ส่วนการอ่านในใจช่วยให้เข้าใจเนื้อความได้เร็วกว่าการอ่านออกเสียง หลักสำคัญของ การอ่านในใจ คือ ความแม่นยำในการจับตาตัวหนังสือ

2.6 หลักและทฤษฎีการสอนอ่าน

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอ่านไว้ ดังนี้

ปฏุนยาพร ปฐมพัฒนา (2543, หน้า 43) รวบรวมทฤษฎีการเชื่อมโยง (connection theory) ของธอร์นไดค์ (Thorndike) ว่าเป็นการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองของผู้เรียนในแต่ละขั้นตอนอย่างต่อเนื่องโดยอาศัยการเรียนรู้ 3 กฎ

1. กฎแห่งความพร้อม (law of readiness) กฎนี้กล่าวถึงสภาพความพร้อมของผู้เรียนทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ถ้าร่างกายเกิดความพร้อมแล้ว การได้กระทำย่อมเกิดความพึงพอใจ แต่ถ้ายังไม่พร้อมที่จะทำแล้วถูกบังคับให้กระทำจะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ

2. กฎแห่งการฝึกหัด (law of exercise) กฎนี้กล่าวถึงผลการสร้างความมั่นคงของการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองที่ถูกต้อง โดยการฝึกหัดกระทำซ้ำบ่อยๆ ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้นานและคงทนถาวร

3. กฎแห่งผลที่พอใจ (law of effect) กฎนี้กล่าวถึงผลที่ได้รับเมื่อแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้แล้วว่า ถ้าได้รับผลที่พึงพอใจย่อมอยากเรียนรู้ต่อไปอีก แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจก็ไม่อยากเรียนรู้หรือเกิดความเบื่อหน่าย

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2545, หน้า 56 - 59) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการสอน สรุปได้ดังนี้

1. ทฤษฎีเน้นความสัมพันธ์ของข้อความ เป็นทฤษฎีที่เน้นใจความสำคัญของสารเป็นหลัก ในข้อความหนึ่งๆ จะมีใจความสำคัญ เมื่อผู้อ่านได้อ่านสารแล้วจะนำใจความสำคัญในแต่ละข้อความมารวมกัน โดยให้ต่อเนื่องแล้วทำความเข้าใจความเหล่านั้นอีกครั้งหนึ่ง

2. ทฤษฎีเน้นการวิเคราะห์ข้อความ เป็นทฤษฎีที่เน้นความสำคัญขององค์ประกอบย่อยของประโยค ได้แก่ ประธาน กริยา กรรม และส่วนขยาย นอกจากนั้นต้องรู้จักคำชนิดต่างๆ เช่น คำนาม สรรพนาม กริยา การเข้าใจหน้าที่และความหมายที่แท้จริงจะช่วยให้เข้าใจความหมายของข้อความหรือเรื่องที่อ่าน

ทั้งสองทฤษฎีนี้มีความสัมพันธ์กับลำดับขั้นตอนของการอ่านของบลูม (Bloom) คือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่าผู้อ่านเข้าใจข่าวสารได้นั้น สมองจะต้องจดจำและทำความเข้าใจความหมายของคำหรือประโยคซึ่งเป็นขั้นตอนของการจำ ความเข้าใจ และนำมาเปรียบเทียบความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ การเปรียบเทียบต้องอาศัยการวิเคราะห์เพื่อแยกรายละเอียด การสังเคราะห์เพื่อหาความคล้ายคลึงหรือแตกต่างแล้วจึงประเมินค่า

เพื่อใช้ในการตัดสินใจ การที่จะหาความสัมพันธ์ของข้อความให้สอดคล้องกับลำดับทั้ง 6 ชั้น นั้น ต้องอาศัยทฤษฎีการวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อความมาประกอบการพิจารณาความสัมพันธ์ว่ามีความคล้ายคลึงกันมากเพียงไร โดยเชื่อมโยงความรู้จากประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่ หากข้อความใดมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันก็เก็บไว้ใช้ส่วนข้อความที่ไม่เกี่ยวข้องกันก็ตัดทิ้ง

ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน (2547, หน้า 31 - 321) ได้กล่าวถึงการกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ของบลูม (Bloom) ที่เป็นแนวคิดในการอ่านไว้ว่า การกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ของบลูมนี้สามารถนำมาใช้ในการอ่านได้เป็นอย่างดี ซึ่งบลูม (Bloom) ได้กำหนดพฤติกรรมไว้ในรูปของอนุกรมวิธาน (taxonomy) แยกเป็น 3 ประเด็น (domains) ดังนี้

1. ด้านสติปัญญา (cognitive domain) เป็นพฤติกรรมในด้านกิจกรรมของตนเอง จำแนกได้เป็นส่วนย่อย 6 ระดับ คือ

1.1 ความรู้ คือ รู้ในข้อเท็จจริงต่างๆ รู้สิ่งที่เฉพาะแนวทาง เจาะลึก แนวโน้ม โครงการ หลักการ และกระบวนการ

1.2 ความเข้าใจ มีความสามารถในการแปลความ ตีความ อธิบาย โยงความสัมพันธ์ แนะนำ บอกแนวโน้มได้

1.3 การประยุกต์ เป็นความสามารถที่สามารถนำหลักการต่างๆ มาใช้ได้อย่างถูกต้อง คือ แก้ปัญหาได้ สรุปความคิดรวบยอดได้

1.4 วิเคราะห์ สามารถจำแนกจากส่วนรวมมาเป็นส่วนย่อยได้ พิจารณาเหตุผล หาความสัมพันธ์ของส่วนย่อยต่างๆ นั้นได้ และมองเห็นโครงสร้างของส่วนต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นส่วนใหญ่

1.5 สังเคราะห์ ความสามารถในการรวบรวมประเด็นย่อยต่างๆ ส่วนย่อยอาจมาจากแหล่งต่างๆ กัน เมื่อสังเคราะห์แล้วจะเป็นรูปแบบหรือโครงสร้างใหม่ การสังเคราะห์เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับความคิดริเริ่ม แต่อาจจะไม่เป็นความคิดริเริ่มที่เสรีทั้งหมด เพราะมีขอบเขตจำกัดของปัญหาหรือขอบข่ายของงานและข้อมูลที่กำหนดไว้

1.6 การประเมินผล เป็นความสามารถในการตัดสินคุณค่า เกณฑ์การตัดสินอาจขึ้นอยู่กับเงื่อนไขภายใน หรือภายนอกตัวบุคคล แล้วแต่จุดหมายปลายทางที่ต้องการ

2. ด้านเจตคติ (affective domain) เป็นพฤติกรรมด้านความรู้สึก อารมณ์ ทัศนคติที่เป็นผลการเรียนรู้ แยกเป็นส่วนย่อยได้ดังนี้

2.1 การยอมรับ เป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งเร้า เช่น ความพอใจ การยอมรับ การรับฟัง หรือความตั้งใจ

2.2 การตอบสนอง คือ การมีปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้า เช่น พอใจสิ่งที่จะเรียนความเต็มใจที่จะร่วมกิจกรรม

2.3 คุณค่ามีความรู้สึกชื่นชม มีความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่า การรวบรวมจากการที่พอใจหรือยอมรับ หรือมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่จะเรียนจะเกิดความคิดรวบยอดเฉพาะตน สามารถจะรวบรวมจัดระบบ ซึ่งตรงกับอุดมคติ หรือความต้องการของตน

2.4 คุณลักษณะเฉพาะตัว เมื่อเกิดความพอใจในการเรียนจะยอมรับเอามาเป็นความคิดความเชื่อ ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล

3. ด้านทักษะ (psychomotor doain) เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกที่เห็นได้จากการกระทำ เช่น การรับรู้ (perception) การเลียนแบบ และสามารถริเริ่มกระทำด้วยตนเองหรือเกิดแนวคิดใหม่ ปฏิบัติพลิกแพลงไปจากหลักการเดิมเมื่อได้ทราบถึงพฤติกรรมต่างๆ ในการเรียนรู้ ดังนั้นในการอ่านหรือการแนะนำอ่านจึงต้องตั้งวัตถุประสงค์ไว้ในรูปที่สามารถสังเกตและจัดพฤติกรรมได้ จึงเรียกว่า วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (behavioral or performance objectives) เพราะเป็นวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและรัดกุม สามารถระบุสิ่งที่ต้องการจะประเมินผลการกระทำของผู้เรียนได้ เช่น ตัวอย่าง ต้องการให้ผู้อ่านทำขนมเค้กเป็นและเมื่อผู้อ่านอ่านหนังสือวิธีทำขนมต่างๆ และหลังจากอ่านแล้วผู้อ่านสามารถทำขนมเค้กได้นั้นก็หมายความว่าบรรลุถึงวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมแล้ว

สรุปได้ว่า จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น การอ่านเป็นกระบวนการทางสมองในการตีความตัวแปรต่างๆ ที่เชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมมา เป็นกระบวนการรับรู้ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากช่วงพัฒนาการต่างๆ ฉะนั้นความสามารถในการอ่านของนักเรียนอยู่ที่ ความเข้าใจความหมายจากสิ่งที่อ่าน พิจารณาเลือกความหมายที่ดี และวิเคราะห์ข้อความของสารได้ถูกต้อง

3. ความสามารถด้านการอ่านจับใจความ

3.1 ความหมายของการอ่านจับใจความ

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการอ่านจับใจความ ไว้ดังนี้

กองทัพ เคลือบพนิชกุล (2542, หน้า 119) ให้ความหมายของการอ่านจับใจความ คือ การอ่านแล้วสามารถจับประเด็นสำคัญของข้อความนั้นๆ ได้หมดใจความสำคัญเป็นข้อความที่ทำหน้าที่คลุมใจความของข้อความอื่นในตอนนั้นๆ ไว้ทั้งหมด ในแต่ละย่อหน้าใจความสำคัญจะมีเพียงประเด็นเดียวซึ่งอาจอยู่ตอนต้น ตอนกลาง หรือตอนท้ายของแต่ละย่อหน้าได้

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542, หน้า 45) ได้ให้ความหมายของการอ่านจับใจความไว้ว่า “การอ่านจับใจความ คือ การอ่านเข้าใจเนื้อเรื่อง จับใจความสำคัญสามารถสรุปได้ ได้รับความรู้จากสิ่งที่อ่านและสามารถตอบคำถามได้ อีกทั้งสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้

พรทิพย์ ตรีสกุลวงษ์ (2544, หน้า 51) สรุปว่าการอ่านจับใจความ หมายถึง การอ่านเรื่องหรือข้อความแล้วสามารถทำความเข้าใจถึงเนื้อเรื่องได้ บอกสาระสำคัญของเรื่องและจุดมุ่งหมายของเรื่อง สามารถย่อเรื่องหรือตั้งชื่อเรื่อง รวมทั้งแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องที่อ่านได้อย่างมีเหตุผล

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ, 2546 ข, หน้า 189) ได้ให้ความหมายของการอ่านจับใจความว่า คือ การอ่านที่มุ่งค้นหาสาระของเรื่องหรือของหนังสือแต่ละเล่มที่เป็นส่วนใจความสำคัญ และส่วนขยายใจความสำคัญของเรื่อง

ใจความสำคัญของเรื่อง คือ ข้อความที่มีสาระคลุมข้อความอื่น ๆ ในย่อหน้านั้นหรือเรื่องนั้นทั้งหมด ข้อความอื่น ๆ เป็นเพียงส่วนขยายใจความสำคัญเท่านั้น ข้อความหนึ่งหรือตอนหนึ่งจะมีใจความสำคัญที่สุดเพียงหนึ่งเดียว นอกนั้นเป็นใจความรอง คำว่าใจความสำคัญนี้ผู้รู้ได้เรียกไว้เป็นหลายอย่าง เช่น ข้อคิดสำคัญของเรื่อง แก่นของเรื่อง หรือความคิดหลักของเรื่อง แต่จะอย่างไรก็ตามใจความสำคัญก็คือสิ่งที่เป็นสาระสำคัญที่สุดของเรื่องนั่นเอง

ใจความสำคัญส่วนมากจะมีลักษณะเป็นประโยค ซึ่งอาจปรากฏอยู่ในส่วนใดส่วนหนึ่งของย่อหน้าก็ได้ จุดที่พบใจความสำคัญของเรื่องในแต่ละย่อหน้ามากที่สุด คือ ประโยคที่อยู่ตอนต้นย่อหน้า เพราะผู้เขียนมักบอกประเด็นสำคัญไว้ก่อน แล้วจึงขยายรายละเอียดให้ชัดเจน รองลงมาคือประโยคตอนท้ายย่อหน้า โดยผู้เขียนจะบอกรายละเอียดหรือประเด็นย่อหน้าก่อน แล้วจึงสรุปด้วยประโยคที่เป็นประเด็นไว้ภายหลัง สำหรับจุดที่พบใจความสำคัญยากขึ้นก็คือประโยคตอนกลางย่อหน้า ซึ่งผู้อ่านจะต้องใช้ความสังเกตและพิจารณาให้ดี ส่วนที่จุดที่หาใจความสำคัญยากที่สุดคือ ย่อหน้าที่ไม่มีประโยคใจความสำคัญปรากฏชัดเจนอาจมีหลายประโยค หรืออาจอยู่รวมๆ กันในย่อหน้าก็ได้ ซึ่งผู้อ่านจะต้องสรุปออกมาเอง

วรรณิ โสมประยูร (2544, หน้า 129) ให้ความเห็นว่า การอ่านจับใจความ คือ กระบวนการทางสมองที่แปลสัญลักษณ์ต่างๆ ให้เกิดเป็นความรู้ความเข้าใจแจ่มแจ้ง ชัดเจน ตรงตามผู้เขียนต้องการโดยการอ่านจับใจความเป็นการสื่อสารที่สำคัญและเป็นทักษะที่ควรปฏิบัติตามขั้นตอนและฝึกฝน ต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ เพราะจะทำให้ ผู้อ่านได้รับสาระสำคัญของเรื่องราวตรงตามเจตนาของผู้สื่อสารอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการอ่านจับใจความจึงเป็นการอ่านที่ผู้อ่านต้องสามารถสรุปใจความสำคัญของเรื่องดำเนินการเป็นขั้นตอน ฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอและมีสมาธิในการอ่าน

สุปราณี พัดทอง (2545, หน้า 65) ได้ให้ความหมายการอ่านจับใจความสำคัญไว้ว่าเป็นความคิดสำคัญอันเป็นแก่นหรือหัวใจของเรื่องที่ผู้เขียนมุ่งสื่อให้ผู้อ่านได้รับทราบซึ่งเป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็นหรืออย่างไรอย่างหนึ่งได้

พัชรินทร์ แจ่มจำริญ (2547, หน้า 88) ได้ให้ความหมายของการอ่านจับใจความไว้ดังนี้ การอ่านจับใจความคือ การอ่านเพื่อทำความเข้าใจ คำ ประโยคข้อความ และเนื้อเรื่องสามารถบอกสาระสำคัญของเรื่อง จุดมุ่งหมายของเรื่อง รวมทั้งแนวคิดของผู้เขียน

การอ่านจับใจความตามความหมายข้างต้นพอสรุปได้ว่า การอ่านจับใจความ หมายถึง กระบวนการที่ผู้อ่าน สามารถเก็บเนื้อหาสาระของเรื่องที่อ่านได้ รวมทั้งเข้าใจจุดมุ่งหมายและเนื้อเรื่อง ของข้อความที่อ่านได้ทั้งหมด จับประเด็นสำคัญของข้อความนั้นๆ สามารถสรุปใจความสำคัญของเรื่อง นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้

3.2 ความสำคัญของการอ่านจับใจความ

การอ่านจับใจความเป็นทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการอ่านเพื่อให้เข้าใจเนื้อเรื่อง การอ่านจับใจความสำคัญจึงเป็นหัวใจของการศึกษาทุกระดับ และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้เรื่องต่างๆ

บันลือ พุกกะวัน (2530, หน้า 48) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านจับใจความสำคัญไว้ว่า การอ่านจับใจความมีความสำคัญอย่างยิ่งในการอ่านทั่วไป การอ่านที่ถูกต้องจะช่วยให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียน และเกิดความเข้าใจเรื่องที่อ่านทำให้ได้รับความคิดและความบันเทิง

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ, 2546 ข. หน้า 188) ได้กำหนดคุณภาพของผู้เรียนด้านความเข้าใจในการอ่านไว้ในทุกช่วงชั้น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 กำหนดให้อ่านแล้วเข้าใจข้อความที่อ่าน

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 อ่านแล้วจับประเด็นสำคัญ แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น วิเคราะห์ความ ตีความ สรุปความได้

ช่วงชั้นที่ 3 คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 อ่านแล้วแสดงความคิดเห็นเชิงวิเคราะห์ประเมินค่าเรื่องที่อ่านอย่างมีเหตุผล และในช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 อ่านแล้วสามารถตีความ แปลความ และขยายความเรื่องอย่างลึกซึ้ง วิเคราะห์ วิจรรณ์ ประเมินค่าเรื่องที่อ่านได้ ซึ่งผู้เรียนจะมีคุณภาพดังกล่าวได้ ต้องมีความสามารถในการอ่านจับใจความและเข้าใจเรื่องราวต่างๆ จากการอ่านได้เป็นอย่างดี

การอ่านจับใจความสำคัญจึงมีความสำคัญยิ่งไม่ว่าจะเป็นการอ่านเบื้องต้นได้แก่ การอ่านแบบคร่าวๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือข้อคิดเห็นโดยรวมของเรื่องที่อ่าน การอ่านเพื่อหาข้อมูลรายละเอียดต่างๆ และการอ่านขั้นสูงได้แก่การอ่านเพื่อตีความ และการอ่านเพื่อการวิพากษ์วิจารณ์ การอ่านทั้ง 2 ระดับนี้ เบื้องต้นผู้อ่านต้องจับใจความสำคัญได้ก่อน ซึ่งทักษะการอ่านจับใจความสำคัญประกอบด้วย การรับรู้ที่ลึกซึ้ง ต้องอาศัยประสบการณ์และการฝึกฝนอย่างเพียงพอ จึงจำเป็นต้องวางพื้นฐานการอ่านให้นักเรียนอย่างถูกต้อง

ดังนั้น แนวการจัดการเรียนการสอนการจับใจความ ครูควรมีการวางแผนการจัดการเรียนการสอนอ่านจับใจความให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่ให้นักเรียนอ่านตามวุฒิภาวะ และความสนใจของนักเรียน ใช้วิธีการที่หลากหลายโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัย รักการอ่าน ควรจัดทำสื่อการเรียนการสอน ซึ่งอาจจะเป็นชุดพัฒนาการอ่านที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

สรุปได้ว่า การอ่านจับใจความเป็นทักษะที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนเป็นการอ่านที่คนเราใช้กันมากในชีวิตประจำวัน ถ้าผู้อ่านมีความสามารถในการอ่านจับใจความก็สามารถจะเข้าใจความหมายของเรื่องราวต่างๆ ที่อ่านได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว

3.3 หลักในการอ่านจับใจความ

ในการอ่านจับใจความจะให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงหลักสำคัญในการนำไปปฏิบัติ และใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะเรื่องความสนใจในการอ่านจับใจความ ครูต้องมีความพยายามสร้างความสนใจให้กับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้มองเห็นความสำคัญและคุณค่าของการอ่านจับใจความ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การอ่านของนักเรียน ประการสำคัญจะต้องมีการวัดผลการอ่านจับใจความอยู่เสมอ เพื่อให้ทราบปัญหา ข้อบกพร่อง ซึ่งครูจะได้นำมาปรับปรุง แก้ไข และให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้น ดังมีผู้ให้หลักในการอ่านจับใจความสำคัญ ไว้ดังนี้

จรรยา จาริประสิทธิ์ (2544) ได้กล่าวถึงการอ่านจับใจความสำคัญว่า เป็นการอ่านมุ่งค้นหาสาระสำคัญของเรื่องหรือสิ่งที่อ่าน ผู้อ่านจะต้องทราบว่าส่วนใดเป็นใจความสำคัญ ส่วนใดเป็นส่วนที่ขยายใจความสำคัญเพื่อให้เรื่องชัดเจนขึ้น การอ่านจับใจความสำคัญจึงเป็นหัวใจของการอ่านสื่อทุกประเภท การอ่านจับใจความมีหลักว่า ผู้อ่านต้องสังเกตองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ คำและความหมาย การเรียงลำดับคำ ประโยค ใจความสำคัญ รายละเอียดหรือส่วนขยาย ตลอดจนแนวคิดหลักหรือแนวคิดสำคัญของย่อหน้าหรือใจความที่อ่าน การอ่านจับใจความสำคัญควรเป็นการอ่านในใจ เพราะมุ่งจับสาระสำคัญของสิ่งที่อ่านให้เร็วที่สุดจึงควรมีการตั้งคำถามและตอบคำถามเพื่อดูว่าจำได้แค่ไหน เข้าใจเพียงใด ถ้าตั้งคำถามได้ถูกต้องก็จะได้คำตอบที่ต้องการ และถ้าตอบคำถาม

ได้ถูกต้องก็จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรงกันกับความคิดที่ผู้เขียนต้องการสื่อถึงผู้อ่าน เทคนิคการอ่านจับใจความสำคัญวิธีหนึ่ง คือการตั้งคำถามและคิดหาคำตอบ เมื่ออ่านสื่อหรือข้อความแล้วให้ตอบคำถามว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และอย่างไร เพื่อดูความเข้าใจ เมื่อตอบได้ถูกต้องแสดงว่าเข้าใจเรื่องที่อ่านแล้วอาจเพิ่มคำถามประเภท ทำไม และถ้าเพื่อดูความสามารถในการวิเคราะห์นำไปใช้ สังเคราะห์และประเมินค่า นอกจากฝึกตอบคำถามแล้ว อาจจะฝึกตั้งคำถามจากคำตอบที่ให้ไว้ได้อีกด้วย เพื่อฝึกการใช้ภาษาในการถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ต้องการ การฝึกตอบคำถามและตั้งคำถามนี้ควรให้เขียนเป็นประโยคสมบูรณ์ เพื่อฝึกทักษะในการเขียนให้ถูกต้องด้วย เนื้อเรื่องที่นำมาให้อ่านควรให้เหมาะสมกับวัย และความสนใจของผู้เรียน และให้ผู้เรียนหาเนื้อความหรือหัวข้อที่ตนเองสนใจมาได้ด้วย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรม เมื่อฝึกบ่อยๆ จนเป็นนิสัยแล้วจะทำให้ผู้เรียนจับใจความสำคัญจากสื่อที่อ่านได้รวดเร็ว และเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันต่อไป

พรทิพย์ ตรีสกุลวงษ์ (2544, หน้า 53) ได้กล่าวถึงหลักการอ่านจับใจความสำคัญไว้ว่า.... ในการอ่านแต่ละครั้ง ควรรู้จุดมุ่งหมายว่าต้องการอะไรจากเรื่องที่อ่านเพื่อจะได้ไปสู่จุดนั้นได้เร็วขึ้น แล้วจึงอ่านข้อความให้จบอย่างคร่าวๆ เพื่อที่ว่าเรื่องที่อ่านเกี่ยวกับอะไรถ้าเป็นหนังสือทั้งเล่มควรอ่านที่สารบัญก่อน ขึ้นต่อไปก็อ่านโดยละเอียดตลอดทั้งเรื่อง ในขณะที่อ่านพยายามตั้งคำถามขึ้นในใจว่าเรื่องที่อ่านเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร อย่างไร นักเรียนมีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการเสนอเรื่องนี้ และประการสำคัญควรฝึกการอ่านจับใจความสำคัญอยู่เสมอจะช่วยให้อ่านหนังสือได้เร็วและจับใจความสำคัญได้ดี

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักการอ่านจับใจความ คือ การที่ผู้อ่านสามารถบอกได้ว่าตนมีจุดมุ่งหมายใดในการอ่าน และสามารถตั้งคำถาม ว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และอย่างไร ทั้งยังสามารถบอกจุดมุ่งหมายของผู้แต่ง ลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง แล้วสรุปสาระสำคัญของเรื่องนั้นได้

3.4 ทักษะของการอ่านจับใจความ

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2545, หน้า 83 - 84) กล่าวว่าทักษะการอ่านจับใจความสำคัญเป็นความชำนาญหรือเชี่ยวชาญในการอ่านที่ผู้อ่านสามารถจับใจความเรื่องที่อ่านได้ถูกต้อง ทักษะการอ่านจับใจความไม่สามารถเกิดขึ้นได้เองจะต้องมีการฝึกฝนโดยในขั้นต้น ผู้อ่านจะทำความเข้าใจความหมายกับสัญลักษณ์ที่ผู้เขียนได้กำหนดขึ้น ต่อจากนั้นผู้อ่านจะตอบสนองด้วยการทำความเข้าใจความหมายแล้วจึงใช้ความคิดของตนช่วยตัดสินใจ ในการเลือกใจความสำคัญในขั้นนี้ ผู้อ่านจะทำความเข้าใจกับความหมายของผู้อ่าน โดยอาศัยการแปลความของภาษาที่ปรากฏเป็นสัญลักษณ์ หากจะเปรียบเทียบ

ก็มีลักษณะคล้ายกับการแปลความคิดของผู้เขียนสู่ความคิดของผู้อ่านจะตรงกันหรือไม่ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางภาษาของทั้งสองฝ่าย ขั้นสุดท้ายเป็นกระบวนการคิดของผู้อ่าน ในขณะที่ทำความเข้าใจสัญลักษณ์ ผู้อ่านรับไว้ได้มากหรือน้อยจำเป็นต้องการประเมิน ซึ่งอาจใช้แบบทดสอบวัดผลตามวัตถุประสงค์ต่อไป อย่างไรก็ตามทักษะของการอ่านจับใจความสำคัญที่ครูควรฝึกฝนให้เกิดขึ้นกับนักเรียนมีดังนี้

ทักษะขั้นพื้นฐาน

การอ่านเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เป็นการทำงานประสานกันระหว่างการมองเห็น การได้ยิน และการแปลความของสมอง ดังนั้น ทักษะการอ่านขั้นพื้นฐานจึงเกี่ยวข้องกับลำดับขั้นของการคิด นักจิตวิทยาการอ่านได้นำหลักของบลูม (Bloom) มาประยุกต์ใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ทางการอ่าน มี 6 ขั้น คือ จำ เข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า ผู้ที่มีทักษะการอ่านขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องมีพฤติกรรมการอ่านทั้งหกขั้นนี้จึงจะถือว่าเป็นผู้บรรลุเป้าหมายของการอ่าน

ขั้นที่ 1 จำ เป็นขั้นเริ่มแรกของการอ่านที่สมองจะต้องจำเรื่องราวให้ได้ จำความหมายของคำ ให้คำจำกัดความของคำยาก ชื่อตัวละครและเหตุการณ์สำคัญ การที่ครูจะรู้ว่านักเรียนมีความจำเรื่องที่อ่านได้มากหรือน้อย ก็ใช้วิธีการตั้งคำถามเรื่องที่อ่าน หรืออาจใช้สะกดคำ บอกความหมาย และบอกคำจำกัดความ

ขั้นที่ 2 เข้าใจ เป็นขั้นที่ผู้อ่านสามารถเล่าเรื่องที่อ่านด้วยคำพูดของตนเองได้ เข้าใจความคิด ถ้อยคำ ประโยค และข้อความที่ให้คิดสอใจ สรุปเรื่องเป็นแนวคิดโดยใช้คำพูดของตนเอง ดังนั้นการที่ครูจะประเมินว่านักเรียนมีความเข้าใจมากหรือน้อย ควรตั้งเป็นคำถามด้วยการเล่าเรื่อง สรุปเรื่อง และเรียงลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง

ขั้นที่ 3 นำไปใช้ เป็นขั้นที่ผู้อ่านมีการฝึกนำถ้อยคำ ประโยค และเหตุการณ์ที่ได้จากการอ่านไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นใหม่หรือนำไปใช้แก้ปัญหาในวิชาอื่น ๆ ดังนั้นคำถามที่ผู้ถามจะกำหนดเป็นสถานการณ์ให้ผู้อ่านพิจารณาในการนำความรู้มาใช้ประโยชน์

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ เป็นขั้นที่ให้ผู้อ่านแยกองค์ประกอบย่อยของแนวคิดที่ได้จากการอ่านการรู้จักแยกความหมายของคำที่มีความหมายหลายอย่าง สามารถบอกได้ว่าองค์ประกอบใดมีความสัมพันธ์กันหรือไม่เกี่ยวข้องกันเลย

ขั้นที่ 5 สังเคราะห์ เป็นขั้นที่ให้อ่านรู้จักสรุปแนวคิดของเรื่อง ค้นหาลักษณะโครงเรื่องที่คล้ายคลึงกับเรื่องที่เคยอ่าน สุภาษิตหรือคำพังเพยที่มีความหมายเปรียบเทียบแล้วใกล้เคียงกัน อีกทั้งยังสามารถสรุปแนวคิดที่เหมือนกันและต่างกันได้ด้วย

ขั้นที่ 6 ประเมินค่า เป็นขั้นสูงสุดของการคิดที่ให้ผู้อ่านรู้จักตัดสินใจเรื่องที่ย่านว่าอะไรคือส่วนที่เป็นจริง และอะไรคือส่วนที่เป็นเท็จ พิจารณาและค้นหาคุณค่าที่ปรากฏในเรื่อง ได้แก่ ความรัก ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ รวมถึงความเป็นเหตุเป็นผล เพื่อฝึกฝนให้ผู้อ่านรู้จักสังเกต การใช้ถ้อยคำ การบรรยายที่ทำให้เกิดภาพพจน์ ตลอดจนความประทับใจอื่นๆ ที่ได้จากการอ่านเรื่อง

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 190 - 199) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการอ่านจับใจความนั้น มีขั้นตอนตามลำดับดังนี้

1. อ่านผ่านๆ โดยตลอด เพื่อให้รู้ว่าเรื่องที่อ่าน ว่าด้วยเรื่องอะไร จุดใดเป็นจุดสำคัญของเรื่อง
2. อ่านให้ละเอียดเพื่อทำความเข้าใจอย่างชัดเจน ไม่ควรหยุดอ่านระหว่างเรื่องเพราะจะทำให้ความเข้าใจไม่ติดต่อกัน
3. อ่านซ้ำตอนที่ไม่เข้าใจและตรวจสอบความเข้าใจบางตอนให้แน่นอนถูกต้อง
4. เรียบเรียงใจความสำคัญของเรื่องด้วยตนเอง

ขั้นตอนการฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ เป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนซึ่งมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

1. ขั้นการเตรียมความพร้อมในการอ่าน มีขั้นตอนดังนี้
  - 1.1 ให้นักเรียนฝึกการใช้ท่าทางและปฏิบัติตนในการอ่านในใจอย่างถูกต้อง และการมีสมาธิในการอ่าน
  - 1.2 ให้นักเรียนฝึกอ่านแบบเคลื่อนสายตามองตามแนวขวางและแนวนอน โดยใช้อักษรเดี่ยว คำเดี่ยว กลุ่มอักษร และคำที่มีความหมายเดียวกับคำที่กำหนด โดยเปรียบเทียบเวลาในการอ่านแต่ละเที่ยวและตอบคำถามได้ถูกต้อง
  - 1.3 ให้นักเรียนฝึกจำคำต่าง ๆ ซึ่งเป็นการฝึกขั้นพื้นฐาน ในการอ่านจับใจความสำคัญ ทำให้นักเรียนสามารถบอกความหมายของคำได้ถูกต้อง รู้จักคำมากขึ้น รู้ความแตกต่าง และความหมายของคำที่หลากหลายมากขึ้น
  - 1.4 ให้นักเรียนฝึกอ่านเป็นวลี เพื่อเก็บหน่วยความคิด แล้วรวบรวมหน่วยความคิดเหล่านั้นเป็นความเข้าใจเรื่องที่ย่าน
  - 1.5 ให้นักเรียนฝึกอ่านแบบเจาะจง เป็นการฝึกทักษะในการกวาดสายตาในการอ่าน บรรทัดอย่างรวดเร็วเพื่อค้นหาคำตอบ ค้นหาตำแหน่ง ค้นหาความหมายของคำ ข้อสรุป หรือข้อเท็จจริงเฉพาะอย่าง
  - 1.6 ให้นักเรียนฝึกอ่านข้ามคำ โดยการข้ามคำหรือวลีที่ไม่สำคัญ และอ่านเฉพาะวลีประโยคที่สำคัญ เพื่ออ่านได้อย่างรวดเร็วและจับใจความสำคัญได้

การฝึกในขั้นเตรียมความพร้อมนี้ ครูควรจะต้องจัดทำหรือจัดหาแบบฝึกมาให้ให้นักเรียนอ่านอย่างหลากหลาย โดยเริ่มจากง่ายไปหายาก

2. ขั้นการสร้างคำศัพท์ การรู้คำศัพท์มาก ทำให้อ่านเรื่องและเขียนเรื่องได้ดี มีวิธีการฝึก คือ

2.1 ให้นักเรียนฝึกการใช้บริบท ซึ่งได้แก่คำหรือข้อความแวดล้อม เพื่อช่วยให้เข้าใจความหมาย

2.2 ให้นักเรียนฝึกการใช้ร่องรอยที่เห็นได้ เช่น รูปภาพ เครื่องหมาย สัญลักษณ์ที่จะช่วยให้รู้ความหมายของเรื่องให้อ่านได้ง่ายขึ้น

2.3 ให้นักเรียนฝึกการหาความหมายจากส่วนของคำ คำที่เป็นคำประสม ถ้านักเรียนรู้ความหมายของคำหนึ่ง ก็จะสามารถเชื่อมโยงไปสู่อีกความหมายคำอีกคำหนึ่งได้ การฝึกสังเกตคำที่มีส่วนของคำประสมกันอยู่ จะทำให้สร้างคำศัพท์ และรู้ความหมายของคำศัพท์มากขึ้น

2.4 ให้นักเรียนฝึกหาคำที่มีหลายความหมาย คำบางคำเขียนเหมือนกัน ออกเสียงเหมือนกัน แต่ความหมายต่างกันแล้วแต่ว่าจะนำไปประกอบกับคำใด การฝึกหาคำที่มีหลายความหมายมารวบรวมไว้จะทำให้สร้างคำศัพท์ได้มาก และเป็นประโยชน์ต่อการอ่านจับใจความสำคัญ

2.5 ให้นักเรียนฝึกการหาความหมายจากพจนานุกรม พจนานุกรมช่วยให้รู้ความหมายของคำ ที่มาของคำ ชนิดของคำ การสะกด การออกเสียง ดังนั้นการเปิดพจนานุกรมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการอ่านและการเขียน เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการใช้ภาษาไทยมากยิ่งขึ้น

2.6 ให้นักเรียนฝึกการจดบันทึก และรวบรวมคำที่ได้ศึกษา จดบันทึกไว้จะช่วยให้รู้จักคำหลากหลาย และรู้ความหมายของคำศัพท์มากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการอ่านและการเขียนทำให้เลือกใช้คำที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.7 การวัดและการประเมินผล โดยใช้วิธีการวัดผลจากความสนใจในการอ่านและจากกิจกรรมต่างๆ ที่นักเรียนได้ฝึกตามลำดับขั้น ส่วนการประเมินผลให้ประเมินจากแบบประเมินความเข้าใจการอ่าน

3. ขั้นการใช้เครื่องช่วยอ่าน เครื่องช่วยอ่านมิใช่เครื่องกลไกใดๆ หากแต่เป็นเทคนิคหรือวิธีการที่จะช่วยให้การอ่านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมีการฝึก ดังนี้

3.1 ฝึกให้นักเรียนดูส่วนต่างๆ ของหนังสือ เช่น ชื่อเรื่อง (ชื่อหนังสือ) คำนำ สารบัญ ฯลฯ

3.2 ฝึกให้นักเรียนพิจารณาบทความ หรือเนื้อหาแต่ละบท ได้แก่ ชื่อเรื่อง หัวข้อย่อย่อภาพ แผนภูมิ แผนภาพ ตาราง ประโยคแรกของแต่ละย่อหน้า ย่อหน้าแรก คำถามท้ายบท เรื่องย่อหน้าท้ายบท ฯลฯ

3.3 ฝึกให้นักเรียนเตรียมอ่านโดยจดบันทึกความรู้เดิม ทำแผนภาพคำระดมสมองและเขียนอิสระ เป็นต้น

3.4 ฝึกให้นักเรียนใช้ส่วนอื่นๆ ของตัวหนังสือ เป็นเครื่องช่วยอ่าน เช่น ตารางภาพ แผนภูมิ กราฟ ฯลฯ

3.5 การวัดผล เช่น

3.5.1 ตรวจผลงานนักเรียน

3.5.2 สังเกตความตั้งใจในการทำงาน

3.5.3 สังเกตการณ์มีส่วนร่วมในกิจกรรมการทำงาน

4. ขั้นการหาความคิดหลัก ขั้นนี้เป็นการฝึกหาประเด็นสำคัญของเรื่องโดยการอ่านจับใจความสำคัญของแต่ละย่อหน้าให้ถูกต้อง ซึ่งใจความสำคัญของแต่ละย่อหน้าจะอยู่ในส่วนต่างๆ เช่น ตอนต้น ตอนกลาง หรือตอนท้ายของย่อหน้า แต่บางครั้งก็ไม่ปรากฏข้อความสำคัญ ซึ่งผู้อ่านต้องสรุปเอง

ส่วนการวัดผลก็จะมีลักษณะเช่นเดียวกับขั้นการใช้เครื่องช่วยอ่านเช่นกัน คือ การตรวจผลงาน จากกิจกรรม การสังเกต ความตั้งใจ และสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในกิจกรรม

5. ขั้นการหาข้อเท็จจริงและความคิดเห็น ขั้นนี้เป็นการฝึกอ่านแล้ววิเคราะห์ให้ได้ว่าส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง และส่วนใดเป็นข้อคิดเห็น การวัดผลการอ่านเพื่อหาข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นก็คือ การตรวจผลงาน การสังเกตความตั้งใจ และพฤติกรรมการอ่านของนักเรียน

6. ขั้นการอธิบายความและการหาข้อสรุป การฝึกขั้นนี้ให้นักเรียนฝึกทำความเข้าใจในคำอธิบายความชอบของผู้เขียนว่า มีความคิดเห็นหรือรายละเอียดอย่างไร และแปลความให้ได้ว่าความคิดสำคัญหรือรายละเอียดของข้อความเป็นข้อเท็จจริงหรือเป็นความคิดเห็น แล้วจึงหาข้อสรุป ส่วนการวัดก็คือการตรวจผลงานและแบบฝึกหัดต่างๆ จากครู

7. ขั้นการอ่านสู่การเขียน ขั้นนี้ให้นักเรียนฝึกจดบันทึกใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านแล้วเรียบเรียงให้เป็นข้อความที่สละสลวยด้วยสำนวนภาษาของนักเรียนเอง ส่วนการวัดผลก็ใช้วิธีการตรวจผลงานการจดบันทึก ส่วนการประเมินผลควรประเมินจากคุณภาพผลงาน และพฤติกรรมการอ่านของนักเรียน

ดังนั้นในการสอนของครูจึงควรฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายตั้งแต่ขั้นที่ 1- 6 ได้แก่ ขั้นจำ เข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของตนเองได้ โดยใช้เทคนิคการใช้คำถาม การใช้แผนผังความคิด หาข้อสรุป และการค้นหาคำตอบที่ต้องการ

ทักษะพิเศษที่ควรฝึกในการอ่านจับใจความสำคัญ

โดยทั่วไปผู้อ่านเรียนรู้คำศัพท์ต่างๆ เพิ่มขึ้นจากการเรียนวิชาต่างๆ ทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน คำเหล่านั้นเป็นประสบการณ์ทางภาษาที่สามารถจะนำมาใช้ในการพัฒนาการอ่านจับใจความให้สูงขึ้น ด้วยเหตุนี้การสอนอ่านจับใจความในชั้นเริ่มต้น จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ให้อ่านที่เป็นนักเรียน นิสิต และนักศึกษา พัฒนาด้านคำศัพท์ให้มากที่สุด เพื่อเป็นพื้นฐานในการอ่านเรื่องที่ยากขึ้นและเร็วขึ้น ดังนั้นเมื่อนักเรียนอ่านเรื่องจบ ครูจึงควรถามว่ารู้จักคำอะไรบ้าง คำนั้นมีความหมายว่าอะไรและเป็นคำประเภทใด นอกจากนักเรียนจะเรียนรู้จำนวนคำใหม่เพิ่มขึ้นแล้ว

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2545, หน้า 85 - 88) ได้กล่าวถึงทักษะพิเศษที่ครูควรฝึกเพิ่มเติมให้นักเรียนในการสอนอ่านจับใจความ มีดังนี้

1. การค้นหาใจความสำคัญที่มีอยู่ในข้อความแต่ละตอนของเรื่องที่อ่าน ครูอาจแนะนำด้วยการตั้งคำถาม ถ้าเป็นนักเรียนในระดับประถมศึกษา ควรถามจากเนื้อเรื่อง เช่น "ทำไมกระรอกจึงชอบกินลูกนัท" ถ้าเป็นระดับชั้นที่สูงขึ้น คำถามอาจจะเปลี่ยนเป็นลักษณะที่ต้องคิด เช่น "ทำไมผู้เขียนจึงให้ความสำคัญของตัวละครเช่นนั้น" หรือ "อะไรคือจุดสำคัญที่ทำให้ผู้เขียนเสนอเรื่องเช่นนี้" ต่อจากนั้นครูควรให้นักเรียนช่วยกันคิดหาคำตอบ โดยอ่านข้อความแต่ละตอนอย่างพิถีพิถันพิจารณาเพื่อหาประโยคสำคัญที่จะมาตอบคำถามให้ถูกต้องต่อไป

2. การค้นหาส่วนปลีกย่อยที่ให้ความรู้ นอกเหนือจากใจความสำคัญในแต่ละตอนรายละเอียดส่วนปลีกย่อยนี้เป็นส่วนเสริมที่ช่วยให้นักเรียนสามารถมองเห็นใจความสำคัญให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น "สหรัฐอเมริกาชื่อ Alaska เมื่อใด คำตอบควรเป็นปี ค.ศ. ที่ชื่อ ซึ่งไม่ใช่เป็นใจความสำคัญแต่เป็นส่วนปลีกย่อยที่ช่วยให้นักเรียนมีความรู้พิเศษที่เพิ่มขึ้นนั่นเอง

3. การสังเกตเหตุการณ์ที่เรียงลำดับ โดยพิจารณาเวลา เหตุการณ์ ความจริงตลอดจนความคิดอื่นๆ โดยเฉพาะคำสำคัญที่มีส่วนช่วยให้นักเรียนได้รู้ว่าเหตุการณ์มาก่อนหรือมาหลัง เช่น วันที่ เดือน พ.ศ. และตัวเลขที่ใช้ นอกจากนั้น อาจสังเกตคำหรือกลุ่มคำ เช่น "ประการแรก" .... "ประการสุดท้าย" เหล่านี้เป็นต้น การแนะนำให้รู้จักพิจารณาสังเกตสิ่งเหล่านี้จะช่วยในการเรียงลำดับเหตุการณ์ ซึ่งใช้ประโยชน์ในการจดจำวิชาต่างๆ ที่นักเรียนเรียนหลายวิชาด้วย

4. การให้รู้จักทำนายผล ครูเป็นผู้สมมุติเหตุการณ์ว่า ถ้าเกิดเหตุเช่นนั้นแล้วผลจะออกมาเป็นอย่างไร ครูอาจอาศัยตอนจบของเนื้อเรื่องเป็นแนวทางในการตั้งคำถาม แล้วให้นักเรียนช่วยกันสรุปผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อไป

5. การค้นหาถ้อยคำหรือประโยคที่ให้ความรู้สึกประทับใจ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้แน่ใจว่า นักเรียนเข้าใจจนเกิดเป็นความจำโดยสมองจะบันทึกเพื่อเก็บไว้ ครูให้นักเรียนหาถ้อยคำหรือประโยคที่ก่อให้เกิด

ความรู้สึก เช่น “ชาวเหมือนนุ่น” “นิ่มเหมือนลำลี” “หยาบเหมือนกระดาดทราย” “กรอบเหมือนข้าวเกรียบ” ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มคำ หรือวลีที่ให้ความรู้สึกทางรสชาติ เช่น “เปรี้ยวเหมือนมะนาว” “หวานเหมือนน้ำผึ้ง” กลุ่มคำเหล่านี้จะก่อให้เกิดความประทับใจ เกิดความรู้สึก และทำให้เกิดภาพพจน์ในสมอง การค้นหากลุ่มคำประโยคที่ให้ความรู้สึกประทับใจ เท่าก็เป็นการจัดเตรียมประสบการณ์การอ่านให้เกิดขึ้นกับนักเรียน อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานในการที่นักเรียนจะรู้สึกสังเกตคำดังกล่าว เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการอ่านจับใจความต่อไป

6. การเกิดอารมณ์ร่วมกับผู้เขียน นักเรียนจะจำเหตุการณ์ต่าง ๆ เมื่อได้เกิดอารมณ์หรือความรู้สึกต่อเหตุการณ์นั้น เช่น จำวันเกิดของตนได้ เพราะมีคนนำของขวัญมาให้หรือเห็นฝนตก เห็นรถชนคนเหล่านี้เป็นต้น อารมณ์จะเกิดขึ้นเมื่ออ่านเหตุการณ์ในเรื่อง ได้แก่ ความเศร้า ความสุข ความตื่นเต้น และความกลัว เหตุการณ์ที่จะทำให้นักเรียนเกิดอารมณ์ จึงขึ้นอยู่กับการใช้ถ้อยคำของผู้เขียน ครูจึงควรให้นักเรียนรู้จักสังเกตข้อความแต่ละตอนว่ามีส่วนใดบ้างที่สร้างอารมณ์ แล้วช่วยกันอภิปราย นอกจากการอ่านจะช่วยทำให้เกิดอารมณ์แล้ว การฟังดนตรี การดูภาพ และการท่องเที่ยว สามารถช่วยสร้างอารมณ์และความรู้สึกได้เช่นกัน ทั้งยังเป็นการสร้างจินตนาการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนด้วยการติดตามทิศทางการดำเนินเรื่อง เป็นกิจกรรมสำคัญที่นักเรียนจะต้องทำจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ครูสามารถวัดได้โดยใช้แบบทดสอบ จึงจะรู้ว่านักเรียนติดตามการดำเนินเรื่องได้อย่างไร เมื่อเริ่มต้นอ่านถ้ามีความเข้าใจและรู้ความหมายของคำศัพท์เกินกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนคำศัพท์ทั้งหมดที่มีอยู่ในเรื่องนั้นก็จะสามารถติดตามและเข้าใจเรื่องได้ตลอด ดังนั้นการให้นักเรียนอ่านเรื่องที่ตนสนใจก็เป็นทางหนึ่งที่สะดวกสำหรับการติดตามเรื่องราวในการสอนอ่าน ครูจึงควรให้นักเรียนดูชื่อเรื่อง แนะนำตอนที่ตื่นเต้นของเรื่อง จะเป็นทางหนึ่งที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจและอยากที่จะอ่านต่อไป

7. การหาข้อความตามการใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นเทคนิคการใช้ห้องสมุด เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักใช้ บัตรรายการ อ่านสารบัญ กราฟ แผนภูมิ รวมทั้งอ่านในวิชาต่างๆ เช่น การอ่านคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และวิชาอื่นๆ ซึ่งแต่ละวิชาจะมีศิลปะในการอ่านที่แตกต่างกัน

8. การให้รู้จักสรุปเรื่องที่อ่าน นักเรียนอ่านหนังสือโดยสามารถเข้าใจและติดตามทิศทาง การดำเนินเรื่องได้ควรรู้จักวิธีการสรุปเรื่องที่อ่าน ซึ่งเป็นการย่อเรื่อง อีกทั้งสะดวกต่อการจดจำ ดังนั้นครูควรฝึกหัดให้นักเรียนรู้จักจับประเด็นสำคัญของเรื่องด้วยการตั้งคำถาม ดังนี้

- ผู้เขียนได้เสนอเหตุการณ์สำคัญอะไรที่ควรสรุปจากเรื่องนี้
- นักเรียนเห็นด้วยกับข้อสรุปของผู้เขียนหรือไม่ ลองตรวจดูจากเนื้อเรื่องอีกครั้งหนึ่ง
- อะไร คือ ประเด็นสำคัญที่ผู้เขียนนำเข้ามาสู่ข้อสรุป ฯลฯ

คำถามของครูจะช่วยให้แนวทางในการคิดหาคำตอบของนักเรียน ข้อสรุปที่สั้นและได้ใจความ เป็นที่เข้าใจของผู้อ่านถือว่าเป็นข้อสรุปที่ดี

9. การวิเคราะห์โครงสร้างระหว่างการอ่าน นักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับขั้นที่สูงขึ้นจะมีความพร้อม ในการวิเคราะห์โครงสร้างของสาร ในขณะที่อ่านและติดตามการดำเนินเรื่อง นักเรียนจะเริ่มคิดและ เห็นประเด็นสำคัญ รวมทั้งส่วนประกอบของเรื่อง ซึ่งนักเรียนจะถ่ายทอดสิ่งที่อ่าน ในส่วนที่เป็น ความรู้เก็บไว้ในสมอง ช่วยให้มีความรู้ในโครงสร้างของสารเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังพบส่วนที่ดีและ ส่วนที่บกพร่องในขณะที่อ่าน และมีความตื่นตัวต่อการใช้คำของผู้เขียน สิ่งเหล่านี้จะเป็นส่วนดีที่แสดง ให้เห็นถึงพัฒนาการด้านการอ่านในระดับสูงของนักเรียนนั่นเอง

10. การศึกษารูปแบบของหนังสือหรือเรื่องที่อ่าน สำหรับนักเรียนในระดับขั้นที่สูงขึ้น ครู ควรแนะนำให้รู้จักรูปแบบของการเขียน การกำหนดหัวข้อ การให้คำจำกัดความ การเสนอความคิด ภาพ และบทสรุป จะสังเกตได้ว่าในหนังสือแบบเรียน ผู้เขียนจะเสนอเนื้อหาเรียงลำดับจากง่ายไป หายาก จากที่อยู่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่อยู่ไกลตัว ดังนั้นครูควรแนะนำให้นักเรียนได้ค้นพบรูปแบบการเขียน ที่มีลักษณะคล้ายกันและต่างกัน เช่น พรรณนาโวหาร บรรยายโวหาร สาธกโวหาร และเทศนาโวหาร นอกจากนี้ครูควรแนะนำการเขียนที่มีลักษณะเป็น ตำรา บทความ สารคดี นิทาน บันทึก เหล่านี้ เป็นต้น โดยให้นักเรียนพิจารณา ความแตกต่างพร้อมทั้งทำความเข้าใจความคิดสำคัญที่ได้จาก การอ่านด้วย

11. การประเมินเนื้อเรื่อง เมื่อนักเรียนมีความสามารถในการอ่านสูงขึ้น ครูควรให้นักเรียน รู้จักประเมินเนื้อเรื่อง เช่น การเสนอเนื้อเรื่องและความคิดของผู้เขียนให้รู้จักตัดสินผลที่ได้ จากการอ่าน โดยเปรียบเทียบกับประสบการณ์ที่เคยอ่านเรื่องต่างๆ ผ่านมาแล้ว หรืออาจจะใช้ลักษณะของตัวเอง เปรียบเทียบกับตัวละครในเรื่อง นอกจากนี้ อาจใช้เหตุการณ์ของบิดา มารดา และญาติพี่น้อง มาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในเรื่องที่อ่าน เพื่อเป็นการสร้างความคิดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

12. การสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวให้ผูกพันกับเรื่องที่อ่าน โดยให้นักเรียนติดตามอ่านเรื่อง จากหนังสือหรือวารสารต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ การเลี้ยงสัตว์ วิธีการเลี้ยงน้อง การดูแลทำความสะอาดบ้าน วิธีทำอาหารอย่างง่าย ตลอดจนงานอื่นๆ ดังนั้น การอ่านเรื่องราวต่าง ๆ แล้วนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ จึงเป็น การสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างเรื่องกับการนำไปใช้ นักเรียนจะติดตามว่าเมื่อใช้แล้วมี ข้อบกพร่องหรือข้อดีอย่างไร ทำให้ต้องกลับไปค้นคว้าเพิ่มเติม

13. การรู้จักเปรียบเทียบความรู้ที่ได้รับจากการอ่านเรื่องเดียว แต่มาจากหนังสือหลายเล่ม นักเรียนจะพบว่า ทำไมหนังสือภูมิศาสตร์จึงรายงานจำนวนประชากรของประเทศแตกต่างกันทั้งๆ ที่

เป็นประเทศเดียวกัน หรือทำไมนิทานเรื่องเดียวกันมาจากแหล่งเดียวกัน จึงมีเนื้อเรื่องที่ไม่เหมือนกัน ข้อแตกต่างเหล่านี้จะได้จากการเปรียบเทียบ ซึ่งนักเรียนต้องอ่านหนังสือหลายๆ เล่ม ในเรื่องเดียวกัน จึงจะสามารถมองเห็นความแตกต่าง ทักษะนี้จะช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการอ่านและการคิดมากขึ้น

14. การค้นคว้าหาแหล่งที่อ้างอิงของผู้เขียน ข้อเท็จจริงจะเชื่อถือได้ต้องมีเอกสารอ้างอิง ครูควรแนะนำให้นักเรียนได้รู้จักค้นคว้าแหล่งที่ผู้เขียนนำข้อเท็จจริงมาเสนอ การเขียนอย่างเลื่อนลอย โดยไม่มีเอกสารอ้างอิงจึงเป็นการยากที่จะเชื่อ การฝึกให้นักเรียนศึกษาข้อเท็จจริงจากหนังสืออ้างอิงที่ผู้เขียนได้นำเสนอไว้ นั่น ช่วยให้นักเรียนได้อ่านเอกสารที่เป็นปฐมภูมิ (primary sources) โดยตรง และจะได้พิจารณาด้วยว่าส่วนที่ผู้เขียนนำมาอ้างอิงถูกต้องหรือไม่

15. การหาแนวทางหรือจุดมุ่งหมายของผู้เขียน โดยครูควรตั้งคำถามให้นักเรียนรู้จักคิด เช่น

- ทำไมผู้เขียนจึงเขียนเรื่องเช่นนั้น
- อะไรที่ผู้เขียนพยายามจะบอกให้นักเรียนเข้าใจ
- อะไรคือจุดสำคัญที่ทำให้คุณค่าแก่นักเรียน ฯลฯ

จากคำถามเหล่านี้ ครูให้นักเรียนหาคำตอบด้วยการอ่านเนื้อเรื่องว่าผู้เขียนต้องการอะไร หรือหาคำตอบได้ตรงส่วนที่เป็นคำนำ ครูให้นักเรียนอ่านหน้าคำนำให้ละเอียดจนเข้าใจจุดมุ่งหมายแท้จริงของผู้เขียน เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องได้

16. การพิจารณาข้อความในส่วนที่อาจแทรกการโฆษณา การโฆษณามีอยู่ทั่วไปนักเรียน จะพบเห็นในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ เช่น ข้อความโฆษณาจากโทรทัศน์ วิทยุ หรือตามป้ายประกาศต่างๆ ก็จะมีแผนโฆษณาคิดไว้ ดังนั้นทักษะการอ่านจะช่วยให้พิจารณาได้ว่าควรเชื่อหรือไม่ นักเรียนจะรู้จักตัดสินใจโดยใช้ความคิดของตน ครูจึงควรแนะนำให้พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

- จุดมุ่งหมายของผู้เขียนว่าต้องการเสนอแนวคิดอะไร
- พื้นฐานความรู้และความคุ้นเคยของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องนั้น
- แหล่งที่ใช้อ้างอิงเพื่อรวบรวมข้อมูลมีลักษณะน่าเชื่อถือหรือไม่
- การยอมรับหรือการปฏิเสธขึ้นอยู่กับเหตุผลทั้งสามข้อแรก และให้นักเรียนเป็นผู้ตัดสินใจเอง

การฝึกและการประเมินผลทักษะพิเศษ ดังที่กล่าวมานี้ ควรเป็นกิจกรรมแรกในกิจกรรมการสอน อ่านจับใจความสำคัญ และควรมีการประเมินผลความก้าวหน้าทุกสัปดาห์เพื่อศึกษาความก้าวหน้าในการใช้ทักษะเหล่านั้น วิธีการประเมินส่วนมากจะใช้แบบสังเกตให้ครูเป็นผู้กรอกภายหลังสิ้นสุดการอ่านในแต่ละครั้ง หรือแต่ละสัปดาห์ขึ้นอยู่กับการกำหนดของครู

การเพิ่มความคิดให้กับผู้อ่าน

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2545, หน้า 90) ได้กล่าวไว้ว่าเมื่อผู้อ่านเรียนอยู่ชั้นสูงขึ้นไปจำเป็นต้องอ่านสารหลายประเภททั้งหนังสือแบบเรียน ตำรา หนังสือพิมพ์ วารสาร และหนังสืออื่นๆ อีกหลายอย่าง สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้อ่านมีพัฒนาการด้านความคิดสูงขึ้น ผู้อ่านที่เป็นนักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาก็ต้องอ่านข้อสอบตามวิชาที่ตนได้เรียน ข้อสอบเหล่านั้นมีจุดมุ่งหมายของการวัดผลที่แตกต่างกัน และมีระดับความคิดที่แตกต่างกัน นักเรียนจะได้เรียนรู้วิธีการคิดข้อสรุปต่างๆ จากการอ่านโดยอัตโนมัติ นอกจากนั้นควรรู้จักวิธีการพิจารณาและตัดสินใจว่าผู้เขียนมีความลำเอียงหรือไม่ สำหรับทักษะในการประเมินความคิดของผู้เขียนควรเริ่มต้นให้นักเรียนได้มีการแสดงความรู้สึกในข้อเขียน เช่น ความรู้สึกที่ได้รับจากการอ่าน การมีอารมณ์ขัน อารมณ์สะเทือน ความรื่นเริง ความสดชื่น และความรู้สึกอื่นๆ เหล่านี้จะเป็นขั้นตอนของการนำไปสู่การประเมินค่าในเรื่องที่อ่าน ทั้งยังเป็นการเพิ่มความคิดให้สูงขึ้น

ดังนั้นทักษะของการอ่านจับใจความที่ครูควรฝึกฝนนักเรียน คือ ทักษะขั้นพื้นฐาน ทักษะพิเศษ และการเพิ่มความคิด สำหรับทักษะพื้นฐาน ได้แก่ จำ เข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า ส่วนทักษะพิเศษนั้นเป็นการค้นหาส่วนปลีกย่อย วิเคราะห์โครงสร้างทางภาษา การใช้ถ้อยคำ รวมทั้งองค์ประกอบอื่นๆ ที่แฝงอยู่ในเรื่อง ประการสุดท้าย คือ การเพิ่มความคิดให้กับนักเรียน ด้วยการแนะนำให้อ่านหนังสือประเภทต่างๆ เพื่อให้ความรู้และความคิดกว้างขวางขึ้น

3.5 แนวการอ่านจับใจความ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546, หน้า 149) ได้กำหนดแนวทางการอ่านจับใจความให้บรรลุจุดประสงค์ ดังนี้

1. ตั้งจุดมุ่งหมายในการอ่านได้ชัดเจน เช่น อ่านเพื่อหาความรู้ เพื่อความเพลิดเพลิน หรือเพื่อบอกเจตนาของผู้เขียน เพราะจะเป็นแนวทางให้กำหนดการอ่านได้อย่างเหมาะสม และจับใจความหรือคำตอบได้รวดเร็วยิ่งขึ้น
2. สรุปรวบรวมส่วนประกอบของหนังสืออย่างคร่าวๆ เช่น ชื่อเรื่อง คำนำ สารบัญ คำชี้แจงการใช้หนังสือ ภาคผนวก เป็นต้น เพราะส่วนประกอบของหนังสือจะทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องหรือหนังสือที่อ่านได้กว้างขวางและรวดเร็ว
3. ทำความเข้าใจลักษณะของหนังสือว่าประเภทใด เช่น สารคดี ตำรา บทความ ซึ่งจะช่วยให้มีแนวทางการอ่านจับใจความได้ง่าย
4. ใช้ความสามารถทางภาษาในด้านการแปลความหมายของคำ ประโยคและข้อความต่างๆ อย่างถูกต้องรวดเร็ว

5. ใช้ประสบการณ์หรือภูมิหลังเกี่ยวกับเรื่องที้อ่านมาประกอบ จะทำให้เข้าใจและจับใจความที่อ่านได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น

แวมมยุรา เหมือนนิล (2541, หน้า 14 -16) ได้แนะนำวิธีปฏิบัติในการอ่านจับใจความสำคัญให้เข้าใจง่ายและรวดเร็ว ดังนี้

1. สำนวณส่วนประกอบของหนังสืออย่างคร่าวๆ เพราะส่วนประกอบของหนังสือ เช่น ชื่อเรื่อง คำนำ สารบัญ คำชี้แจงการใช้หนังสือก็มีส่วนทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับหนังสือได้อย่างกว้างขวาง

2. ตั้งจุดมุ่งหมายในการอ่านให้ชัดเจน การกำหนดเป้าหมายในการอ่านหนังสือทุกครั้งว่าเราจะอ่านเพื่ออะไร

3. มีความสามารถทางภาษา คือ ต้องเข้าใจความหมายของคำศัพท์เป็นเบื้องต้นก่อน หากไม่เข้าใจความหมายของคำย่อไม่สามารถจับใจความสำคัญได้เลย

4. มีประสบการณ์หรือภูมิหลังเกี่ยวกับเรื่องที้อ่าน ย่อมทำให้เข้าใจกันและจับใจความสำคัญเรื่องที้อ่านง่ายขึ้น

5. ความเข้าใจลักษณะของหนังสือ หนังสือแต่ละประเภทมีรูปแบบการแต่งและเป้าหมายของเรื่องแตกต่างกัน เช่น สารคดี ตำรา มุ่งให้ความรู้ หรือความคิดแก่ผู้อ่านมากกว่าลักษณะรูปแบบของหนังสือ ตลอดจนต้องมีจุดมุ่งหมายในการอ่าน ซึ่งควรควรแนะนำแนวปฏิบัติในการอ่านก่อนเสมอ

ดังนั้นเพื่อให้การอ่านจับใจความเข้าใจง่ายขึ้น ผู้อ่านจึงควรรู้จักส่วนประกอบของหนังสือ ลักษณะรูปแบบของหนังสือ เข้าใจความหมายของคำศัพท์เป็นเบื้องต้นมีประสบการณ์ หรือภูมิหลังเกี่ยวกับเรื่องที้อ่าน และต้องมีจุดมุ่งหมายในการอ่านที่ชัดเจนซึ่งควรแนะนำแนวปฏิบัติในการอ่านก่อนเสมอ

3.6 การสอนอ่านจับใจความ

การฝึกผู้เรียนให้มีทักษะการอ่านจับใจความสำคัญนั้นครูต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีผู้เสนอหลักและแนวทางในการสอนอ่านจับใจความสำคัญไว้ดังต่อไปนี้

ประทีป วาทิกทินกร (2542, หน้า 79) ได้ให้ข้อเสนอแนะวิธีสอนอ่านจับใจความสำคัญไว้ ดังนี้

1. ให้อ่านเรื่องหรือฟังเรื่องราวให้ตลอดทั้งเรื่อง

2. ตั้งคำถามหรือถามตัวเองสั้นๆ ว่า เรื่องอะไร ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ทำไม บางเรื่องอาจมีคำตอบไม่ครบก็ได้ แต่นักเรียนต้องตอบเท่าที่มีอยู่ให้ครบถ้วน เพื่อจะได้จับใจความสำคัญได้

3. ขยายความในคำตอบออกไปอีก เมื่อต้องการรายละเอียดที่จำเป็นของใจความสำคัญ พรทิพย์ ตริสกุลวงษ์ (2544, หน้า 56) สรุปการสอนอ่านจับใจความสำคัญได้ว่าการที่จะสามารถอ่านและจับใจความสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องของหลายประการ ครูผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ต้องวิเคราะห์องค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งด้านหลักการและจิตวิทยาในการอ่าน หลักการสอน เทคนิคในการจัดกิจกรรม โดยคำนึงถึงความสามารถและความสนใจของผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีพัฒนาการด้านการคิด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านจับใจความมากขึ้น

บันลือ พุกษะวัน (2545, หน้า 128 - 129) ได้กล่าวถึงแนวการสอนอ่านเพื่อจับใจความสำคัญว่า

1. ฝึกอ่านแบบคร่าวๆ เพื่อสำรวจหาสิ่งที่สนใจหรือสิ่งที่ต้องการ

1.1 ให้อ่านเรื่องราวหรือบทความอย่างรวดเร็ว โดยอ่านข้ามๆ ลวกๆ ไปก่อน เพื่อจะได้รู้ว่าเรื่องนั้นมีขอบเขตหรือกล่าวถึงอะไร

1.2 ให้อ่านเฉพาะหัวข้อย่อย หัวข้อใดหัวข้อหนึ่งให้ละเอียด เพื่อทราบทัศนคติข้อเสนอแนะเจตนาของผู้แต่ง โดยมากจะเสนอแนะให้อ่านค่านาหรืออารัมภบท

1.3 อ่านทั้งเรื่องเพื่อประเมินดูว่าเรื่องนั้นให้ประโยชน์ทางใด มีจุดเด่นตรงไหน

1.4 อ่านแล้วพิจารณาตรวจสอบเรื่องราวโดยส่วนรวมว่า เป็นเรื่องยากหรือง่ายเหมาะกับวัยของผู้เรียนที่จะใช้ความคิดของตนประเมินได้เพียงใด

1.5 หากเป็นบทประพันธ์ร้อยกรอง ลองอ่านสัก 2 - 3 หน้า เพื่อดูว่ามีคุณค่าน่าสนใจมากน้อยเพียงใด ไพเราะหรือไม่เทคนิคการอ่านแบบคร่าวๆ เป็นการอ่านโดยใช้การกวาดสายตาอย่างรวดเร็ว เพื่อค้นหาสิ่งที่สนใจ ปมเรื่อง จุดเด่น หรือสิ่งที่ผู้อ่านตั้งใจ หรือถูกคิด

2. ฝึกอ่านเพื่อเก็บใจความสำคัญ เป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การย่อความ

2.1 เมื่อให้ผู้เรียนอ่านนิทานแล้วเล่าเรื่องย่อ เรื่องราวความเป็นมา และใจความย่อว่าอย่างไร

2.2 ครูตั้งคำถามให้สอดคล้องกับประเด็นสำคัญของเรื่องที่กล่าวไว้แล้ว เช่น ใครกับใคร พฤติกรรมเป็นอย่างไร อื่นๆ

2.3 การตรวจคำตอบ ครูจำเป็นต้องเน้นให้ตอบปัญหาให้ตรงประเด็นในการฝึกในห้องเรียน ให้ชัดเจน (เป็นส่วนหนึ่งของความพร้อมในการอ่านในใจ)

3. นำผลของคำตอบ หรือการตั้งชื่อเรื่องมาอภิปราย ตรวจสอบโดยการอ่านออกเสียงเพื่อให้ฟังแล้วตอบคำถามหรือบอกชื่อเรื่องได้ถูกต้อง

4. ให้ผู้เรียนนำผลของคำตอบในข้อ 3 มาตรวจสอบว่าชื่อเรื่องนั้นตรงกับประโยคใด หรือประโยคบอกชื่อเรื่อง หรือประโยคใดบอกใจความสำคัญของอนุচ্ছেทที่อ่าน ให้ผู้เรียนขีดเส้นใต้ที่ประโยคบอกใจความนั้นๆ

5. เรียบเรียงประโยคบอกใจความแต่ละอนุচ্ছেทตามลำดับ โดยเพิ่มคำเชื่อมและเกลาภาษา ให้ได้ความต่อเนื่อง อาจสลับตอนก็ได้ (ถ้าได้ความดีกว่า)

6. อ่านทบทวนโดยการอ่านออกเสียงเพื่อใช้การฟังตรวจสอบใจความสำคัญ(เรื่องย่อ) นั้น โดยกลุ่ม หากเป็นงานรายบุคคลให้ใช้การอ่านในใจตรวจสอบเอง

7. กำหนดการตั้งชื่อเรื่อง บอกแหล่งที่มาของเรื่องให้ชัดเจน รวมทั้งผู้เขียนหรือสำนักพิมพ์ แล้วแต่กรณี

จู่ไร วรศักดิ์โยธิน (2549, ออนไลน์) ได้กล่าวถึงปัญหาในการสอนอ่านจับใจความสำคัญ และข้อเสนอแนะทางการสอน

1. นักเรียนไม่เข้าใจความหมายของคำศัพท์ ทำให้ส่งผลถึงความไม่เข้าใจเรื่องด้วย
2. อ่านประโยคความซ้อนแล้วไม่สามารถบอกได้ว่า ประโยคใดเป็นประโยคหลัก หรือประโยคเนื้อความสำคัญ

จากประสบการณ์ในการสอนอ่านจับใจความสำคัญ จึงขอเสนอแนะทางการสอนอ่านจับใจความสำคัญเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ต่อไปนี้ให้นักเรียนหาความหมายของคำศัพท์ยากในข้อความที่อ่าน หรือแนะนำให้นักเรียนรู้จักทำความเข้าใจความหมายของคำศัพท์ โดยใช้ข้อความที่อยู่แวดล้อมคำศัพท์ยากนั้น (บริบท) ช่วยในการทำความเข้าใจความหมาย ครูต้องพยายามวางพื้นฐานในด้านความรู้ในคำศัพท์ของเด็กอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กมีพื้นฐานที่ดีในการทำความเข้าใจในเรื่องราวที่อ่าน

1. ฝึกฝนวิธีสังเกตเนื้อความสำคัญจากประโยคความซ้อน เพื่อเป็นแนวทางที่จะสามารถแยกประโยคหลักออกจากเนื้อความที่แสดงรายละเอียดได้

2. ฝึกการอ่านพิจารณาทีละย่อหน้า เพื่อหาประโยคความที่มาขยายให้ข้อความนั้นมีรายละเอียดชัดเจน

3. เมื่อเด็กสามารถพิจารณาประโยคใจความสำคัญได้คล่องแคล่วแล้ว จึงฝึกอ่านเป็นเรื่องราวสั้นๆ แล้วจึงยาวขึ้นตามลำดับ เพื่อฝึกหาประโยคใจความสำคัญจาแต่ละย่อหน้า แล้วมาเขียนเรียบเรียงเป็นใจความของเรื่องได้ การฝึกในข้อความนี้ จะช่วยให้ได้ประโยชน์ในเรื่องการจำเหตุการณ์สำคัญและลำดับเรื่องราวได้ไม่สับสน สำหรับเรื่องราวที่มีเหตุการณ์ต่อเนื่องกันได้อีกด้วย

4. ฝึกการแสดงความคิดเห็นเป็นกลุ่มก่อน แล้วต่อมาก็ทำเป็นรายบุคคลเริ่มจากเรื่องสั้นๆ ง่ายๆ ก่อน แล้วจึงเลือกเรื่องที่ยากขึ้นตามลำดับ

5. ฝึกการอ่านเพื่อเน้นอัตราเร็ว ด้วยการกำหนดเวลาในการอ่านความสามารถในการอ่านและจับใจความสำคัญให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องของหลายประการ ครูผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนต้องวิเคราะห์องค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งด้านหลักการและจิตวิทยาในการอ่าน หลักการสอน เทคนิคในการจัดกิจกรรม โดยคำนึงถึงความสามารถและความสนใจของผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีพัฒนาการด้านการคิด และควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเพื่อให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านและมีการประเมินผลการอ่านอย่างสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่าการสอนอ่านจับใจความเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนให้กับผู้เรียนอย่างมีขั้นตอน เพื่อให้อ่านเรื่องแล้วบอกสาระของเรื่องได้ว่าอ่านเรื่องอะไร ตั้งคำถามและหาคำตอบได้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร และสรุปใจความสำคัญของเรื่องได้ ส่วนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนต้องเอาใจใส่ มีการวัดและประเมินผลการอ่าน นำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมต่อไป

3.7 ความสามารถในการอ่านและการวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความ

ความสามารถในการอ่าน

ชวาล แพร์ตุนกุล (2525, หน้า 134) ได้กล่าวถึงการอ่านจับใจความว่า เป็นความสามารถในการผสมแล้วขยายความรู้ ความจำให้ไกลออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล เป็นความพยายามของสมองที่จะดัดแปลง ปรับปรุงความรู้ให้มีรูปลักษณะใหม่ เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นที่แปลกออกไป ความสามารถในการอ่านจับใจความ สามารถแสดงออกด้วยพฤติกรรม 3 ประการ คือ

การแปลความ (Translation) คือ สามารถแปลความหมายของสิ่งต่างๆ ได้ โดยแปลตามลักษณะหรือนัยของเรื่องราวซึ่งเป็นความหมายที่ถูกต้องและใช้ได้ดีสำหรับเรื่องราวสั้นๆ โดยเฉพาะ

การตีความ (Interpretation) คือ ความสามารถเก็บความคิดเดิมมาบันทึกใหม่ การจับเนื้อเรื่องใหม่ ค้นหาเปรียบเทียบทั้งความสำคัญและความสัมพันธ์ของส่วนย่อยๆ ภายในเรื่องนั้น ย่นย่อจนเป็นข้อสรุปได้

การขยายความ (Extrapolation) คือ ความสามารถขยายความหมายและนัยของเรื่องให้กว้างไกลไปจากสภาพข้อเท็จจริงที่มีอยู่ สามารถประเมิน คาดคะเนหรือพยากรณ์ล่วงหน้าได้

มณีรัตน์ สุขโชติรัตน์ (2532, หน้า 54 – 57) ได้กล่าวถึงความสามารถในการอ่านจับใจความไว้ 3 ด้าน คือ

1. การอ่านตามตัวอักษร (Literal Reading) ผู้อ่านสามารถชี้คำสรรพนามที่ชี้แทนนามหาประโยคสำคัญ ตั้งหัวข้อเรื่อง การเก็บใจความสำคัญ การหาความจริงจากเรื่อง การดำเนินการตามสั่ง เรียงลำดับเหตุการณ์ในเรื่องที่อ่าน สามารถเปรียบเทียบและเข้าใจความสัมพันธ์ของเหตุและผล รวมถึงการชี้อุปนิสัยของบุคคลในเรื่อง

2. การตีความ (Interpretative Reading) เป็นการที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนไม่ได้เขียนไว้ สามารถกล่าวสรุป คาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้า เข้าใจสำนวนภาษา ตั้งหัวข้อเรื่อง เก็บใจความสำคัญและรายละเอียดสำคัญ เรียงลำดับเหตุการณ์ เปรียบเทียบเข้าใจความสัมพันธ์ของเหตุและผล และความสามารถชี้อุปนิสัยของบุคคลในเรื่องได้

3. การอ่านโดยใช้วิจารณ์ญาณ (Critical Reading) เป็นความสามารถในการแยกความจริงกับความคิดเห็น การหาเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้อง การพิจารณาเหตุผล ความเหมาะสมและคุณค่า การชี้วัตถุประสงค์ของผู้แต่ง

ผู้อ่านมีความสามารถหรือมีประสิทธิภาพในการอ่านที่ดี ถูกต้อง ก็จะไปสู่การอ่านที่สัมฤทธิ์ผล

กัลยา ยวนมาลัย (2539, หน้า 20 - 21) ได้กล่าวว่า การอ่านที่มีประสิทธิภาพนั้นจะทำให้เกิดผลดังนี้

1. อ่านแล้วได้เรื่องราว สามารถจับสาระสำคัญได้อย่างถูกต้อง จับใจ สามารถแยกแยะใจความสำคัญและใจความรองได้

2. อ่านแล้วสามารถแปลความ ตีความ ขยายความ สรุปความ วิเคราะห์ความหมาย เข้าใจอารมณ์ ความประสงค์ และเจตนาของผู้แต่งได้ สามารถสอดแทรกอารมณ์ในน้ำเสียงได้อย่างถูกต้อง

3. อ่านแล้วใช้วิจารณ์ญาณแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่อ่านได้อย่างมีเหตุผล สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นได้อย่างมีเหตุผล

4. อ่านแล้วได้อรรถรส สามารถแสดงความรู้สึกต่อศิลปะการประพันธ์ วิเคราะห์กลวิธีและแนวการเขียนของผู้เขียนได้

5. อ่านแล้วประเมินสิ่งที่ตนอ่านได้อย่างเที่ยงธรรม

6. อ่านแล้วเกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เนื่องมาจากถ้อยคำเป็นสื่อของความคิด ผู้อ่านสามารถอ่านแล้วเกิดจินตนาการ หรือแนวคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542, หน้า 30 – 32) ได้กล่าวถึงความสามารถในการอ่านหรือประสิทธิภาพในการอ่านว่าหมายถึง การที่ผู้อ่านต้อง อ่านเป็น ไม่ใช่ อ่านได้ เพียงอย่างเดียว เพราะการอ่านได้ แต่เพียงอย่างเดียว นั้น คือการอ่านหนังสือตามตัวสะกดการันต์เท่านั้น และอ่านไม่เข้าใจข้อความที่อ่านได้ การอ่านเป็น ผู้อ่านจะต้องอ่านอย่างถูกต้อง อ่านได้รวดเร็วสามารถจับใจความสำคัญได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งความสามารถในการอ่านหรือประสิทธิภาพในการอ่าน ประกอบด้วย

1. อ่านได้อย่างถูกต้องตามตัวสะกดการันต์ อ่านออกเสียงถูกต้องตามหลักการอ่านและการแยกคำ
2. อ่านได้รวดเร็ว (Speed of Reading)
3. เข้าใจเรื่องที่อ่านได้อย่างรวดเร็ว ชับไว ถูกต้อง
4. จับใจความสำคัญได้ (Main Idea)
5. มีวิจารณ์ญาณในการอ่าน อ่านแล้วสามารถแยกข้อคิดเห็น (Opinion) ออกจากข้อเท็จจริง (Fact) ได้จากข้อความที่ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นไว้ด้วย และสามารถตีความ (Interpretation) ได้ถูกต้อง
6. อ่านแล้วเกิดความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ในแนวการเขียนสำนวนและรูปแบบ รวมทั้งศิลปะการประพันธ์
7. อ่านแล้วสามารถสังเคราะห์ได้ เช่น นำความรู้เก่ามาหลอมรวมกับความรู้ใหม่เกิดแนวคิดใหม่ขึ้นมา การอ่านได้รู้จักเดาคำที่พบว่าจะกดคำ พิมพ์ผิด พิมพ์ตกไป สามารถอ่านประติดประต่อคำหรือข้อความได้
8. อ่านแล้วสามารถแสดงความคิดเห็น ประเมินค่า (Evaluation) สิ่งที่ตนอ่านได้อย่างเที่ยงธรรมโดยวิเคราะห์ (Analyzing) วิจารณ์ (Review) กลวิธีเขียนหรือแนวเขียน ของงานเขียนนั้นได้อย่างถูกหลักวิชาการ
9. อ่านโดยการกวาดสายตาได้กว้าง (Eye Span) และอ่านโดยการกวาดสายตาอย่างรวดเร็ว เช่น อ่านข่าว คั่นคำศัพท์ และสารบัญ เป็นต้น
10. มีสมาธิในการอ่าน (Concentration)
11. อ่านเร็วเพื่อเลือกหยิบความ เช่น อาจจะทำอ่านข้ามคำ (Skimming) เลือกรอ่าน หัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อย เป็นต้น

12. อ่านแล้วให้ความรู้ (Knowledge) จดจำได้และเข้าใจความหมายอย่างถูกต้อง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาเล่าเรียน และในชีวิตประจำวันได้ทั้งการพูด เขียน และปฏิบัติ
13. อ่านแล้วสามารถอธิบายได้ และปฏิบัติตามขั้นตอนที่อธิบายไว้ในหนังสือได้
14. อ่านแล้วสามารถตอบคำถามจากหนังสือที่อ่านได้
15. อ่านแล้วสามารถสรุปได้ (Summarizing)
16. อ่านแล้วรู้จักจดบันทึก (Taking Note)
17. รู้จักใช้ส่วนต่างๆ ของหนังสือ เพื่อที่จะได้เลือกอ่านหัวข้อและเข้าใจเนื้อเรื่องอย่างรวดเร็ว ไม่เสียเวลา สำหรับหนังสือบางเล่มที่ไม่น่าสนใจ หรือทำให้สามารถอ่านหนังสือเป็นจำนวนหลายๆ เล่ม ในระยะเวลาอันสั้น
18. ไม่มีนิสัยเสียในการอ่าน (Bad Habit) ซึ่งทำให้อ่านช้า เช่น ลอยหน้าเวลาอ่าน ทำปากขมูบขมิบเวลาอ่านในใจ เป็นต้น
19. สามารถอ่านได้ทั้ง 2 ลักษณะ คือ การอ่านออกเสียง และการอ่านในใจที่อ่านเป็นจะสามารถอ่านได้อย่างรวดเร็ว และสามารถอ่านออกเสียงจะสามารถอ่านออกได้อย่างถูกต้องตามอักขรวิธี และลักษณะคำประพันธ์ทั้งการอ่านร้อยแก้วและร้อยกรอง สามารถอ่านด้วยน้ำเสียงไพเราะชัดเจน และเว้นวรรคได้ถูกต้อง

จากข้อความดังกล่าว สรุปได้ว่า ความสามารถหรือประสิทธิภาพในการอ่านนั้น ผู้อ่านจะต้องอ่านเป็น อ่านได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว จับใจความสำคัญได้ มีวิจารณญาณในการอ่าน สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ในเรื่องที่อ่านได้ สามารถแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่อ่านได้อย่างสร้างสรรค์ แปลความหมายของสิ่งต่างๆ ตามเรื่องราวได้ ตีความจากเรื่องได้และสามารถขยายความหมายของเรื่องได้อย่างกว้างไกลไปจากสภาพแวดล้อมจริงได้ เกิดจินตนาการสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันได้

การวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความ

การวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความจะช่วยให้ทราบถึงระดับความเข้าใจในการอ่านของผู้เรียนแต่ละคน ทำให้ครูผู้สอนสามารถวางแผนทางในการพัฒนาทักษะการอ่านได้ อย่างมีประสิทธิภาพ มีผู้อธิบายถึงการวัดความสามารถด้านความเข้าใจในการอ่านไว้ ดังนี้

ธวัช วันชูชาติ (2542, หน้า 251 – 254) ได้กล่าวถึงการวัดผลและประเมินผลการอ่านว่า ต้องวัดให้ครอบคลุมทักษะทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัยซึ่งการวัดผลจะต้องสอดคล้องกับสมรรถภาพ และเครื่องมือสำหรับวัด โดยเรียงลำดับไปตามสมรรถภาพที่กำหนด ดังนี้

สมรรถภาพที่ 1 มีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การอ่าน หมายถึง ความสามารถในการอ่าน แจกถูก สะกดคำ การผันอักษร การอ่านคำต่างๆ การอธิบายสำนวน คำพังเพย ภาษิต การอ่าน อักษรย่อ เครื่องหมายวรรคตอน แผนที่ แผนที่ ๔๗ ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย วิธีการวัดผลประเมินผลมีหลายวิธี เช่น การสังเกตการอ่าน การตรวจแบบฝึกหัด และการทดสอบ ซึ่งมีทั้งแบบอัตนัยและปรนัย

สมรรถภาพที่ 2 อ่านออกเสียง หมายถึง ความสามารถในการอ่านออกเสียงข้อความได้ ถูกต้องชัดเจน คล่องแคล่วและใช้น้ำเสียงเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง การวัดผลและประเมินผล การอ่านออกเสียง เป็นการวัดพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย การวัดที่ตรงกับสมรรถภาพจึงเป็นการวัดภาคปฏิบัติ โดยการให้นักเรียนอ่านออกเสียงคำ หรือข้อความที่ครูกำหนด โดยตั้งเลือกข้อความหรือเรื่องราวให้เหมาะสมกับวัยและระดับช่วงชั้นของผู้เรียน การสร้างเครื่องมืออาจเป็นแบบสำรวจรายการหรือแบบมาตราส่วนประมาณค่า

สมรรถภาพที่ 3 อ่านในใจและจับใจความของเรื่องที่อ่าน หมายถึง การอ่านในใจและบอกใจความสำคัญของเรื่อง สรุปสาระสำคัญของข้อความและเรื่อง ระบุความสำคัญของเรื่องได้ การวัดผลและประเมินผล การอ่านในใจเป็นการวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย วิธีการวัดสะดวกรวดเร็วคือ การใช้แบบทดสอบ ดังนั้นการสร้างแบบทดสอบ ครูจะต้องคัดเลือกข้อความหรือเรื่องราวให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความยากง่ายของเรื่องและจุดประสงค์ของการวัดในแต่ละช่วงชั้น จากนั้นครูจึงตั้งคำถามถามผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน

สมรรถภาพที่ 4 อ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ หมายถึง อ่านแล้วสามารถวิเคราะห์ความสำคัญ ความสัมพันธ์ของประเด็นต่างๆ ในข้อความหรือเรื่องที่อ่านและแสดงความคิดเห็นสนับสนุนคัดค้าน ข้อความหรือเรื่องที่อ่านได้อย่างมีเหตุผล การวัดผลและประเมินผลเป็นการวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย เช่นเดียวกับการอ่านในใจ การสร้างแบบทดสอบก็ใช้แนวเดียวกัน จะต่างกันตรงคำถามที่มุ่งให้ผู้เรียนตอบในเชิงวิเคราะห์ความสำคัญ หรือหาความสำคัญของประเด็นในข้อความ

สมรรถภาพที่ 5 รักการอ่าน หมายถึง มีนิสัยรักการอ่าน มีความพึงพอใจในการอ่าน ความสำคัญของการอ่าน รักที่จะอ่านเพื่อความรู้เพิ่มเติม และหาความบันเทิงอย่างสม่ำเสมอ จะวัดผลและประเมินผลเป็นการวัดพฤติกรรมด้านจิตพิสัย เครื่องมือวัดครูควรจะใช้แบบสังเกตพฤติกรรมและสอบถาม

สมรรถภาพที่ 6 มีนิสัยที่ดีในการอ่าน หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการอ่าน สามารถใช้พจนานุกรม การวัดผลและประเมินผลพฤติกรรมดังกล่าวนี้ เป็นการวัดพฤติกรรมด้านจิตพิสัย วิธีการวัดใช้การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนขณะที่ใช้หนังสือประเภทต่างๆ เช่นการใช้พจนานุกรม ค้นหาความหมายของคำศัพท์ พฤติกรรมเหล่านี้ครูต้องสังเกตและบันทึกไว้ในแบบสังเกต

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2542, หน้า 301) ได้กล่าวถึงการวัดทักษะการอ่านในใจ มุ่งวัดความเข้าใจในเนื้อเรื่องอาจทำได้โดย

- ให้อ่านข้อความที่ครูจัดหาว่ามีความยากง่ายพอๆ กัน กับระดับหนังสือเรียนและให้ตอบคำถาม เพื่อวัดความเข้าใจเนื้อหาที่อ่านไปแล้ว

- ครูมอบหมายงานให้ไปศึกษาค้นคว้า โดยครูแนะแนวเพื่อให้นักเรียนเข้าใจ

อัมไพ ลัคนานุสรณ์ (2545, หน้า 25) ได้สรุปแนวคิดของฮาฟเนอร์และจอลลี (Hafner & Jolly, 1972, p. 174) ว่า การประเมินผลความเข้าใจในการอ่าน และการอ่านจับใจความสำคัญได้จากความสามารถ ดังนี้

1. ตอบคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและรายละเอียดต่างๆ จากเรื่องที่อ่านได้
2. เข้าใจคำชี้แจง สามารถปฏิบัติตามคำชี้แจงหรือคำแนะนำที่เขียนอธิบายไว้ได้ถูกต้อง
3. จดจำและสามารถบรรยายสิ่งที่อ่านเป็นคำพูดของตนเองได้
4. ลำดับเหตุการณ์ของเรื่องที่อ่านได้ถูกต้อง
5. แยกได้ว่ารายละเอียดตอนไหนสำคัญ อันไหนไม่สำคัญ
6. บอกได้ว่าตัวอย่าง หรือ คำอธิบายประกอบต่างๆ มีความสัมพันธ์กับเนื้อความสำคัญตอนไหน
7. บอกได้ว่าประโยคใดแสดงใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน
8. บอกได้ว่าเนื้อหาที่อ่านมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาในบทความอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างไร
9. แสดงข้อสรุปของบทความที่อ่านได้อย่างถูกต้อง
10. บอกได้ว่าผู้เขียนยึดแนวอะไรในการจัดเรียงเรียง เช่น เวลา สถานที่ หรือสาเหตุและผล เป็นต้น

11. บอกได้ว่าอะไรคือความหมายที่ซ่อนเร้นที่ไม่ได้แสดงไว้ในบทความ

12. บอกได้ว่า เรื่องที่อ่านมีแนวการดำเนินเรื่องหรือให้อารมณ์อย่างไร

13. บอกวัตถุประสงค์ในการเขียน ซึ่งผู้เขียนไม่ได้แสดงไว้ตรงๆ ได้

14. บอกได้ว่าตอนใดผู้เขียนใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบอย่างไรมีความหมายอย่างไร

รัตนกร สายคำทอน (2546, หน้า 40) กล่าวว่า การวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญเพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กำหนดไว้ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านสติปัญญา สิ่งที่จะต้องวัดมี 6 ด้าน คือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์และการประเมินผล

2. ด้านทักษะ ได้แก่ การอ่านออกเสียง และการอ่านในใจแล้วสามารถจับใจความสำคัญของสิ่งที่กำหนดได้

3. ด้านเจตคติ ใช้การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การแสดงออกถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การสนทนา สัมภาษณ์และแบบประเมินค่าความสนใจการยอมรับในเรื่องการอ่านจับใจความสำคัญ สรุปได้ว่า การวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความควรกำหนดการวัดให้ครอบคลุมทักษะทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านทักษะ และด้านเจตคติ

จากการศึกษาเรื่องความสามารถในการอ่านและการวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการอ่านของธวัช วันชูชาติ (2542, หน้า 251 – 254) และได้วิเคราะห์สมรรถภาพที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลการอ่าน พบว่าสอดคล้องกับสมรรถภาพที่ 3 อ่านในใจและจับใจความของเรื่องที่อ่าน หมายถึงการอ่านในใจและบอกใจความสำคัญของเรื่อง สรุปสาระสำคัญของข้อความและเรื่อง ระบุความสำคัญของเรื่องได้ การวัดผลและประเมินผลการอ่านในใจเป็นการวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย วิธีการวัดสะดวกรวดเร็ว คือ การใช้แบบทดสอบ ดังนั้นการสร้างแบบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความจะต้องคัดเลือกข้อความหรือเรื่องราวให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความยากง่ายของเรื่องและได้ยึดตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย ด้านการสอนอ่านจับใจความ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณภาพด้านความเข้าใจในการอ่านตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ, 2546 ข. หน้า 188) ได้กำหนดไว้ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 คือ อ่านแล้วจับประเด็นสำคัญ แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น วิเคราะห์ความ ตีความ สรุปความได้ จากนั้นครูจึงตั้งคำถามถามผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านตามกระบวนการของการวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความ โดยสร้างให้ครอบคลุมลักษณะการเรียนรู้ของความสามารถด้านจับใจความ ได้แก่ การอ่านแล้วจับประเด็นสำคัญ แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น วิเคราะห์ความ ตีความ สรุปความได้

4. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอน

4.1 ความหมายของสื่อการสอน

สื่อการสอน (Instructional Media) บางคนเรียกสื่อการเรียนการสอนหรือสื่อการเรียน บางทีเรียกว่าสื่อการศึกษา จะเรียกชื่ออย่างไรก็ตามมีจุดมุ่งหมายเหมือนกันคือ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ความหมายของสื่อการเรียนการสอนได้มีนักเทคโนโลยีทางการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ฐาปนีย์ ธรรมเมธา (2541, หน้า 8) ได้ให้ความหมายสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ตัวกลางที่ช่วยนำ และถ่ายทอดความรู้จากผู้สอน ทักษะ ทักษะ และประสบการณ์ ทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียน บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนที่ตั้งไว้

กิดานันท์ มลิทอง (2543, หน้า 79) ให้ความหมายสื่อการสอนว่าหมายถึง สื่อชนิดใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิดีโอ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ฯลฯ ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพที่นำมาใช้ในเทคโนโลยีการศึกษาเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือ หรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอนส่งไปถึงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2543) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สื่อการสอน หมายถึง วัสดุ (สิ่งสิ้นเปลือง) อุปกรณ์ (เครื่องมือที่ผู้ฟังได้ง่าย) และวิธีการ (กิจกรรม ละคร เกม การทดลอง ฯลฯ) ที่ใช้เป็นสื่อกลางให้ผู้สอนสามารถส่งหรือถ่ายทอดความรู้ เจตคติ (อารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ ทักษะ และค่านิยม) และทักษะไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน คือ ตัวกลางหรือสิ่งต่างๆ ที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการถ่ายทอดความรู้ของครูถึงผู้เรียน และทำให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายที่วางไว้เป็นอย่างดี กล่าวอีกในหนึ่ง สื่อการสอน คือ วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ หรือเทคนิคที่ใช้เป็นสื่อกลางให้ผู้สอนถ่ายทอดส่งเสริมความรู้และทักษะไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 ความสำคัญของสื่อ

วาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2537) ได้จำแนกถึงความสำคัญของสื่อการสอนที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการของสื่อการเรียน และมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดสารจากผู้สอนไปยังผู้เรียน ซึ่งจำแนกความสำคัญได้ดังนี้

1. เป็นเครื่องช่วยในการสอน เมื่อนำสื่อมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ทำให้ผู้สอนสอนเนื้อหาได้ง่ายขึ้น รวดเร็วและถูกต้องมากขึ้น ทำให้ผู้สอนสามารถสอนได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ช่วยให้การบรรยายของผู้สอนลงได้ นอกจากนั้นแล้วผู้สอนยังมีเวลาดูแลผู้เรียนที่เรียนอ่อนได้มากขึ้นหรือผู้สอนมีเวลาพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. เป็นเครื่องช่วยในการเรียนของผู้เรียน ผู้เรียนใช้สื่อเพื่อเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ดียิ่งขึ้น จากประสบการณ์ที่มีความหมายในรูปแบบต่างๆ ผู้เรียนจะเรียนรู้จากสื่อได้มากขึ้น โดยใช้เวลาน้อยลง สื่อจะทำให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนและมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างกระฉับกระเฉง ช่วยให้

เกิดความประทับใจจำได้นาน ทั้งช่วยส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์การแก้ไขปัญหาในการเรียนรู้ และช่วยเอาชนะข้อจำกัดต่างๆ ได้

3. เป็นเครื่องช่วยในการจัดการเกี่ยวกับการสอน สื่อการสอนช่วยเปลี่ยนบทบาทของผู้สอน จากผู้บอกความรู้มาเป็นผู้จัดการและกำกับดูแล และควรชี้แนะให้กับผู้เรียนและควรใช้สื่อเป็นแหล่งความรู้แทน ทำให้สามารถจัดรูปแบบการเรียนการสอนได้หลายลักษณะ เช่น การศึกษาเป็นกลุ่ม การศึกษารายบุคคล การศึกษาทางไกล การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นต้น

4. เป็นเครื่องช่วยเพิ่มคุณภาพทางการศึกษา สื่อการสอนสามารถช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับจำนวนผู้เรียนที่เพิ่มขึ้น ผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้แตกต่างกัน ฯลฯ สื่อการสอนจะช่วยเพิ่มคุณภาพ โดยการปรับปรุงการสอนให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน ช่วยแก้ปัญหาความแตกต่างของผู้เรียน สร้างความเสมอภาคแก่ผู้เรียน เป็นต้น เนื่องจากการเรียนการสอนเป็นกระบวนการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียน จำเป็นต้องอาศัยตัวกลางหรือพาหนะนำความรู้ทักษะและทัศนคติไปยังผู้เรียน

สรุปได้ว่า สื่อการสอนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดสารจากผู้สอนไปยังผู้เรียน ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ การแก้ไขปัญหาในการเรียนรู้ และพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

4.3 ประเภทสื่อการสอน

การใช้สื่อนั้นต้องสนองความต้องการทางด้านการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมให้เกิดผลต่อการเรียนมีประโยชน์อย่างแท้จริงไม่ว่าสื่อของจริง สื่อวัสดุสื่อไฮเทคทันสมัย หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาจจะไม่ใช่สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมจริงๆ ถ้าหากครูผู้สอนไม่ได้วางแผนเกี่ยวกับการเรียนการสอน ให้ชัดเจนเสียก่อนว่าสื่อที่จะนำไปใช้นั้นมีความจำเป็นอย่างไร และเกิดผลต่อการเรียนการสอนอย่างไร ครูจึงควรเลือกประเภทของสื่อที่จะนำไปใช้ให้เหมาะสม

กิดานันท์ มลิทอง (2543, หน้า 102 - 109) ได้กล่าวถึงประเภทของสื่อการสอนแบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. สื่อการสอนประเภทไม่ใช่เครื่องฉาย ได้แก่ สิ่งพิมพ์ ของจริง ของจำลอง วัสดุกราฟิก กระดานดำ กระดานขาว กระดานผ้าล้า การศึกษานอกสถานที่

2. สื่อการสอนประเภทใช้เครื่องฉาย แบ่งเป็น

2.1 ประเภทเสนองานนิ่ง ได้แก่ เครื่องฉายภาพทึบแสง แผ่นโปร่งใส สไลด์ फिल्मสตริป ไมโครฟิล์ม

2.2 ประเภทเสนอภาพเคลื่อนไหว ได้แก่ ภาพยนตร์ โทรทัศน์วงจรปิด โทรทัศน์วงจรเปิด
วีดิทัศน์

3. สื่อการสอนประเภทเครื่องเสียง ได้แก่ วิทยุ เทปบันทึกเสียง แผ่นซีดี

4. สื่อเชิงโต้ตอบ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซีดีรอม แผ่นวีดิทัศน์
สื่อหลายมิติ แผ่นวีดิทัศน์เชิงโต้ตอบ

กรมวิชาการ (2544, หน้า 100) ได้แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนจำแนกตาม
ลักษณะของสื่อที่นำไปใช้มี 4 ประเภท คือ

1. สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อที่ใช้ระบบการพิมพ์ เช่น หนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์คู่มือ
ใบความรู้ ใบงาน แผ่นพับ แผ่นภาพ แบบฝึก วารสารวิชาการ นิตยสาร จุลสาร ฯลฯ

2. สื่อวัสดุอุปกรณ์ เป็นสื่อสิ่งของต่าง ๆ เช่น ของจริง หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ ตาราง
สถิติ กราฟ ฯลฯ

3. สื่อโสตทัศนอุปกรณ์ เป็นสื่อที่นำเสนอด้วยเครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ภาพเลื่อน (Slide)
แถบเสียง แถบบันทึกภาพ คอมพิวเตอร์ อาทิ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน อิเล็กทรอนิกส์และสื่อผสมอื่น
 ฯลฯ

4. สื่อกิจกรรม เป็นสื่อประเภทวิธีการที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด
การปฏิบัติ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้ของผู้เรียน เช่น เกม เพลง บทบาทสมมติ
การสาธิต สถานการณ์จำลอง การแสดงละคร การจัดนิทรรศการและแสดงผลงาน การทัศนศึกษา
การทำโครงการ ฯลฯ

Daie (1969) (อ้างอิงใน วารุณี ไกรสร และคณะ, 2550) ได้แบ่งสื่อการสอนโดยพิจารณา
จากลักษณะของประสบการณ์ที่ได้รับจากสื่อการสอนนั้นโดยยึดถือเอาความเป็นนาฏกรรมและรูปธรรม
เป็นหลัก โดยจัดแบ่งประเภทของสื่อในรูปกรวยประสบการณ์ โดยเริ่มจากฐานกรวยไปยังยอดของ
กรวยประสบการณ์ ดังนี้

1. ประสบการณ์จริงหรือประสบการณ์ตรง เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถรับรู้และเรียนรู้
ได้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรม ได้เข้าไปอยู่ในสถานการณ์จริงและได้สัมผัสด้วยตนเองจาก
ประสบการณ์สัมผัสทั้งห้า

2. ประสบการณ์จำลอง เป็นประสบการณ์ที่มีลักษณะใกล้เคียงของจริงหรือสถานการณ์
จริงมากที่สุด เพราะในชีวิตของคนเราไม่สามารถที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงได้ทุกสิ่งทุกอย่าง
บางครั้งประสบการณ์ตรงนั้นไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้จริงหรืออาจเป็นอันตรายเกินกว่าที่จะเรียนรู้

ได้ หรืออาจยุ่งยากและซับซ้อน ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงได้จึงต้องจำลองหรือเลียนแบบให้มีลักษณะใกล้เคียงหรือเหมือนจริงที่สุด เพื่อความสะดวก ปลอดภัย และถ่ายทอดความเข้าใจ เช่น สถานการณ์จำลอง หุ่นจำลอง เป็นต้น

3. ประสบการณ์นาฏกรรม เป็นการจำลองสถานการณ์อย่างหนึ่งแต่ไม่คำนึงถึงความเหมือนและใกล้เคียงประสบการณ์จริงเท่ากับประสบการณ์จำลอง บางครั้งประสบการณ์ที่ผ่านพบเป็นประสบการณ์จำลองได้ หรือถ้าทำได้ก็ไม่สามารถสร้างความประทับใจ ดังนั้นจึงต้องอาศัยประสบการณ์นาฏกรรมแทนประสบการณ์จริง

4. การสาธิต คือ การกระทำหรือแสดงให้ดูเป็นแบบอย่างประกอบการอธิบายหรือบรรยายกระบวนการการกระทำนั้นๆ อย่างมีขั้นตอนต่อเนื่องกันไปเป็นลำดับเพื่อฝึกฝนผู้เรียนให้มีการสังเกตและสามารถปฏิบัติตามได้ทันที

5. การศึกษานอกสถานที่หรือทัศนคติ เป็นประสบการณ์เรียนรู้ที่ได้จากแหล่งความรู้ภายนอกห้องเรียนทั้งระยะใกล้และระยะไกล เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ได้สัมผัสการทำงานหรือทัศนศึกษา ตลอดจนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อ ซึ่งกันและกัน อันจะเกิดสัมพันธที่ดี

6. นิทรรศการ เป็นประสบการณ์ที่ผู้ชมสามารถสัมผัสได้หลายๆ ด้าน มาใช้ร่วมกันอย่างเหมาะสม เพื่อเสนอความรู้เรื่องราวต่างๆ หรือแสดงกระบวนการทำงานโดยใช้สื่อและเทคนิควิธีการหลายรูปแบบ ซึ่งจะสร้างความประทับใจ ความเข้าใจ และชักชวนให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างกระฉับกระเฉง

7. โทรทัศน์และภาพยนตร์ เป็นการจัดประสบการณ์ที่สามารถดึงดูดผู้ชมได้ดี เป็นจริงเป็นจังน่าเชื่อถือและสามารถนำประสบการณ์ที่เป็นอดีตหรืออยู่ห่างไกลมาเรียนรู้ได้ นอกจากนี้ยังเรียนรู้ในสิ่งที่ปกติวิสัยของมนุษย์ไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยตนเอง เช่น สิ่งที่เกิดขึ้นไปหรือใหญ่เกินไป สิ่งเคลื่อนไหวช้าหรือเร็วมาก เป็นต้น โดยอาศัยเทคนิคการถ่ายทำ และยังสามารถเผยแพร่ความรู้ไปยังผู้ชมเป็นจำนวนมากๆ ได้

8. ภาพนิ่ง วิद्यุ การบันทึกเสียง เป็นประสบการณ์ที่สามารถสัมผัสได้เพียงด้านเดียว เช่น ภาพนิ่งสัมผัสได้ด้วยการเห็นหรือมองดูเท่านั้น ส่วนวิद्यุและการบันทึกเสียงสามารถนำมาฟังได้หลายครั้ง ในขณะที่วิद्यุให้ข่าวสารหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ดังนั้น ภาพนิ่ง วิद्यุ หรือการบันทึกเสียงจึงจัดเป็นประสบการณ์ในชั้นเดียวกัน เพราะสามารถเรียนรู้โดยการสัมผัสเพียงด้านเดียว แต่ข้อจำกัดต่างกัน

9. ทักษณัณลักษณะ เป็นลักษณะที่สามารถรับรู้ได้ด้วยการมองเห็นหรือการสัมผัสได้ด้วยตา อาจเป็นตัวอักษร โครงร่างงายๆ สัญลักษณ์ทางภาพ ตลอดจนภาพหรือเครื่องหมาย ได้แก่ แผนสถิติ แผนภูมิ แผนที่ เป็นต้น

10. วจนัณลักษณะ เป็นสัญลักษณ์ทางภาษา เรียกว่า ภาษาพูดและภาษาเขียน การใช้จะต้องอาศัยการตีความหมายและการใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจจึงจะได้ผลตามที่เจตนา

สิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นสื่อการเรียนการสอนก็ต่อเมื่อครูผู้สอนได้พิจารณาแล้วอย่างถี่ถ้วนว่าสามารถนำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างเหมาะสมและนำไปใช้จนบรรลุวัตถุประสงค์นั้น บางครั้งสื่อที่มีอยู่ไม่เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ครูผู้สอนอาจต้องคิดทำขึ้นเองเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ หากพิจารณาการแบ่งสื่อการสอนหรือจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนตามทัศนของ เดล มีข้อคิดในการใช้สื่อสำคัญๆ คือ

1. การจัดประสบการณ์ แบบนี้ไม่ใช่จะทำให้สอนครบทุกอย่างหรือให้เริ่มจากขั้นแรกไปหาขั้นสุดท้ายตามลำดับ ครูจะใช้ขั้นไหนก็ได้แล้วแต่ประสบการณ์ของผู้เรียน จะเรียนรู้ได้ดีที่สุดอย่างไร อาจจะต้องสื่อหลายๆ อย่างที่สอดคล้องและเกื้อหนุนกันด้วยก็ได้

2. ลำดับขั้นประสบการณ์ นี้สรุปไม่ได้ว่าขั้นไหนจะดีกว่ากันมีคุณค่าในการให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียน ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในการเรียนการสอนและพื้นฐานของผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น การบรรยายอย่างเดียวบางครั้งอาจจะช่วยประหยัดเวลาได้ โดยที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจบทเรียนได้เป็นอย่างดี

3. จะพึงเล็งหรือเจาะจงให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงด้วยตนเองเสมอไปย่อมทำไม่ได้ แต่ครูต้องรู้จักเทคนิคในการสื่อเพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์เดียวับประสบการณ์ใหม่ ให้ผู้เรียนรู้จักวิธีเสาะหาความรู้ด้วยตนเองจากสื่อที่ครูจัดไว้ให้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ต้องไม่ถือว่าประสบการณ์บริเวณยอดของกรวยเหมาะสมกับผู้เรียนไม่ว่าวันไหนต่างก็ต้องการประสบการณ์ที่อยู่บริเวณส่วนล่างได้เหมาะกับนักเรียนวัยเด็ก เพราะผู้เรียนไม่ว่าวัยใดต่างก็ต้องอาศัยประสบการณ์หลายวิธีการและจากสื่อต่างๆ ตามความเหมาะสมของเนื้อหาตนเอง

5. การเลือกใช้สื่อส่วนที่เป็นฐานกรวย ควรพิจารณาจากลักษณะของเนื้อหาวิชาเป็นสำคัญ ถ้าวิชาที่เป็นข้อเท็จจริงเช่น วิทยาศาสตร์ ก็ควรใช้สื่อในส่วนที่เป็นฐานให้มาเพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรง

6. ไม่ควรใช้สื่อเพียงอย่างเดียว ควรใช้สื่อในลักษณะของสื่อประสม ทั้งในส่วนที่เป็นฐานกรวยและยอดกรวยให้ครอบคลุมประสบการณ์ทั้งหมดที่ต้องการ แต่จะให้ส่วนมากน้อยกว่ากันเท่าใด ควรพิจารณาจากลักษณะของเนื้อหาวิชาและจุดประสงค์ในการเรียนแต่ละครั้ง

ตามความหมายที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า ครูผู้สอนจะต้องทราบก่อนว่าจะต้องสอนเรื่องอะไร มีจุดประสงค์อะไร จะต้องจัดกระบวนการเรียนการสอนหรือกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร ควรจะให้สื่อการเรียนการสอนอะไร มีสื่อที่ใช้อยู่แล้วหรือไม่ หรือจะหาได้จากที่ใดหรือจะต้องผลิตขึ้นใหม่ ผู้สอนหรือผู้เรียนจะใช้สื่อการเรียนการสอนตอนไหนและจะต้องใช้เวลาเท่าใด มีกิจกรรมใดที่ผู้เรียนจะต้องกระทำอันสืบเนื่องมาจากการศึกษาจากสื่อการเรียนการสอนหรือไม่

ครูผู้สอนจำเป็นต้องวางแผนและสร้างแผนการเรียนการสอนก่อนเป็นเบื้องต้นและสื่อการเรียนการสอนมีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของแผนการเรียนการสอนนั้น ฉะนั้นสื่อการเรียนการสอนต้องไม่ใช่สื่ออะไรก็ได้ที่ผู้สอนจะหาได้ จะใช้หรือไม่ใช้ก็ได้หรือใช้เพื่อช่วยไม่ให้การสอนน่าเบื่อหน่ายหรือใช้เพื่อการถ่วงเวลา ซึ่งไม่สนองจุดประสงค์ของการเรียนการสอนซึ่งครูผู้สอนควรพิจารณาเลือกสรรหรือผลิตขึ้นเองเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนหรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องระมัดระวังในเรื่องของสื่อการเรียนการสอน

การใช้สื่อนั้นต้องสนองความต้องการทางด้านการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม ให้เกิดผลต่อการเรียนนั้นมีประโยชน์อย่างแท้จริงนั้นไม่ว่าสื่อของจริง สื่อวัสดุสื่อโสตทัศน์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาจจะไม่ใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมจริงๆ ถ้าหากครูผู้สอนไม่ได้วางแผนเกี่ยวกับการเรียนการสอนให้ชัดเจนเสียก่อนว่าสื่อที่จะนำไปใช้นั้นมีความจำเป็นอย่างไร และเกิดผลต่อการเรียนการสอนอย่างไร

กล่าวโดยสรุป สื่อมี 3 ประเภท คือ ประเภทวัสดุ ประเภทเครื่องมือหรืออุปกรณ์และประเภทเทคนิคหรือวิธีการ โดยการเลือกใช้สื่อต่างๆ ดังกล่าว ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงผู้เรียนและสภาพแวดล้อมของผู้เรียน รวมทั้งวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้นั้นๆ โดยทั้งนี้ต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีระบบ

สื่อประสม (Multimedia)

การใช้สื่อประสมในการเรียนการสอนและการทำงานมีมานานแล้ว แต่เดิมเป็นการนำสื่อหลายอย่างมาใช้ร่วมกันเพื่อช่วยในการสื่อความหมายอย่างเรียงลำดับขั้นตอน แต่ในปัจจุบันมีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการควบคุมและผลิตชิ้นงานสื่อประสมรวมทั้งพัฒนาการของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ทำให้ปัจจุบันมีการใช้สื่อประสมในลักษณะที่แตกต่างไปจากเดิมที่เคยใช้กันมา เช่นบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer-Assisted Instruction: CAI) การนำสื่อประสมไปใช้ในการสอนบนเว็บ (Web-

based Instruction) เป็นต้น นอกจากนี้เรายังสามารถนำสื่อประสมมาใช้ในงานลักษณะของสื่อหลายมิติ (hypermedia) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการนำเสนอเนื้อหาและค้นคว้าสิ่งที่ต้องการศึกษาได้หลากหลายรูปแบบ สื่อประสมยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในการศึกษาทางไกลรวมทั้งยังมีสื่อประสมรูปแบบอื่นๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้สอน ผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องทราบถึงรายละเอียดของสื่อประสมและสื่อหลายมิติในส่วนของเนื้อหาและการนำไปบูรณาการใช้เพื่อการสอนและการเรียนรู้จะช่วยให้นำไปประยุกต์ปรับใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำว่า สื่อประสม (Multimedia) มีผู้ให้ความหมายในทำนองเดียวกันหลายท่าน กล่าวคือ ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 66) ได้บัญญัติศัพท์คำว่า “multimedia” เป็นศัพท์บัญญัติเทคโนโลยีสารสนเทศไว้ว่า 1. สื่อประสม 2. สื่อหลายแบบ

กิดานันท์ มลิทอง (2543, หน้า 6 - 7) อธิบายว่าสื่อประสม หมายถึง การนำสื่อหลายๆ ประเภทมาใช้ร่วมกันทั้งวัสดุ อุปกรณ์และวิธีการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการเรียนการสอน โดยการใช้สื่อแต่ละอย่างตามลำดับขั้นตอนของเนื้อหา และในปัจจุบันมีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ร่วมด้วยเพื่อ การผลิตหรือการควบคุมการทำงานของอุปกรณ์ต่างๆ ในการเสนอข้อมูลทั้งตัวอักษร ภาพกราฟิก ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหวแบบวีดิทัศน์และเสียง

กรมวิชาการ (2544, หน้า 1 - 2) กล่าวว่านิยามเรียกสื่อประสมในแบบทับศัพท์ว่า มัลติมีเดีย สืบเนื่องจากในยุคปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เอื้อให้หน้าออกแบบสื่อมัลติมีเดียสามารถประยุกต์สื่อประเภทต่างๆมาใช้ร่วมกันได้บนระบบคอมพิวเตอร์ ตัวอย่างสื่อเหล่านี้ได้แก่ เสียง วีดิทัศน์ กราฟิก ภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหวต่างๆ การนำสื่อเหล่านี้มาใช้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพเราวมเรียกสื่อประเภทนี้ว่า มัลติมีเดีย(Multimedia)

วารุณี ไกรสร และคณะ (2550) ได้รวบรวมเกี่ยวกับสื่อประสม (Multimedia) ไว้ว่า เป็นสื่อประสมที่ใช้โดยการนำสื่อหลายประเภทมาใช้ร่วมกันในการเรียนการสอน เช่น นำวีดิทัศน์มาสอน ประกอบการบรรยายของผู้สอน โดยมีสื่อสิ่งพิมพ์ประกอบด้วย หรือสื่อประสมในชุดการเรียน หรือชุดการสอน การใช้สื่อประสมนั้นผู้เรียนและสื่อไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และจะมีลักษณะเป็นสื่อหลายแบบตามศัพท์บัญญัติของราชบัณฑิตยสถาน

สื่อประสม เป็นสื่อประสมที่ใช้คอมพิวเตอร์ เป็นฐานในการเสนอสารสนเทศ หรือการผลิตเพื่อสนองข้อมูลประเภทต่างๆ เช่น ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ตัวอักษรและเสียงในลักษณะสื่อหลายมิติ โดยที่ผู้ใช้มีการโต้ตอบกับสื่อโดยตรง การใช้คอมพิวเตอร์ในสื่อประสม ใช้ได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การใช้คอมพิวเตอร์เป็นฐานในการเสนอสารสนเทศโดยการควบคุมอุปกรณ์ร่วมต่างๆ ในการทำงาน เช่น ควบคุมการทำงานของอุปกรณ์ในสถานีสื่อประสม ควบคุมการเสนอภาพ และการเสนอในรูปแบบของแผ่นวีดิทัศน์เชิงโต้ตอบ การใช้ในลักษณะนี้คอมพิวเตอร์จะเป็นตัวกลางในการควบคุมการทำงานของเครื่องเล่นแผ่นวีดิทัศน์ และเครื่องเล่นซีดี – รม ให้เสนอภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหวตามเนื้อหาบทเรียนที่เป็นตัวอักษรที่ปรากฏอยู่บนจอภาพคอมพิวเตอร์ รวมถึงควบคุมเครื่องพิมพ์ในการพิมพ์ข้อมูลต่างๆ

2. การใช้คอมพิวเตอร์เป็นฐานในการผลิตแฟ้มสื่อประสม โดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปต่างๆ และนำเสนอแฟ้มบทเรียนที่ผลิตแล้วแก่ผู้เรียน โปรแกรมสำเร็จรูปเหล่านี้จะช่วยในการผลิตแฟ้มบทเรียน ผีกรอบม หรือการเสนองานในลักษณะของสื่อหลายมิติ โดยแต่ละบทเรียนจะมีเนื้อหาในลักษณะของตัวอักษร ภาพกราฟิก ภาพกราฟิกเคลื่อนไหว ภาพเคลื่อนไหวแบบวีดิทัศน์และเสียง รวมอยู่ในแฟ้มเดียวกัน

การเสนอข้อมูลสื่อประสมนี้จะเป็นไปในลักษณะสื่อหลายมิติ เน้นเชิงโต้ตอบซึ่งจะช่วยผู้ใช้งานสามารถดูข้อมูลบนจอภาพได้หลายลักษณะ คือ ตัวอักษร ภาพ เสียงและถ้าต้องการจะทราบข้อมูลมากกว่านั้น ผู้ใช้เพียงแต่คลิกคำหรือสัญลักษณ์รูปที่ทำเป็นปุ่มในการเชื่อมโยงก็จะมีภาพเสียง หรือข้อความอธิบายปรากฏขึ้นมา

กล่าวโดยสรุป สื่อประสม หมายถึง การใช้สื่อหลายอย่างร่วมกันได้แก่ ตัวอักษร ข้อความ เสียง ภาพกราฟิก ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหวแบบวีดิทัศน์ ภาพแอนิเมชัน โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นอุปกรณ์ในการนำเสนอ ควบคุมโปรแกรมมัลติมีเดียหรือแฟ้มสื่อประสม และใช้ในลักษณะ “สื่อประสมเชิงโต้ตอบ” ที่ผู้ใช้งานสามารถมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกับสื่อเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน การนำเสนอ สนับสนุนการเรียนรู้และการศึกษารายบุคคลตามความถนัดและความสนใจซึ่งนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนการสอน ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ด้วยตนเอง

4.4 ลักษณะสื่อการสอนที่ดี

การจัดการเรียนการสอนจะประสบความสำเร็จเพียงใดขึ้นอยู่กับการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม ดังนั้นการเลือกสื่อการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญ

กิดานันท์ มลิทอง (2543, หน้า 89) กล่าวถึงการเลือกสื่อการสอนว่า การเลือกสื่อการสอนเพื่อนำมาใช้ประกอบการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญผู้สอนจะต้องตั้งจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในการเรียน การสอนให้แน่นอน เพื่อใช้วัดดูประสงค์นั้นเป็นตัวชี้้นำในการเลือกสื่อที่เหมาะสม และมีหลักการอื่นๆ เพื่อประกอบการพิจารณา คือ สื่อนั้นต้อง

เหมาะสมกับเนื้อหา และควรมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการสอน มีเนื้อหาที่มีความถูกต้อง ทันสมัยน่าสนใจและเป็นสื่อที่จะให้ผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหานั้นได้ดีเป็นลำดับขั้นตอน เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้นเรียนจำนวนผู้เรียน ความสามารถ ความสนใจ รวมทั้งทักษะ และรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน ทักษะคิด และทักษะของผู้สอนใช้การได้ดีก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้ดี สะดวกต่อการใช้และการเก็บรักษาคุณค่าของสื่อต้องเหมาะสมกับราคา มีราคาไม่แพงจนเกินไป หรือถ้าผลิตเองควรคุ้มกับเวลา และการลงทุน สื่อนั้นช่วยให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมตามที่ผู้สอนต้องการ ระยะเวลาในการเสนอ ช่วยเสนอแนะกิจกรรมอื่นๆ ที่นักเรียนอาจปฏิบัติเพิ่มเติมได้ และสื่อนั้นเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในการใช้สื่อ นั้น เช่น สถานที่ แสงสว่าง อากาศและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2547) ได้กล่าวถึงลักษณะของสื่อการสอนว่าสื่อการสอนที่จัดทำขึ้นต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยาการศึกษาที่เกี่ยวข้องและหลักการสอนต่างๆ เพื่อจะทำให้สื่อนั้นมีคุณภาพ ส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนการสอนที่ดี ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เหมาะสม สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ของหลักสูตร
2. เหมาะสมกับวัย และความสามารถของผู้เรียน
3. ให้ความรู้แก่ผู้เรียนเป็นขั้นตอนง่ายๆ ไปหายาก
4. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เร็วและประหยัดเวลา
5. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการผลิต การใช้ และการประเมินผลสื่อ
6. ได้รับความสนใจของผู้เรียนและผู้เรียนสามารถตอบสนองได้ทันที
7. ส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อเนื้อหาที่สอน
8. มีความประณีตขนาดเหมาะสมกับผู้เรียนที่ใช้ประกอบกิจกรรมระหว่างเรียนและเหมาะสมกับการสอนของคุณครู
9. ใช้คุ้มค่าเวลาและแรงงาน
10. สื่อที่ดีควรผ่านการทดลองใช้และแก้ไขปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

จากหลักการนี้สรุปได้ว่า การจะเลือกสื่อมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีความรู้ความสามารถและทักษะ ครูผู้สอนควรจะคำนึงถึงประสิทธิภาพของสื่อและความประหยัดการเลือกใช้สื่อต้องเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระของวิชาและเหมาะสมกับผู้เรียน คำนึงถึงวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน และสื่อนั้นควรมีความสะดวกในการใช้งาน

4.5 คุณค่าของสื่อ

สื่อการสอนสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งกับผู้เรียนและผู้สอน การนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอน จะมีผลทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

กิดานันท์ มลิทอง (2543, หน้า 88) ฐาปนีย์ ธรรมเมธา (2541, หน้า 47 - 48) ได้กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการเรียนการสอน โดยแบ่งคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนออกเป็น 3 ด้าน คือ คุณค่าของสื่อการเรียนการสอนต่อผู้สอน ต่อผู้เรียนและคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนที่มาจากผลการวิจัยดังนี้

คุณค่าของสื่อการเรียนการสอนต่อผู้สอน

1. ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมเนื้อหา เพราะบางครั้งอาจให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อเอง เช่น บทเรียนโปรแกรม ชุดการสอน

2. ผู้สอนสนุกสนานไปกับการสอน เนื่องจากบรรยากาศในชั้นเรียนเปลี่ยนไปจากการที่ครูพูดคนเดียวหน้าชั้นมาเป็นการใช้สื่อ อุปกรณ์ต่างๆ ประกอบการเรียนการสอนหรือกิจกรรมต่างๆ เมื่อผู้เรียนมีชีวิตชีวา สนใจการเรียน สนุกกับการเรียนทำให้ผู้สอนเกิดกำลังใจและมีความภาคภูมิใจในการจัดการเรียนการสอนเช่นกัน

3. เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการเตรียม และผลิตอุปกรณ์ ค้นคว้าหาวิธีการใหม่ๆ เพื่อให้การเรียนรู้น่าสนใจ ทำให้บรรยากาศทางการศึกษาไม่ซบเซา

4. ทำให้ผู้สอนมีความเชื่อมั่นในการสอนมากขึ้น เช่น กรณีที่ผู้สอนจำเนื้อหาหรือลำดับการสอนไม่ได้ ผู้สอนอาจจะดูจากสื่อประกอบคำบรรยาย เป็นต้น

5. ช่วยทดแทนจำนวนผู้สอนที่มีน้อย หรืออยู่ไกล เช่น การจัดการศึกษาทางไกลการใช้โทรทัศน์วงจรปิด การใช้สื่อการเรียนการสอนรายบุคคล เป็นต้น

คุณค่าสื่อการเรียนการสอนต่อผู้เรียน

1. กระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดความสนุกและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน

2. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจสิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อนในเนื้อหา วิชา ได้ถูกต้องและรวดเร็ว

3. การใช้สื่อจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน และเกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียน

4. ช่วยแก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการจัดให้มีการใช้สื่อการศึกษารายบุคคล

5. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดี

ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน และผู้สอนด้วย

คุณค่าของสื่อการเรียนการสอนที่เป็นผลมาจากการวิจัย

1. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้นจากประสบการณ์ที่มีความหมายในรูปแบบต่างๆ

2. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้มากขึ้นในเวลาที่มีน้อยลง
3. ช่วยให้ผู้เรียนจำ สร้างความประทับใจ และการเรียนรู้มีความคงทน
4. ช่วยส่งเสริมการคิดและแก้ปัญหาในการเรียนรู้
5. ช่วยลดการบรรยายของผู้สอน แต่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น
6. ช่วยลดการสูญเปล่าทางการศึกษา
7. ช่วยให้ผู้สามารถเรียนรู้ในสิ่งที่เรียนรู้ที่มีข้อจำกัดต่างๆ เช่น
  - ทำสิ่งที่ซับซ้อนให้ง่ายขึ้น
  - ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวช้าหรือเปลี่ยนแปลงช้าให้ดูเร็วขึ้น
  - ทำให้สิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วให้ดูช้าลง
  - ทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม
  - ทำสิ่งที่ใหญ่มากให้ย่อขนาดเล็กลง
  - ทำสิ่งที่เล็กมากให้ขยายขนาดขึ้น
  - นำอดีตมาศึกษาได้
  - นำสิ่งที่อยู่ไกล หรือลึกลับมาศึกษาได้

สรุปได้ว่า การนำสื่อการสอนมาใช้ในการเรียนการสอน จะมีผลทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงขึ้นตรงตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ การใช้สื่อการสอนเป็นการนำประสบการณ์จริงที่พบทั้งในและนอกห้องเรียนมาสู่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และประหยัดเวลา ตลอดจนสื่อบางอย่างสามารถทดแทนการสอนของผู้สอนได้ แต่จะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อผู้สอนได้เมื่อนำไปใช้อย่างเหมาะสมและถูกวิธี ดังนั้นก่อนที่จะนำสื่อแต่ละอย่างไปใช้ ผู้สอนจึงควรจะได้ศึกษาถึงลักษณะและคุณสมบัติของสื่อการสอน ข้อดีและข้อจำกัดอันเกี่ยวข้องกับตัวสื่อและการใช้สื่อแต่ละอย่าง ตลอดจนการผลิตและการใช้สื่อให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้

5. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

5.1 ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ได้มีผู้ให้ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronics Book) ไว้หลายความหมาย ดังนี้ ครรชิต มาลัยวงศ์ (2540, หน้า 175) ได้ให้ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ว่าหมายถึงรูปแบบของการจัดเก็บและการนำเสนอข้อมูลหลากหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นข้อความ ตัวเลข ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียงต่างๆ ข้อมูลเหล่านี้มีวิธีการเก็บในลักษณะพิเศษ คือ จากเพิ่มข้อมูลหนึ่ง

ผู้อ่านสามารถเรียกดูข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้ทันที โดยข้อมูลอาจอยู่ในแฟ้มเดียวกันหรือไม่ก็ได้ ข้อมูลที่กล่าวมาเป็นข้อความที่เป็นตัวอักษรหรือตัวเลข เรียกว่า ไฮเปอร์เท็กซ์ และถ้าหากข้อมูลนั้น รวมถึงเสียงและภาพเคลื่อนไหวด้วยก็เรียกว่า สื่อประสมหรือสื่อไฮเปอร์มีเดีย

บุปผชาติ ทัทพิทกรณ์ (2540, หน้า 86) ได้ให้ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ว่า หมายถึง การคลิกเปิดเอกสารทำให้ผู้ใช้เข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยง ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว พรั่งพร้อมไปด้วยข้อมูลมัลติมีเดียในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งจะเป็นสื่อในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามเวลา และสถานที่ที่ตนสะดวก

น้ำทิพย์ วิภาวิน (2542) (อ้างอิงใน นวอร แจ่มขำ, 2547) ได้ให้คำจำกัดความของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไว้ว่า “หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (electronic publishing) เป็นหนังสือที่จัดทำด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยไม่ต้องพิมพ์เนื้อหาสาระของหนังสือบนกระดาษ หรือจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถเปิดอ่านได้จากจอภาพของเครื่องคอมพิวเตอร์ เหมือนกับเปิดอ่านจากหนังสือโดยตรง แต่หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีความสามารถมากมาย เช่น ข้อความภายในหนังสือสามารถเชื่อมโยงกับข้อความภายในหนังสือเล่มอื่นได้ โดยเพียงแค่ผู้อ่านกดเมาส์ในตำแหน่งที่สนใจแล้ว โปรแกรม browsers จะทำหน้าที่ดึงข้อมูลที่เชื่อมโยงมาแสดงให้อ่านหนังสือต่อได้ทันที”

ปิลันธนา สงวนบุญญพงษ์ (2542) ได้ให้ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ว่า หมายถึง เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถนำเสนอข้อมูลได้ทั้งข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวและเสียงต่างๆ โดยไม่จำกัดว่าจะเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบใด หากเป็นการเชื่อมโยงข้อความที่เป็นตัวอักษรหรือตัวเลข เรียกว่า ไฮเปอร์เท็กซ์ แต่ถ้าหากข้อมูลนั้นรวมถึงรูปภาพ เสียงและภาพเคลื่อนไหวด้วยก็เรียกว่า สื่อประสม ไฮเปอร์มีเดีย

เกวลี พิชัยสวัสดิ์ (2545) ได้กล่าวว่า “เอกสารอิเล็กทรอนิกส์เป็นเอกสารที่มีการเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ในเอกสารเข้าด้วยกัน เป็นการเชื่อมโยงกัน (Hyperlink) เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเลือกไปดูส่วนต่างๆ ของเอกสารที่อยู่หน้าเดียวกัน หรือคนละหน้าได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น เมื่อกดปุ่มที่จุดเชื่อมโยงที่กำหนดไว้ โปรแกรมจะทำการเปิดส่วนของเอกสารที่ถูกกำหนดไว้ทันที”

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นคำเฉพาะที่ใช้สำหรับผลิตภัณฑ์ที่เป็นสิ่งพิมพ์ด้านอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลิตภัณฑ์ที่เป็นแผ่นจานข้อมูลเสียงเช่น ซีดีรอม และ ซีดีไอ เป็นคำที่ใช้ในการอธิบายตัวอักษรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับหนังสืออยู่ในรูปแบบดิจิทัล โดยแสดงให้เห็นบนจอคอมพิวเตอร์เป็นหนังสือถูกนำมาจัดพิมพ์ในรูปแบบดิจิทัลไม่บังคับการพิมพ์ และการเข้าเล่มแผ่นซีดีรอมสามารถจัดเก็บข้อมูล ได้จำนวนมากในรูปแบบของตัวอักษร ทั้งลักษณะภาพ ดิจิตอล ภาพ

แอนิเมชัน วีดีโอ ภาพเคลื่อนไหวต่อเนื่อง คำพูด เสียงดนตรี และเสียงอื่นๆ ที่ประกอบตัวอักษรเหล่านั้น
มูลค่าของการจำลองบนแผ่นจานข้อมูลเสียง เพียงแค่เป็นเพียงเศษส่วนของการจัดพิมพ์และการห่อ
หนังสือในขณะที่มีความจำเป็นที่จะต้องมีฮาร์ดแวร์ (Hardware) ในการอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ไพฑูรย์ ศรีฟ้า (2551, ออนไลน์) ได้กล่าวว่า “อีบุ๊ก” (eBook, EBook, e – Book) เป็นคำ
ภาษาต่างประเทศ ย่อมาจากคำว่า electronic book หมายถึง หนังสือที่สร้างขึ้นด้วยโปรแกรม
คอมพิวเตอร์มีลักษณะเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ โดยปกติมักจะเป็นแฟ้มข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่
สามารถอ่านเอกสารผ่านทางหน้าจอคอมพิวเตอร์ทั้งในระบบออฟไลน์และออนไลน์ คุณลักษณะ
ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถเชื่อมโยงจุดไปยังส่วนต่างๆ ของหนังสือ เว็บไซต์ต่างๆ ตลอดจน
มีปฏิสัมพันธ์และโต้ตอบกับผู้เรียนได้ นอกจากนี้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถแทรกภาพ เสียง
ภาพเคลื่อนไหว แบบทดสอบ และสามารถส่งพิมพ์เอกสารที่ต้องการออกทางเครื่องพิมพ์ได้ อีก
ประการหนึ่งที่สำคัญคือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยได้ตลอดเวลา ซึ่ง
คุณสมบัติเหล่านี้จะไม่มีในหนังสือธรรมดาทั่วไป

สรุปได้ว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ คือ หนังสือที่อยู่ในรูปแบบของสื่อดิจิทัลธรรมดา หรือ
สื่อมัลติมีเดียที่เผยแพร่ได้หลายช่องทางด้วยกัน ได้แก่ การบันทึกลงแผ่นซีดีรอม ดีวีดีรอม และรูปแบบ
ที่นิยม คือ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในรูปแบบของไฟล์ HTML PDF และอื่นๆ มีระบบการเรียนรู้
ด้วยตนเอง ภายในหนังสือจะประกอบด้วยเนื้อหารูปภาพ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว พร้อมระบบ
การเชื่อมโยงเนื้อหาอย่างมีประสิทธิภาพกับผู้ใช้ในลักษณะที่ผู้ใช้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง โดย
ลักษณะของสื่อพัฒนาจากโปรแกรมสร้างสื่อ ผสมผสานกัน การนำเสนอเนื้อหาเป็นไปในลักษณะ
ของบทเรียนที่ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง มีตัวอย่างประกอบเนื้อหาทั้งที่เป็นภาพนิ่ง
ภาพเคลื่อนไหว หรือสื่อจำลองสถานการณ์ และเสียงบรรยายตามความเหมาะสมของเนื้อหานั้นๆ
เนื้อหาที่นำเสนอจะต้องมีทั้งข้อความประกอบที่สามารถควบคุมได้ด้วยผู้เรียน

5.2 ลักษณะและรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

กิริยา ทิพมาตย์ (2546, หน้า 21 - 22) ได้สรุปลักษณะของบทเรียนคอมพิวเตอร์ที่จะช่วยให้
การเรียนรู้ที่ได้นั้นควรพิจารณาคุณภาพและความเหมาะสมในสิ่งต่อไปนี้

1. มีเนื้อหาถูกต้องเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจ
ของนักเรียน ไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป และต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร
2. ใช้ง่าย ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องมีความรู้หรือทักษะเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มาก่อน
3. การนำเสนอเนื้อหาบนจอภาพมีความชัดเจน ไม่สับสน มีคำอธิบายที่กระชับและได้
ใจความ พอที่จะทำให้ผู้ใช้รู้สึกสบายใจ ไม่หวั่นไหวกลัวขณะใช้โปรแกรม

4. ใช้ภาษาที่เหมาะสมกับระดับความรู้ของนักเรียน
5. มีจำนวนกรอบต่อเนื้อหาแต่ละตอนเหมาะสม ไม่มากจนทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย หรือน้อยจนไม่สามารถจับใจความสำคัญของเนื้อหาที่เรียนได้
6. สามารถกระตุ้นความสนใจและตั้งใจแก่นักเรียน โดยมีการบอกให้นักเรียนได้ทราบถึงความก้าวหน้า หรือมีการเสริมแรงเป็นภาพเคลื่อนไหวเมื่อตอบถูก
7. สามารถประเมินผลผู้เรียนได้ โดยใช้ความยากง่ายจากปัญหาในบทเรียน และวัดจากจำนวนคำตอบที่นักเรียนตอบถูก หรือเวลาที่ใช้ในการแก้ปัญหา เป็นต้น

Richards (1990) และ Kollerbaur (1987) (อ้างอิงใน วารุณี ไกรศร และคณะ, 2550) ได้กล่าวถึงลักษณะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะเก็บไว้ในแผ่นซีดีรอม แผ่นดิสก์ สามารถพกพาติดตัวไปได้ เครื่องขนาดกะทัดรัดเหมาะมือ ข้อมูลที่บรรจุในแผ่นดิสก์แบบเดียวกับคอมพิวเตอร์ คือสามารถใช้งานรูปแบบของตัวอักษรและกราฟิกหรือที่เรียกว่า ไฮเปอร์เท็กซ์

เมื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์กับหนังสือทั่วไป จะพบว่าคุณลักษณะของหนังสือรูปแบบเดิมมักมีข้อจำกัดต่างๆ หลายประการ เช่น การบันทึกเนื้อหาสาระหรือองค์ความรู้ได้ปริมาณค่อนข้างจำกัด หากมีเนื้อหามากจะทำให้ขนาดและน้ำหนักของหนังสือมากไปตามด้วย จะไม่เหมาะกับการพกพาไป ในด้านการบันทึกและถ่ายทอดเนื้อหาสาระหรือองค์ความรู้ สามารถทำได้เฉพาะในรูปของตัวหนังสือ และภาพ ในคุณลักษณะภาพนิ่งเท่านั้นจึงมีข้อจำกัดระหว่างการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับหนังสือมากกว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่วนการนำเสนอเนื้อหาสาระหรือองค์ความรู้ที่อยู่ในหนังสือ จะน่าสนใจน่าติดตามมากน้อยหรือไม่หรือเข้าใจได้ยากง่ายเพียงใดนั้น ปกติขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้แต่งเป็นสำคัญ ซึ่งโดยปกติแล้วผู้แต่งส่วนมากจะมีความชำนาญเฉพาะด้านการประพันธ์หรือการใช้สำนวนภาษามากกว่า ส่วนด้านการออกแบบการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบอื่นๆ ที่จะช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น เช่น การใช้ภาพประกอบ เสียงประกอบและเครื่องมือช่วยอื่นๆ เป็นต้น ขึ้นอยู่กับฝ่ายจัดทำต้นฉบับเป็นสำคัญ ข้อจำกัดด้านนี้จึงเป็นข้อด้อยอีกประการหนึ่งซึ่งมักพบในหนังสือปกติ

Richards, Barker, Giller, Lamont และ Manji (อ้างอิงใน วารุณี ไกรศร และคณะ, 2550) ได้กล่าวไว้คล้ายคลึงกันว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้นำเอาส่วนที่เป็นข้อเด่นที่มีอยู่ในหนังสือปกติ มาผนวกกับความมีศักยภาพของคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีความสามารถในการนำเสนอเนื้อหา หรือองค์ความรู้ในรูปแบบสื่อประสม นำเนื้อหาหลายมิติมาเชื่อมโยงทั้งแหล่งข้อมูลจากภายในและเครือข่าย หรือแบบเชื่อมโยงและการปฏิสัมพันธ์รูปแบบอื่นๆ

ไพฑูริย์ ศรีฟ้า (2551, ออนไลน์) ได้กล่าวถึงโครงสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Book Construction) ไว้ว่า

ลักษณะโครงสร้างของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะมีความคล้ายคลึงกับหนังสือทั่วไปที่พิมพ์ด้วยกระดาษ หากจะมีความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือกระบวนการผลิต รูปแบบ และวิธีการอ่านหนังสือ สรุปโครงสร้างทั่วไปของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย

1. หน้าปก (Front Cover)
2. คำนำ (Introduction)
3. สารบัญ (Contents)
4. สารระของหนังสือแต่ละหน้า (Pages Contents)
5. อ้างอิง (Reference)
6. ดัชนี (Index)
7. ปกหลัง (Back Cover)

หน้าปก หมายถึง ปกด้านหน้าของหนังสือซึ่งจะอยู่ส่วนแรก เป็นตัวบ่งบอกว่าหนังสือเล่มนี้ชื่ออะไร ใครเป็นผู้แต่ง

คำนำ หมายถึง คำบอกกล่าวของผู้เขียนเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูล และเรื่องราวต่างๆ ของหนังสือเล่มนั้น

สารบัญ หมายถึง ตัวบ่งบอกหัวเรื่องสำคัญที่อยู่ภายในเล่มว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง อยู่ที่หน้าใดของหนังสือ สามารถเชื่อมโยงไปสู่หน้าต่างๆ ภายในเล่มได้

สารระของหนังสือแต่ละหน้า หมายถึง ส่วนประกอบสำคัญในแต่ละหน้า ที่ปรากฏภายในเล่ม ประกอบด้วย

- หน้าหนังสือ (Page Number)
- ข้อความ (Texts)
- ภาพประกอบ (Graphics) .jpg, .gif, .bmp, .png, tiff
- เสียง (Sounds) .mp3, .wav, .midi
- ภาพเคลื่อนไหว (Video Clips, flash) .mpeg, .wav, .avi
- จุดเชื่อมโยง (Links)
- อ้างอิง หมายถึง แหล่งข้อมูลที่ใช้เข้ามาอ้างอิง อาจเป็นเอกสาร ตำรา หรือ เว็บไซต์ก็ได้
- ดัชนี หมายถึง การระบุค่าสำคัญหรือคำหลักต่างๆ ที่อยู่ภายในเล่ม โดยเรียงลำดับ

ตัวอักษรให้สะดวกต่อการค้นหา พร้อมระบุเลขหน้าและจุดเชื่อมโยง

- ปกหลัง หมายถึง ปกด้านหลังของหนังสือซึ่งจะอยู่ส่วนท้ายเล่ม
- การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดย concept ไม่ต่างจากการสร้างหนังสือทั่วไป ซึ่งจะ

ประกอบด้วย สิ่งต่างๆ ดังนี้

1. ปกหน้า
2. คำนำ
3. สารบัญ
4. เนื้อหา
5. บรรณานุกรม
6. ปกหลัง

ไพฑูริย์ ศรีฟ้า (2551, ออนไลน์) ได้กล่าวถึงความแตกต่างของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์กับหนังสือทั่วไปไว้ ดังนี้

1. หนังสือทั่วไปใช้กระดาษ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไม่ใช้กระดาษ (อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้)
2. หนังสือทั่วไปมีข้อความและภาพประกอบธรรมดา หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถสร้างให้มีภาพเคลื่อนไหวได้
3. หนังสือทั่วไปไม่มีเสียงประกอบ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถใส่เสียงประกอบได้
4. หนังสือทั่วไปแก้ไขปรับปรุงได้ยาก หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถแก้ไขและปรับปรุงข้อมูล (update) ได้ง่าย
5. หนังสือทั่วไปสมบูรณ์ในตัวเอง หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถสร้างจุดเชื่อมโยง (links) ออกไปเชื่อมต่อกับข้อมูลภายนอกได้
6. หนังสือทั่วไปต้นทุนการผลิตสูง หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ต้นทุนในการผลิตหนังสือต่ำ ประหยัด
7. หนังสือทั่วไปมีขีดจำกัดในการจัดพิมพ์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไม่มีขีดจำกัดในการจัดพิมพ์ สามารถทำสำเนาได้ง่ายไม่จำกัด
8. หนังสือทั่วไปเปิดอ่านจากเล่ม หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ต้องอ่านผ่านคอมพิวเตอร์
9. หนังสือทั่วไปอ่านได้อย่างเดียว หนังสืออิเล็กทรอนิกส์นอกจากอ่านได้แล้วยังสามารถสั่งพิมพ์ (print) ได้
10. หนังสือทั่วไปอ่านได้ 1 คนต่อหนึ่งเล่ม หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 1 เล่ม สามารถอ่านพร้อมกันได้จำนวนมาก (ออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ต)
11. หนังสือทั่วไปพกพาลำบาก (ต้องใช้พื้นที่) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์พกพาสะดวกได้ครั้งละจำนวนมากในรูปแบบของไฟล์คอมพิวเตอร์ ใน handy drive หรือ CD

12. ฯลฯ

สรุปได้ว่า ลักษณะโครงสร้างของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะมีความคล้ายคลึงกับหนังสือทั่วไปที่พิมพ์ด้วยกระดาษ แต่จะมีความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือกระบวนการผลิต รูปแบบ และวิธีการอ่านหนังสือ

5.3 ประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

Barker (1992) (อ้างอิงใน วารุณี ไกรสร และคณะ, 2550) ได้แบ่งประเภทหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ออกเป็น 10 ประเภท ดังนี้คือ

1. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์หรือแบบตำรา (Textbooks) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประเภทนี้เน้นการจัดเก็บและนำเสนอข้อมูลที่เป็นตัวหนังสือและภาพประกอบในรูปแบบหนังสือปกติที่พบเห็นทั่วไป หลักหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ชนิดนี้อาจกล่าวได้ว่า เป็นการแปลงหนังสือจากสภาพสิ่งพิมพ์ปกติเป็นสัญญาณดิจิทัล เพิ่มศักยภาพ การนำเสนอ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ด้วยศักยภาพของคอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน เช่น การเปิดหน้าหนังสือ การสืบค้น การคัดลอก เป็นต้น

2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบหนังสือเสียงอ่าน มีเสียงคำอ่านเมื่อเปิดหนังสือจะมีเสียงอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประเภทนี้เหมาะสำหรับนักเรียนเริ่มเรียน หรือสำหรับฝึกออกเสียงหรือฝึกพูด เป็นต้น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ชนิดนี้ เป็นการเน้นคุณลักษณะด้านการนำเสนอเนื้อหา ที่เป็นตัวอักษรและเสียง ซึ่งเป็นคุณลักษณะหลักนิยมใช้กับกลุ่มผู้อ่านที่มีระดับทักษะทางภาษา โดยเฉพาะด้านการฟังหรือการอ่านค่อนข้างต่ำ เหมาะสำหรับการเริ่มต้นเรียนภาษาสำหรับเด็กๆ ซึ่งผู้ที่กำลังฝึกภาษาที่สองหรือฝึกภาษาใหม่ เป็นต้น

3. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบหนังสือภาพนิ่งหรืออัลบั้มภาพ (Static Picture Books) เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีคุณลักษณะหลัก เน้นจัดเก็บข้อมูลและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบภาพนิ่ง (Static Picture) หรืออัลบั้มภาพเป็นหลักเสริมด้านการนำศักยภาพของคอมพิวเตอร์มาใช้ในการนำเสนอ เช่น การเลือกภาพที่ต้องการ ขยายหรือย่อขนาดของภาพหรือตัวอักษร การสำเนาหรือการถ่ายโอนภาพ การแต่งภาพ การเลือกเฉพาะส่วนของภาพ หรือเพิ่มข้อมูลเชื่อมโยงภายใน เช่น เชื่อมข้อมูลอธิบายเพิ่มเติม เชื่อมข้อมูลเสียงประกอบ เป็นต้น

4. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบหนังสือภาพเคลื่อนไหว (Moving Picture Books) เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เน้นการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของวีดิทัศน์ (Video Clips) หรือภาพยนตร์สั้นๆ ผสมกับข้อมูลสารสนเทศที่อยู่ในรูปตัวหนังสือ ผู้อ่านสามารถเลือกชมศึกษาข้อมูลได้ ส่วนใหญ่นิยมนำเสนอข้อมูลเหตุการณ์ประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์สำคัญต่างๆ เช่น ภาพเหตุการณ์สงครามโลก

ภาพการกล่าวสุนทรพจน์ ของโลกในโอกาสต่างๆ ภาพเหตุการณ์ความสำเร็จหรือสูญเสียของโลก เป็นต้น

5. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบหนังสือประสม (Multimedia Books) เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เน้นเสนอข้อมูลเนื้อหาสาระในลักษณะสื่อประสมระหว่างเสียงและภาพที่เป็นทั้งภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหวกับสื่อประเภทเสียงในลักษณะต่างๆ ผสมกับศักยภาพของคอมพิวเตอร์อื่น เช่นเดียวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว

6. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบหนังสือสื่อหลากหลาย (Polymedia Books) เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีลักษณะเช่นเดียวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อประสม แต่มีความหลากหลายในคุณลักษณะด้านความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลในเล่มที่บันทึกในลักษณะต่างๆ เช่น ตัวหนังสือ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียงดนตรี และอื่นๆ เป็นต้น

7. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบหนังสือเชื่อมโยง (Hypermedia Books) เป็นหนังสือที่มีลักษณะสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาสาระภายในเล่ม ซึ่งผู้อ่านสามารถคลิกเพื่อเชื่อมโยงเข้าไปสู่เนื้อหาสาระที่ออกแบบเชื่อมโยงกันภายในเล่มที่บันทึกในลักษณะต่างๆ การเชื่อมโยงเช่นนี้ มีลักษณะเช่นเดียวกับบทเรียนโปรแกรมแบบแตกกิ่ง (Branching Programmed Instruction) นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งเอกสารภายนอก เมื่อเชื่อมต่อบริบทอินเทอร์เน็ต

8. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบหนังสืออัจฉริยะ (Intelligent Electronic Books) เป็นหนังสือสื่อประสม แต่มีการใช้โปรแกรมขั้นสูงมีปฏิริยา หรือปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่านเหมือนหนังสือมีสติปัญญา ในการโต้ตอบ หรือคาดคะเนในการโต้ตอบ หรือมีปฏิริยากับผู้อ่าน

9. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อหนังสือทางไกล (Telemedia Electronic Books) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ชนิดนี้มีคุณสมบัติหลักๆ เหมือนกับ Hypermedia Books แต่เน้นการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับแหล่งข้อมูลภายนอกผ่านระบบเครือข่ายที่เป็นเครือข่ายเปิด และเครือข่ายเฉพาะสมาชิกของเครือข่าย

10. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบหนังสือไซเบอร์สเปซ (Cyberspace Books) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประเภทนี้มีลักษณะเหมือนกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์หลายๆ แบบที่กล่าวมาแล้วผสมกัน สามารถเชื่อมโยงแหล่งข้อมูลทั้งจากแหล่งภายในและภายนอก สามารถนำเสนอข้อมูลในระบบสื่อที่หลากหลายสามารถปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่านได้หลากหลายมิติ

Barker และ Giller (1992) (อ้างอิงใน วารุณี ไกรสร และคณะ, 2550) กล่าวว่านอกจากที่กล่าวมาแล้ว หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ยังสามารถแบ่งประเภทตามชนิดของสื่อที่ใช้ในการนำเสนอ

และองค์ประกอบของเครื่องอำนวยความสะดวกภายในเล่ม สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทหลักๆ ดังต่อไปนี้

1. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประเภทบรรจุหรือบันทึกข้อมูล เนื้อหาสาระเป็นหมวดวิชาหรือรายวิชาเฉพาะเป็นหลัก (Some Particular Subject Area)

2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประเภทบรรจุข้อมูล เนื้อหาสาระเป็นหัวข้อหรือชื่อเรื่อง เฉพาะเรื่อง (A Particular Topic Area) เป็นหลัก หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประเภทนี้จะมีเนื้อหาใกล้เคียงกับประเภทแรกแต่ขอบข่ายแคบกว่าหรือเฉพาะเจาะจงมากกว่า

3. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประเภทบรรจุข้อมูล เนื้อหาสาระ และเทคนิคการนำเสนอขั้นสูงที่มุ่งเน้นเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรม (Support of Learning and Training Activities)

4. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประเภทบรรจุข้อมูล เนื้อหาสาระเพื่อการทดลองหรือสอบวัดผล เพื่อให้ผู้อ่านได้ศึกษาและตรวจสอบวัดระดับความรู้ หรือความสามารถของตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

นอกจากนี้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ยังได้รับการพัฒนาศักยภาพในการตอบสนองความต้องการของผู้อ่าน สามารถเป็นแหล่งความรู้ และสื่อการเรียนรู้สนองรูปแบบการจัดการศึกษาทั้งในบริบทของระบบการศึกษาปกติ และการศึกษาทางไกล ได้อย่างกว้างขวาง

สรุปได้ว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีหลายประเภท มีความแตกต่างกันในเรื่องของการบรรจุข้อมูล เนื้อหาสาระ มีการเชื่อมโยงและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่านได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้สร้างเป็นหลัก

5.4 หลักการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

Hoffman (1997) (อ้างอิงใน วารุณี ไกรสร และคณะ, 2550) ได้กล่าวถึงการออกแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไว้ว่า การออกแบบที่ดีมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุด ควรอาศัยหลักกระบวนการเรียนการสอน 7 ขั้น ดังนี้

1. การสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน (Motivating the Learner) การออกแบบควรสร้างความสนใจ โดยการใช้ภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว สีและเสียงประกอบเพื่อกระตุ้นผู้เรียนให้อยากเรียนรู้ ควรใช้กราฟิกขนาดใหญ่ไม่ซับซ้อน

2. บอกวัตถุประสงค์ของการเรียน (Identifying what is to be Learned) เพื่อเป็นการบอกให้ผู้เรียนได้รู้ล่วงหน้า ถึงประเด็นสำคัญของเนื้อหา และเป็นการบอกถึงเค้าโครงของเนื้อหาซึ่งเป็นผลให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อาจบอกเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือวัตถุประสงค์

ทั่วไปโดยใช้คำสั้นๆ หลีกเลี่ยงคำที่ไม่เป็นที่รู้จัก ใช้กรรพจน์ง่ายๆ เช่น กรอบ หรือลูกศร เพื่อให้การแสดงวัตถุประสงค์น่าสนใจมากขึ้น

3. ทบทวนความรู้เดิม (Reminding Learners of past Knowledge) เพื่อเป็นการเตรียมพื้นฐานผู้เรียน สามารถปรับความรู้ใหม่ การทบทวนไม่จำเป็นต้องเป็นการทดสอบเสมอไป อาจใช้การกระตุ้นให้ผู้เรียนนึกถึงการเรียนรู้ที่ได้มาก่อนโดยใช้เสียงพูด ข้อความภาพ หรือใช้หลายๆ อย่างผสมกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเนื้อหา มีการแสดงความเหมือนความต่างของโครงสร้างบทเรียน เพื่อผู้เรียนได้รับความรู้ใหม่ได้เร็ว นอกจากนั้นผู้ออกแบบควรต้องทราบภูมิหลังของผู้เรียน และทัศนคติของผู้เรียน

4. ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียน นักการศึกษาต้องเห็นพ้องต้องกันว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีความตั้งใจที่จะรับความรู้ใหม่ ผู้เรียนมีลักษณะกระตือรือร้นจะรับความรู้ได้ดีกว่าผู้เรียนที่มีลักษณะเฉื่อย ผู้เรียนจะจดจำได้ดีถ้ามีการนำเสนอเนื้อหาดี สัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ผู้ออกแบบบทเรียนควรจะหาเทคนิคต่างๆ เพื่อใช้กระตุ้นผู้เรียนให้นำความรู้เดิมมาใช้ในการศึกษาความรู้ใหม่ รวมทั้งต้องพยายามหาทางทำให้การศึกษาความรู้ใหม่ของนักเรียนกระฉับกระเฉงมากขึ้น พยายามให้ผู้เรียนรู้จักเปรียบเทียบ แบ่งกลุ่ม หาเหตุผล ค้นคว้าวิเคราะห์หาคำตอบด้วยตนเอง โดยผู้ออกแบบบทเรียนต้องค่อยๆ ชี้แนวทางจากมุมกว้างแล้วรวบรัดให้แคบและใช้ข้อความกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดเป็น

5. ให้คำแนะนำและให้ข้อมูลย้อนกลับ (Providing Guidance and Feedback) การให้คำแนะนำและให้ข้อมูลย้อนกลับในระหว่างที่ผู้เรียนศึกษาอยู่ในเว็บเป็นการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้ดี ผู้เรียนจะทราบความก้าวหน้าของตนเอง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนร่วมคิดร่วมกิจกรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา การถาม การตอบจะทำให้ผู้เรียนจดจำได้มากกว่าการอ่านและลอกข้อความเพียงอย่างเดียว ควรให้ผู้เรียนตอบสนองวิธีใดวิธีหนึ่งเป็นครั้งคราวหรือตอบคำถามได้หลายๆ แบบ เช่น เติมคำลงในช่องว่าง จับคู่ แบบฝึกหัด แบบปรนัย

6. ทดสอบความรู้ (Testing) เพื่อให้แน่ใจว่านักเรียนได้รับความรู้ ผู้ออกแบบสามารถที่จะออกแบบทดสอบ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถประเมินผลการเรียนของตนเองได้ อาจจัดให้มีการทดสอบระหว่างเรียน หรือทดสอบท้ายบทเรียน ทั้งนี้ควรสร้างข้อสอบให้ตรงกับจุดประสงค์ของบทเรียน ข้อสอบ คำตอบหรือข้อมูลย้อนกลับควรอยู่ในกรอบเดียวกัน และแสดงต่อเนื่องกันอย่างรวดเร็ว ไม่ควรให้ผู้เรียนพิมพ์คำตอบยาวเกินไป ควรบอกผู้เรียนถึงวิธีตอบให้ชัดเจน คำนี้ถึงความแม่นยำและความเชื่อถือได้ของแบบทดสอบ

7. การนำความรู้ไปใช้ เป็นการสรุปแนวคิดสำคัญ ควรให้ผู้เรียนทราบว่าความรู้ใหม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เดิมอย่างไร ควรเสนอแนะสถานการณ์ที่จะนำความรู้ใหม่และบอกผู้เรียนถึงแหล่งข้อมูลที่จะใช้อ้างอิงหรือค้นคว้าต่อไป

ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมาย (2544) (อ้างอิงใน วารุณี ไกรศร และคณะ, 2550) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการจัดทำหนังสือสำหรับเด็กไว้ดังนี้

1. เนื้อหาของหนังสือต้องมีความเหมาะสมกับวัย ระดับชั้น และความสนใจของเด็ก เนื้อเรื่องมีความสนุกสนาน ดำเนินเรื่องที่น่าสนใจ
2. เนื้อหาต้องมีแก่นของเรื่อง หรือวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน
3. มีรูปแบบการเขียนที่ชัดเจน อาจเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรองก็ได้
4. สำนวนภาษาแต่ละประโยคที่จะนำมาเขียนต้องเป็นภาษาง่ายๆ สามารถเข้าใจความหมายได้โดยไม่ต้องแปลอีก

5. ภาพประกอบในหนังสือ อาจจะเป็นภาพวาด ภาพถ่าย หรือภาพตัดปะ

6. ขนาดของตัวอักษรและขนาดของรูปเล่ม ควรให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก ตัวอักษรควรเป็นรูปแบบที่ชัดเจน อ่านง่ายและเขียนถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษา

สรุปได้ว่า หลักในการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้น ควรมีการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน บอกวัตถุประสงค์ของการเรียน มีการทบทวนความรู้เดิม ใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อใช้กระตุ้นผู้เรียนให้มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน มีคำแนะนำและให้ข้อมูลย้อนกลับผู้เรียนสามารถประเมินผลการเรียนของตนเองได้ สามารถนำความรู้ไปใช้ และมีแหล่งข้อมูลที่จะใช้อ้างอิงหรือค้นคว้าต่อไปได้

5.5 ประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ไว้หลายท่าน เช่น วารินทร์ รัตมีพรหม (2540), ครรชิต มาลัยวงศ์ (2540, หน้า 44), กฤษมันต์ วัฒนานรงค์ (2541, หน้า 138), ถนอมพร เลหาจรัสแสง (2541, หน้า 9), เสาวลักษณ์ ญาณสมบัติ (2545, หน้า 33 – 35) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สรุปพอสังเขปได้ ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถย้อนกลับเพื่อทบทวนบทเรียนหากไม่เข้าใจและสามารถเลือกเรียนได้ตามเวลา และสถานที่ที่ตนเองสะดวก
2. การตอบสนองที่รวดเร็ว ของคอมพิวเตอร์ที่ให้ทั้งสี สัน ภาพและเสียงทำให้เกิดความตื่นตัวและไม่เบื่อหน่าย
3. ช่วยให้การเรียนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีประสิทธิภาพในแง่ที่ลดเวลาลดค่าใช้จ่าย สนองความต้องการและความสามารถของบุคคล มีประสิทธิผลที่จะให้แง่ของผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย

4. ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนหัวข้อที่สำคัญข้อใดก่อนก็ได้ และสามารถย้อนกลับไปกลับมาในจุดเริ่มต้นใหม่ได้อย่างรวดเร็ว

5. สามารถแสดงทั้งข้อความภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียงได้พร้อมกัน หรือจะเลือกให้แสดงอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

6. การจัดเก็บข้อมูลจะสามารถเก็บเป็นไฟล์แยกระหว่างตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียงโดยใช้แท็กเป็นศูนย์รวม และเรียกมาใช้ร่วมกัน โดยการเชื่อมโยงข้อมูลจะสื่อต่างๆ ที่อยู่คนละที่เข้าด้วยกัน

7. สามารถเปลี่ยน แก้ไข เพิ่มเติมได้ง่าย สะดวกและรวดเร็วทำให้สามารถปรับปรุงบทเรียนให้ทันสมัยเข้ากับเหตุการณ์ได้เป็นอย่างดี

8. ผู้เรียนสามารถค้นหาข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังศึกษาจากแฟ้มเอกสารอื่นๆ ที่เชื่อมโยงอยู่ได้อย่างไม่จำกัดกันทั่วโลก

9. เสริมสร้างผู้เรียนให้เป็นผู้มีเหตุผล มีความคิดทักษะที่เป็น Logical เพราะการโต้ตอบกับเครื่องคอมพิวเตอร์ต้องทำอย่างมีขั้นตอน มีระเบียบ และมีเหตุผลพอสมควร เป็นการฝึกลักษณะนิสัยที่ดีให้กับผู้เรียน

10. ผู้เรียนสามารถบูรณาการ การเรียนการสอนในวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเกี่ยวเนื่อง และมีความหมาย

11. ครูมีเวลาติดตามและตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนแต่ละคนได้มากขึ้น

12. ครูมีเวลาศึกษาดำรง และตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนแต่ละคนได้มากขึ้น

13. ช่วยในการพัฒนาทางวิชาการ

สรุปได้ว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อที่มีประโยชน์มากชนิดหนึ่ง สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สร้างความสนใจผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีระเบียบ มีเหตุผล และสามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

5.6 จิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

การรับรู้

รัจรี นพเกตุ (2540, หน้า 1) ได้กล่าวไว้ว่า การรับรู้ คือ กระบวนการประมวลและตีความข้อมูลต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวเราโดยผ่านอวัยวะรับความรู้สึก

สุวิทย์ หิรัญกานท์ และคณะ (2540, หน้า 327) (อ้างอิงใน สาริต ภูมิรักษ์ (2542, หน้า 32) ได้กล่าวถึงการรับรู้ (Perception) หมายถึง การแปลความหมาย หรือ การตีความ ต่อสิ่งเร้าของอวัยวะรับสัมผัสส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้ง 5 ส่วน ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น และผิวหนัง และการตีความนี้

มักอาศัยประสบการณ์เดิม ดังนั้นแต่ละคนอาจรับรู้ในสิ่งเร้าเดียวกันแตกต่างกันได้แล้วแต่ประสบการณ์

สรุปได้ว่า การรับรู้ หมายถึง การแปลความหมาย หรือ การตีความต่อสิ่งเร้าอยู่รอบๆ ตัวเราโดยผ่านอวัยวะรับความรู้สึก ซึ่งคนอาจรับรู้ในสิ่งเร้าเดียวกันแตกต่างกันได้แล้วแต่ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

กระบวนการรับรู้

สาธิต ภูมิรักษ์ (2542, หน้า 32) ได้กล่าวถึงกระบวนการรับรู้ว่า เมื่อมีสิ่งเร้าเป็นตัวกำหนดให้เกิดการเรียนรู้ได้นั้นจะต้องมีการรับรู้เกิดขึ้นก่อน เพราะการรับรู้เป็นหนทางที่นำไปสู่การแปลความหมายที่เข้าใจกันได้ ซึ่งหมายถึงการรับรู้เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ ถ้าไม่มีการรับรู้เกิดขึ้นการเรียนรู้ย่อมเกิดไม่ได้ การรับรู้จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความคิดรวบยอด อันเป็นส่วนสำคัญยิ่งในกระบวนการเรียนการสอนและใช้การสื่อการสอน

Fleming (1984) (อ้างอิงใน สาธิต ภูมิรักษ์, 2542, หน้า 32 - 33) ได้กล่าวไว้ว่ากระบวนการรับรู้ยังสามารถใช้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนอีกด้วย มีเหตุผลหลายประการที่นักออกแบบการเรียนการสอนจำเป็นต้องเรียนรู้และนำหลักของการรับรู้ไปประยุกต์ใช้ คือ โดยทั่วไปแล้ว สิ่งต่างๆ เช่น วัตถุ บุคคล เหตุการณ์ หรือสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันถูกรับรู้ดีกว่าก็ย่อมถูกจดจำได้ดีกว่าเช่นกัน และในการเรียนการสอนจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงการรับรู้ที่ผิดพลาด เพราะถ้าผู้เรียนรับรู้ข้อความหรือเนื้อหาผิดพลาดผู้เรียนก็อาจเข้าใจผิดหรือเรียนรู้บางสิ่งผิดพลาด นอกจากนี้เมื่อมีความต้องการสื่อสารในการเรียนการสอนเพื่อใช้แทนความเป็นจริงเป็นเรื่องที่สำคัญที่จะต้องรู้ว่าทำอย่างไรจึงจะเสนอความเป็นจริงนั้นได้อย่างเพียงพอที่จะเกิดการรับรู้ตามความมุ่งหมาย

สรุปได้ว่า กระบวนการรับรู้เริ่มจากการรับรู้แล้วแปลความหมายทำให้เกิดความคิดรวบยอดเกิดการเรียนรู้ได้ ถ้าหากผู้เรียนรับรู้ข้อความหรือเนื้อหาผิดพลาดก็จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจผิดหรือเรียนรู้บางสิ่งผิดพลาดได้

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

มาลินี จุฑะรพ (2539, หน้า 148 - 149) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ดังนี้

1. ความสมบูรณ์ของอวัยวะรับสัมผัส บุคคลจะรับรู้สิ่งเร้าได้ดีถ้าบุคคลนั้นมีอวัยวะรับสัมผัสที่ดี เช่น หู ตา จมูก ลิ้น และร่างกายปกติ ในกรณีที่เด็กสายตาสั้น สายตาเอียง หรือหูหนวก จะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้เป็นอย่างมาก ถ้ามิได้ใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมือช่วยในการรับรู้

2. การแปลความหมาย บุคคลจะรับรู้สิ่งเร้าได้ดีและถูกต้อง ถ้าบุคคลนั้นได้แปลความหมายได้ถูกต้อง โดยอาศัยสมรรถภาพทางสมองเป็นสำคัญ

3. การใช้ประสบการณ์เดิม บุคคลจะรับรู้สิ่งเร้าได้ดีและถูกต้อง ถ้าบุคคลนั้นมีประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ใหม่ ๆ

4. ความตั้งใจที่จะรับรู้ บุคคลจะรับรู้สิ่งเร้าได้ดีและถูกต้อง ถ้าบุคคลนั้นมีความตั้งใจที่จะรับรู้ในสิ่งเร้า แบ่งเป็น

4.1 สิ่งเร้าภายนอก ซึ่งมีลักษณะที่จะสนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ได้ดีหรือไม่ เช่น ความแปลกใหม่ มีสีสะดุดตา มีการเคลื่อนไหวที่ได้

4.2 สิ่งเร้าภายนอก เช่น ตรงกับความสนใจของบุคคลที่จะรับรู้หรือตรงกับความต้องการของบุคคลที่จะรับรู้

5. วัยของผู้รับรู้ บุคคลที่มีวัยต่างกันจะรับรู้ต่างกัน

สรุปได้ว่า การที่บุคคลจะรับรู้ได้ดีหรือไม่เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ได้แก่ มีอวัยวะรับสัมผัสที่ดี สามารถแปลความหมายได้ถูกต้อง มีประสบการณ์และมีความตั้งใจที่จะรับรู้

การเรียนรู้

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

ประสาธ อิศรปริดา (2538, หน้า 196) ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือศักยภาพของพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากประสบการณ์

ไพบูลย์ เทวรักษ์ (2540, หน้า 10) ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเนื่องมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัด และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนั้นมีลักษณะค่อนข้างมั่นคงถาวร

Hilgard (อ้างอิงใน อารมณ์ ใจเที่ยง 2540, หน้า 13) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้คือกระบวนการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรม โดยการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

อารมณ์ ใจเที่ยง (2540, หน้า 13) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ว่า คือ กระบวนการที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรอันเนื่องมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัด

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์

แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้

อุบลรัตน์ เฟื่องสฤติ (2536, หน้า 147 – 219) (อ้างอิงใน วารุณี ไกรศร และคณะ, 2550)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางจิตวิทยาอาจแบ่งเป็น 5 กลุ่ม คือ

ทฤษฎีการวางเงื่อนไข

1. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก มีหลักการที่สำคัญคือผู้เรียนมิได้มีความพร้อมที่จะเรียน แต่ถูกสิ่งเร้ามากระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ โดยการวางเงื่อนไขกับปฏิกิริยาสะท้อนตามธรรมชาติ อันได้แก่น้ำลายไหลของสุนัขจากทฤษฎีการเรียนรู้ของพาฟลอฟ และความรัก โกรธ กลัว ของเด็กเล็กจากทฤษฎีการเรียนรู้ของวัตสัน

2. การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ มีหลักการสำคัญคือ ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนและต้องได้รับการเสริมแรงอย่างเหมาะสม จะทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นมา นักทฤษฎีที่สำคัญของทฤษฎีนี้คือ สกินเนอร์

ทฤษฎีการเชื่อมโยง

จิตวิทยาการเชื่อมโยงเป็นทฤษฎีเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกโดยเฮอริบาร์ต ส่วนริชาร์ดได้เป็นผู้นำทำให้ทฤษฎีการเชื่อมโยงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยมีหลักการสำคัญ คือ ข้อต่อหรือสิ่งเชื่อมโยงจะเป็นตัวการที่ทำให้ระบบประสาทของบุคคลได้มีการตอบสนองต่อพฤติกรรมที่เข้ามาเร้า ซึ่งการเรียนรู้เกิดขึ้นได้เพราะผู้เรียนมีความพร้อมและรู้จุดมุ่งหมายของพฤติกรรม ทำให้ผู้เรียนมีการลองผิดลองถูก และพยายามทำบ่อยครั้งเพื่อเป้าหมายที่ต้องการนั้นได้ประสบผลสำเร็จ ขณะเดียวกัน ถ้าสิ่งใดที่ทำแล้วได้ผลดีจะทำให้ผู้เรียนมีความต้องการและพยายามทำมากขึ้น

ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behavioral Theory)

ทฤษฎีกลุ่มนี้อธิบายว่า การเรียนรู้สิ่งต่างๆ เป็นการสร้างความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ทฤษฎีที่สำคัญในกลุ่มนี้ได้แก่ ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกหรือแบบสิ่งเร้าและทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ

ทฤษฎีจิตวิทยาเกสตัลท์

หลักการที่สำคัญจิตวิทยาเกสตัลท์ ประกอบด้วยการรับรู้แบบแผนของสิ่งเร้า ได้แก่

1. หลักความชัดเจน หลักความใกล้ชิด หลักความต่อเนื่อง หลักความคล้ายคลึง และหลักความสิ้นสุด

2. การหยั่งรู้ยังเห็น ต้องอาศัยการรับรู้ความสามารถทางสติปัญญา การมีประสบการณ์เดิมและการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียน

ทฤษฎีจิตวิทยาที่มีจุดมุ่งหมาย

1. หลักการสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้แบบโบลแม เชื่อว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยใช้สัญลักษณ์หรือเครื่องหมายบางอย่างและคาดคะเนเป็นหลักการสำคัญ รวมทั้งเห็นว่า ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาแม้ว่าจะไม่แสดงออก ยกเว้นแต่ว่าผู้เรียนได้รับแรงเสริมจะทำให้แสดงพฤติกรรมออกมาได้อย่างรวดเร็ว

2. หลักการสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ของฟรอยด์ เน้นในเรื่องของพฤติกรรมที่เกิดจากสัญชาตญาณทางเพศและความก้าวร้าวของบุคคล อันส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางจิต คือจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก ซึ่งมีผลทำให้เกิดหลักความพอใจและหลักแห่งความเป็นจริง

ปรียาพรณ์ วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 82) ได้ให้ข้อสรุปจากการเรียนรู้ทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ ดังนี้

1. การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มีความสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนรู้ดีกว่าการปฏิบัติตาม
2. การฝึกหัดและการกระทำซ้ำบ่อยๆ มีความจำเป็นสำหรับวิชาที่ต้องการเรียนด้านทักษะและวิชาที่ต้องอาศัยการท่องจำ
3. การทบทวนเป็นสิ่งจำเป็น และมีประโยชน์ในสิ่งที่เรียนไปนานแล้วไม่ค่อยได้นำมาใช้
4. ผู้เรียนที่มีการตั้งใจ จะมีความพร้อมในการเรียนมากกว่าผู้ที่ขาดการตั้งใจ
5. การตั้งใจควรเป็นไปในระดับกลางได้ผลมากกว่าการตั้งใจเคร่งครัดเพราะจะทำให้เกิดความเครียดวิตกกังวลหรือความกลัว เป็นต้น
6. การเสริมแรงที่เป็นบวก จะเป็นรางวัลที่พึงพอใจมากกว่าการเสริมแรงที่เป็นลบหรือการลงโทษหรือตำหนิ
7. การตั้งใจภายในเป็นสิ่งที่น่าพึงปรารถนามากกว่าตั้งใจภายนอกและก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ได้อะไร
8. ความคาดหวังจากการเรียนและไม่สามารถแก้ปัญหาได้จะแก้ไขได้หากมีความสำเร็จด้านอื่นมาทดแทน
9. ผู้เรียนต้องการโอกาสที่จะทดสอบความสามารถของตนเพื่อจะได้ตั้งเป้าหมายได้ถูกต้องและเหมาะสมกับระดับความหวังและความสามารถที่แท้จริงของตน เพราะการตั้งเป้าหมายได้ตรงกับความเป็นจริงช่วยพิจารณาการเรียนได้มาก และทำให้ผู้เรียนมีความสุขและความเชื่อมั่นในตนเอง
10. ประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมีอิทธิพลต่อการเรียนในปัจจุบัน
11. ความสามารถ และสติปัญญาของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญและต้องคำนึงถึงด้วยเพราะผู้เรียนมีสติปัญญาสูงจะเรียนและแก้ปัญหาในสิ่งที่ผู้เรียนฉลาดน้อยเรียนได้มาก

12. ความพร้อมมีส่วนที่การเรียนได้ผลดี โดยทั่วไปเด็กที่อายุมากกว่าจะเรียนได้เร็วกว่าเด็กที่มีอายุน้อย เนื่องจากมีวุฒิภาวะที่สูงกว่า

13. การเรียนวิชาที่มีความหมาย จะทำให้เรียนได้เร็วกว่าการเรียนวิชาที่ไม่มีความหมาย และผู้เรียนไม่เข้าใจในเรื่องที่เรียน

14. ความรู้เกี่ยวกับลักษณะการงานต่างๆ ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นรวมทั้งความสำเร็จที่ประสบมาจะช่วยให้เกิดการเรียนได้มากขึ้น

15. การถ่ายโยงการเรียนรู้จะดีขึ้น หากผู้เรียนได้ค้นพบความสัมพันธ์ของสิ่งเรียนใหม่กับการเรียนรู้ที่ผ่านมา และมีโอกาสได้ใช้การถ่ายโยงการเรียนรู้นั้น

การประยุกต์แนวคิดและทฤษฎีเพื่อการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สรุปได้ดังนี้

1. ควรแบ่งเนื้อหาบทเรียนออกเป็นหน่วยย่อย
2. แต่ละหน่วยควรบอกเป้าหมายและวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนศึกษาอะไร และศึกษาอย่างไร

3. ควรใช้ภาพหรือเสียงที่เหมาะสม

4. กระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างจินตนาการที่เหมาะสมกับวัย โดยการใช้อรรถภาพ เสียง หรือการสร้างสถานการณ์สมมุติ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งอาจใช้ภาพเสียง หรือกราฟิก แทนที่จะใช้คำอ่านเพียงอย่างเดียว

5. ควรสอดแทรกคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัย หรือประหลาดใจเมื่อเริ่มต้นบทเรียน หรือระหว่างเนื้อหาแต่ละตอน

6. ให้ตัวอย่างหรือหลักเกณฑ์กว้างๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดค้นหาคำตอบเอง การค่อยๆ ชี้แนะหรือบอกใบ้อาจจำเป็น ซึ่งจะช่วยสร้างและรักษาระดับความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น

7. ใช้เทคนิคเพื่อสร้างความสนใจแก่ผู้เรียนก่อนเริ่มเรียน โดยการผสมผสานข้อมูลและการออกแบบ หัวเรื่องที่เร้าความสนใจ

8. ควรสร้างความน่าสนใจในการศึกษาบทเรียนอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีและรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป

9. การใช้ภาพและกราฟิกประกอบการสอน ควรคำนึงถึงความสอดคล้องกับเนื้อหา

10. คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนในแง่ของการเลือกเนื้อหาการเรียน การเลือกกิจกรรมการเรียน การใช้ภาษา การใช้กราฟิกประกอบบทเรียน

จากความทันสมัยของเทคโนโลยีผลิตหนังสือต่างๆ ทำให้มีความหลากหลายในการนำเสนอ มีความเร้าความสนใจจากเทคนิคต่างๆ ที่นำมาบรรจุใส่ไว้ในหนังสือรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ อีกทั้ง

ยังมีรูปแบบที่กะทัดรัดสามารถพกพาได้ และมีแนวทางในการสร้างที่ยึดหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ ทำให้เป็นสิ่งที่น่าสนใจและดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เป็นการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ที่มีสื่อประกอบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพจึงเหมาะสมที่จะนำมาพัฒนาเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ส่งเสริมความสามารถการอ่านจับใจความ

5.6 การหาประสิทธิภาพ

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการหาประสิทธิภาพของชุดการสอนเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ชุดท้องถิ่นเราชาวพิษณุโลกซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2521, หน้า 134) ได้กล่าวถึง การหาประสิทธิภาพของชุดการสอนว่า มาจากคำในภาษาอังกฤษ คือ Developmental Testing หมายถึง การนำชุดการสอนไปทดลองใช้ (Try Out) เพื่อปรับปรุงแล้วนำไปสอนจริง (Trial Run) นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้วจึงผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก

ความจำเป็นที่จะต้องหาประสิทธิภาพของชุดการสอนมีความจำเป็นด้วยเหตุผลหลายประการ คือ

1. เหมาะสมที่จะลงทุนผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก หากไม่มีการหาประสิทธิภาพเสียก่อนเมื่อผลิตออกมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ก็ต้องทำใหม่เป็นการสิ้นเปลือง สมอม เวลา แรงงาน และเงินทอง
2. ชุดการสอนจะทำหน้าที่สอน โดยที่สร้างภาพการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมที่มุ่งหวัง บางครั้งต้องช่วยครูผู้สอน บางครั้งต้องสอนแทนครู ดังนั้นก่อนนำชุดการสอนไปใช้ ครูจึงควรมั่นใจว่า ชุดการสอนนั้นมีประสิทธิภาพในการช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จริง การหา ประสิทธิภาพตามลำดับขั้นจะทำให้เราได้ชุดการสอนที่มีคุณค่าทางการสอนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ได้
3. การทดสอบหาประสิทธิภาพจะทำให้ผู้ผลิตมั่นใจว่า เนื้อหาสาระที่บรรจุลงในชุดการสอนเหมาะสมเข้าใจง่าย อันจะทำให้ผู้ผลิตมีความชำนาญสูงขึ้นเป็นการประหยัด แรงงาน สมอม เวลา และเงินทอง

อชิพร ศรียมก (2525, หน้า 246 - 252) กล่าวถึงความจำเป็นในการหาประสิทธิภาพของชุดการสอน ดังนี้

1. เพื่อความมั่นใจว่าชุดการสอนที่สร้างขึ้นมามีคุณค่า
2. เพื่อความแน่ใจว่า ชุดการสอนนั้นสามารถทำให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง
3. ถ้าจะผลิตชุดการสอนออกมาเป็นจำนวนมากการทดสอบหาประสิทธิภาพจะเป็นหลักประกันว่า ผลิตออกมาแล้วใช้ได้ มิฉะนั้นจะเสียเงิน แรง เวลา เพราะผลิตออกมาแล้วใช้ไม่ได้

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การหาประสิทธิภาพของชุดการสอน เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า ชุดการสอนที่สร้างขึ้นมานั้น มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะช่วยปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้ดีขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้จริงหรือไม่เพียงใด ก่อนที่จะนำไปผลิตออกมาใช้จริงเป็นจำนวนมากต่อไป

การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2521, หน้า 134) ได้กล่าวถึงการกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพไว้ดังนี้

1. เกณฑ์ประสิทธิภาพ หมายถึง ระดับประสิทธิภาพของชุดการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หากชุดการสอนมีประสิทธิภาพถึงระดับนี้แล้ว ชุดการสอนนั้นจะมีคุณค่าที่จะนำไป สอนนักเรียน การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพกระทำได้โดย การประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน 2 ประเภท คือ พฤติกรรมต่อเนื่อง และพฤติกรรมขั้นสุดท้าย โดยกำหนดค่าประสิทธิภาพเป็น E_1 คือ ประสิทธิภาพกระบวนการ E_2 คือ ประสิทธิภาพผลลัพธ์ ซึ่งคิดเป็นร้อยละของผลเฉลี่ยของคะแนนที่ได้

ดังนั้น E_1 / E_2 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการ / ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ เช่น 80/80 หมายความว่า เมื่อเรียนชุดการสอนแล้วผู้เรียนจะสามารถทำแบบฝึกหัดหรืองานที่ผลเฉลี่ย ร้อยละ 80 และทำแบบทดสอบหลังเรียนได้ผลเฉลี่ยร้อยละ 80 การกำหนดเกณฑ์ E_1 / E_2 โดยปกติ เนื้อหาที่เป็นความรู้ ความจำ มักจะตั้งไว้ 80/80, 85/85 หรือ 90/90 ส่วนเนื้อหาที่เป็นทักษะมักจะตั้งต่ำกว่านี้ เช่น 75/75

การยอมรับประสิทธิภาพของชุดการสอน มี 3 ระดับ คือ

1. สูงกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของชุดการสอนสูงกว่าที่ตั้งไว้มีค่าเกินกว่า 2.5 เปอร์เซนต์ขึ้นไป
2. เท่ากับเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของชุดการสอน เท่ากับหรือ สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้แต่ไม่เกิน 2.5 เปอร์เซนต์
3. ต่ำกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของชุดการสอน ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แต่ไม่ต่ำกว่า 2.5 เปอร์เซนต์ ถือว่ายังมีประสิทธิภาพที่ยอมรับได้

การทดลองหาประสิทธิภาพ

เมื่อผลิตชุดการสอนเป็นต้นฉบับแล้ว ต้องนำชุดกิจกรรมไปทดลองหาประสิทธิภาพ ตามขั้นตอนดังนี้

1. การทดลองแบบเดี่ยวหรือแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (One – to – One – Testing) หรือ (1 : 1) คือ ทดลองกับผู้เรียน 3 คน โดยใช้เด็กที่มีสติปัญญา สูง ปานกลาง และต่ำ แล้วให้ศึกษาด้วยตนเอง จากชุดการสอนจนจบ โดยปฏิบัติดังนี้

- 1.1 ตอบแบบทดสอบก่อนเรียน (Pretest)
- 1.2 เรียนจากชุดการสอนจนจบที่เรียน
- 1.3 ทำแบบฝึกหัดในบทเรียนไปพร้อมกันขณะที่เรียน
- 1.4 ตอบแบบทดสอบหลังเรียน (Posttest)

ให้นำผลที่ได้รับมาพิจารณาปรับปรุงส่วนที่เห็นว่ายังบกพร่อง เช่น เนื้อหา สื่อต่างๆ แบบทดสอบต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น แล้วนำผลที่ได้คำนวณหาประสิทธิภาพเสร็จแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยปกติคะแนนที่ได้จากการทดลองแบบเดี่ยวจะมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์

2. การทดลองแบบกลุ่มเล็ก (Small Group Testing) หรือ (1 : 10) คือ ทดลองกับผู้เรียน 6 - 10 คน นำผลที่ได้คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3. การทดลองภาคสนาม หรือกลุ่มใหญ่ (Large Group Testing) หรือ (1 : 100) คือ ทดลองกับผู้เรียนทั้งชั้น 30 - 100 คน นำผลที่ได้คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุงให้สมบูรณ์ อีกครั้ง ผลลัพธ์ที่ได้ควรใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หากต่ำกว่าเกณฑ์ไม่เกินร้อยละ 2.5 ก็ยอมรับ แต่ถ้าแตกต่างกันมากต้องกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพของชุดการสอนใหม่โดยยึดหลักความจริง

จากการศึกษาค้นคว้า คณะผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการหาประสิทธิภาพของชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2521, หน้า 134) เป็นแนวทางในการหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ชุดท้องถิ่นเราชาวพิษณุโลกที่จะพัฒนาขึ้น ดังนี้

1. เกณฑ์มาตรฐานของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กำหนดเกณฑ์มาตรฐานไว้ที่ระดับ 80/80

80 ตัวแรก คือ ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอนจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ คิดเป็นร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบฝึกหัดท้ายเล่มระหว่างเรียนของแต่ละเรื่อง

80 ตัวหลัง คือ ค่าประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ คิดเป็นร้อยละของคะแนนเฉลี่ย คิดจากการทำแบบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความ

2. เกณฑ์การยอมรับประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ตั้งไว้ คือ 80/80 การยอมรับประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มี 3 ระดับ คือ

2.1 สูงกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สูงกว่าที่ตั้งไว้มีค่าเกินกว่า 2.5 เปอร์เซนต์ขึ้นไป

2.2 เท่ากับเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เท่ากับหรือ สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้แต่ไม่เกิน 2.5 เปอร์เซนต์

2.3 ต่ำกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แต่ไม่ต่ำกว่า 2.5 เปอร์เซนต์ ถือว่ายังมีประสิทธิภาพที่ยอมรับได้

3. เมื่อผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นต้นฉบับแล้ว ต้องนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปทดลองหาประสิทธิภาพตามขั้นตอนดังนี้

3.1 การทดลองแบบเดี่ยวหรือแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (One – to – One – Testing) หรือ (1 : 1)

3.2 การทดลองแบบกลุ่มเล็ก (Small Group Testing) หรือ (1 : 10)

3.3 การทดลองภาคสนาม หรือกลุ่มใหญ่ (Large Group Testing) หรือ (1 : 100)

6. ความพึงพอใจ

6.1 ความหมายของความพึงพอใจ

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับความหมายของความพึงพอใจ (Product) โดยมีผู้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้หลายทรรคนะด้วยกัน ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

อนก กลยณี (2542) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึก หรือเจตคติต่อการทำงานนั้นๆ
มณี โภธิเสน (2543) ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า เป็นความรู้สึกยินดี เจตคติที่ดีของบุคคล เมื่อได้รับการตอบสนองของความต้องการของตนทำให้เกิดความรู้สึกดีในสิ่งนั้นๆ

Devis (1964) (อ้างอิงใน กรชกร ชวติ, 2544) ให้ความหมายเกี่ยวกับความพึงพอใจไว้ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังกับผลประโยชน์ที่ได้รับ

จากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดี ความประทับใจ หรือการมีเจตคติที่ดีต่อการกระทำของบุคคลหรือการทำงานนั้นๆ

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดี หรือเจตคติที่ดีต่อการกระทำของบุคคลหรือการทำงานนั้นๆ

6.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีสำหรับการสร้างความพึงพอใจมีหลายทฤษฎี แต่ทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียงที่คณะผู้วิจัยจะนำเสนอ คือ ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) ที่กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการเหมือนกัน แต่ความต้องการนั้นเป็นลำดับขั้น เขาได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ไว้ดังนี้ (Maslow, 1970)

1. มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอ และไม่มีที่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการสิ่งใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น
2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจสำหรับพฤติกรรมอื่นต่อไป ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม
3. ความต้องการของมนุษย์จะเรียงเป็นลำดับขั้นตามลำดับความสำคัญ กล่าวคือ เมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้มีการตอบสนองซึ่งลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์มี 5 ขั้นตอนตามลำดับขั้นจากต่ำไปสูงดังนี้

3.1 ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น ความต้องการในเรื่องของอาหาร น้ำ อากาศ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย และความต้องการทางเพศ ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนก็ต่อเมื่อความต้องการทั้งหมดของคนยังไม่ได้รับการตอบสนอง

3.2 ความต้องการด้านความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security of Safety Needs) ถ้าความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้วมนุษย์จะต้องการในขั้นสูงต่อไป คือ เป็นความรู้สึกที่ต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคงในปัจจุบันและอนาคตซึ่งรวมถึงความก้าวหน้าและความอบอุ่นใจ

3.3 ความต้องการทางด้านสังคม (Social or Belonging Needs) หลังจากที่มนุษย์ได้รับการตอบสนองในสองขั้นดังกล่าวแล้วก็就会有ความต้องการสูงขึ้นอีก คือ ความต้องการทางสังคมเป็นความต้องการที่จะเข้าร่วมและได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อน

3.4 ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือ (Esteem Needs) เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่อง ให้เกียรติ และเห็นความสำคัญของตนเอง อยากเด่นในสังคม รวมถึงความสำเร็จ ความรู้ ความสามารถ ความเป็นอิสระ และเสรีภาพ

3.5 ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self Actualization) เป็นความต้องการระดับสูงสุดของมนุษย์ ส่วนมากจะเป็นการยากที่จะเป็นได้ตามความคิดของตน หรือต้องการจะเป็นมากกว่าที่ตัวเองเป็นอยู่ในขณะนั้น จากสาระสำคัญของทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์

สรุปได้ว่า ความต้องการทั้ง 5 ขั้นของมนุษย์มีความสำคัญไม่เท่ากัน การจูงใจตามทฤษฎีนี้จะต้องพยายามตอบสนองความต้องการของมนุษย์ซึ่งมีความต้องการที่แตกต่างกันไป และความต้องการในแต่ละขั้นจะมีความสำคัญแก่นักคณานน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับความพึงพอใจที่ได้รับจากการตอบสนองความต้องการในลำดับนั้นๆ

6.3 การวัดความพึงพอใจ

ในการวัดความพึงพอใจนั้นได้มีผู้ให้ทฤษฎีและวิธีการวัดความพึงพอใจไว้ ดังนี้

บุญเรือง ขจรศิลป์ (2529) ได้ให้ทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่าทัศนคติหรือเจตคติเป็นนามธรรม เป็นการแสดงออกค่อนข้างซับซ้อน จึงเป็นการยากที่จะวัดทัศนคติได้โดยตรง แต่เราสามารถที่จะวัดทัศนคติได้โดยอ้อม โดยวัดความคิดเห็นของบุคคลเหล่านั้นแทนฉะนั้น การวัดความพึงพอใจก็มีขอบเขตที่จำกัดด้วย อาจมีความคลาดเคลื่อนขึ้นถ้าบุคคลเหล่านั้นแสดงความคิดเห็นไม่ตรงกับความรู้สึกที่จริงซึ่งความคลาดเคลื่อนเหล่านี้ย่อมเกิดขึ้นได้เป็นธรรมดาของการวัดโดยทั่วไป

สาโรช ไสยสมบัติ (2534, หน้า 39) กล่าวว่า ความพึงพอใจที่มีต่อการบริการจะเกิดขึ้นหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาถึงลักษณะของการให้บริการขององค์การ ประกอบกับระดับความรู้สึกของผู้มารับบริการในมิติต่างๆ ของแต่ละบุคคล ดังนั้นในการวัดความพึงพอใจต่อการบริการอาจทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

การใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมกันอย่างแพร่หลายวิธีหนึ่ง โดยการขอรับรองหรือขอความร่วมมือจากบุคคลที่ต้องการวัด แสดงความคิดเห็นลงในแบบฟอร์มที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ หรือเป็นคำตอบอิสระ โดยคำตอบที่ถามอาจจะถามถึงความพึงพอใจในด้านต่างๆ ที่หน่วยงานกำลังให้บริการอยู่ เช่น ลักษณะของการให้บริการ สถานที่ให้บริการระยะเวลาในการให้บริการบุคลากรที่ให้บริการ เป็นต้น

การสัมภาษณ์ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ได้ทราบถึงระดับความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการซึ่งเป็นวิธีการที่ต้องอาศัยเทคนิคและความชำนาญพิเศษของผู้สัมภาษณ์ ที่จะจูงใจให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบคำถามให้ตรงกับข้อเท็จจริง การวัดความพึงพอใจโดยวิธีสัมภาษณ์นับเป็นวิธีการที่ประหยัดและมีประสิทธิภาพมากอีกวิธีหนึ่ง

การสังเกต เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้ทราบถึงระดับความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการได้โดยวิธีการสังเกตจากพฤติกรรม ทั้งก่อนมารับบริการ ขณะรอรับบริการ และหลังจากการได้รับการบริการแล้ว เช่น การสังเกตกิริยาท่าทาง การพูด สีหน้า และความถี่ ของการมาขอรับบริการ เป็นต้น การวัดความพึงพอใจโดยวิธีนี้ผู้วัดจะต้องกระทำอย่างจริงจังและมีแบบแผนที่แน่นอน จึงจะสามารถประเมินถึงระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการได้อย่างถูกต้อง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 252 – 253) กล่าวสรุปไว้ว่า ในการวัดความพึงพอใจควรมีข้อตกลงเบื้องต้นดังนี้

1. การศึกษาความพึงพอใจเป็นการศึกษาความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคลที่จะไม่เปลี่ยนแปลงในช่วงเวลานั้น
2. ความพึงพอใจในสิ่งที่ไม่สามารถวัดหรือสังเกตได้โดยตรง การวัดความพึงพอใจจึงเป็นการวัดทางอ้อมจากแนวโน้มที่บุคคลแสดงออก

3. การศึกษาความพึงพอใจของบุคคล มิใช่แต่เป็นการศึกษาทางความพึงพอใจของบุคคลเท่านั้นแต่ต้องศึกษาถึงระดับความมากน้อย หรือความเข้มของเจตคตินั้นด้วย

จะเห็นได้ว่า การวัดความพึงพอใจต่อการบริการนั้นสามารถที่จะทำการวัดได้หลายวิธี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวก ความเหมาะสม ตลอดจนจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายของการวัดด้วย จึงจะส่งผลให้การวัดนั้นมีประสิทธิภาพเป็นที่น่าเชื่อถือได้ สำหรับการวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชุด ท้องถิ่นเราชาวพิษณุโลก ส่งเสริมความสามารถการอ่านจับใจความ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวัดความพึงพอใจ

6.4 เครื่องมือวัดความพึงพอใจ

กระบวนการสร้างแบบวัดความพึงพอใจหรือเจตคติ มีนักการศึกษาหลายท่านกำหนดรูปแบบไว้แตกต่างกัน แต่ในที่นี้คณะผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบตามวิธีการของ ลิเคิรท์ (อ้างอิงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546, หน้า 255 – 256) มีหลักการสร้างว่าการจัดให้มีข้อความที่แสดงความพึงพอใจที่หมายในทิศทางใดทิศทางหนึ่งแล้วให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น คำตอบของแต่ละข้อความจะมีให้เลือกตอบ 5 ช่วง ตั้งแต่ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อยและระดับน้อยที่สุด ระดับขั้นตอนของการสร้างมีดังนี้

1. รวบรวมข้อความแต่ละข้อความต้องมีลักษณะที่มีเจตคติต่างๆ กัน ตอบต่างกันและหลีกเลี่ยงข้อความที่มี 2 ความหมาย
2. ตรวจสอบข้อความนั้นว่าเหมาะสมกับการตอบเพียงใด ในลักษณะของ 5 ช่องดังกล่าว
3. ทดลองดูว่ามีข้อความใดไม่ชัดเจนหรือคลุมเครือเพื่อการแก้ไข
4. การให้คำแนะนำคะแนนของความเห็น ในแต่ละระดับตามวิธีการทำให้มาตรวจวัดของเขาใช้ได้สะดวกมาก เพราะการใช้กำหนดค่าแบบจงใจเพื่อให้เป็นคำแนะนำประจำของแต่ละระดับความคิดเห็นเหมือนกันทุกข้อความ เมื่อแต่ละระดับความคิดเห็นของแต่ละข้อความวัดเจตคติมีค่าประจำตายตัว การที่จะหาว่าบุคคลใดมีเจตคติเป็นอย่างไร ก็ใช้วิธีการรวมคะแนนจากการตอบทุกข้อความของแต่ละคน ถ้ารวมคะแนนจากการตอบของข้อความทั้งหมดมีค่าสูงหรือได้คะแนนสูงแสดงว่าระดับเจตคติของแต่ละบุคคลนั้นต่อสิ่งนั้นเป็นไปในลักษณะพึงพอใจ หรือคล้อยตาม ย่อมแสดงว่าบุคคลมีเจตคติที่ดีหรือมีความพึงพอใจต่อสิ่งนั้น

รูปของการวัดความคิดเห็น ในรูปของแบบสอบถามหรือแบบสำรวจ ซึ่งเรียกว่าแบบวัดความพึงพอใจ และใช้รูปแบบมาตราประเมินค่าของลิเคิรท์ โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

พึงพอใจมากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	5	คะแนน
พึงพอใจมาก	มีค่าเท่ากับ	4	คะแนน
พึงพอใจปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	3	คะแนน
พึงพอใจน้อย	มีค่าเท่ากับ	2	คะแนน
พึงพอใจน้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1	คะแนน

สรุปได้ว่า การสร้างแบบวัดความพึงพอใจหรือเจตคติตามวิธีการของ ลิเคิร์ท มีหลักการสร้าง คือ จัดให้มีข้อความที่แสดงความพึงพอใจที่หมายในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง แล้วให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น ใช้รูปแบบมาตราประเมินค่า 5 ระดับ การให้น้ำหนักคะแนนแต่ละระดับความคิดเห็นของแต่ละข้อความมีค่าประจำตายตัว ข้อความใดมีค่าคะแนนสูงแสดงว่าระดับเจตคติของแต่ละบุคคลนั้นต่อสิ่งนั้นเป็นไปในลักษณะพึงพอใจ ในการวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ชุด ท้องถิ่นเราชาวพิษณุโลก ในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เลือกใช้รูปแบบมาตราประเมินค่าของลิเคิร์ท เป็นรูปแบบที่ใช้ในการวัดความพึงพอใจ

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

7.1 งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการอ่านจับใจความ

จากการศึกษาวิจัยในสาระการเรียนรู้ภาษาไทยด้านการอ่านจับใจความปรากฏผลสำเร็จในการนำไปใช้ ด้วยผลงานวิจัยดังต่อไปนี้

พิสมัย ยี่วิชัย (2544, หน้า 56) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความโดยใช้แบบฝึกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีรัชชานุกูล อำเภอมะนัง จังหวัดชัยภูมิ ปีการศึกษา 2543 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจพอใจ นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดี ทำให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ ทั้งนี้เนื่องมาจากแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญที่ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

สุรีย์มาศ บุญฤทธิ์รุ่งโรจน์ (2544, หน้า 111) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างมี 53 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พัฒนาแบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญ ทดลองใช้แบบฝึกและประเมิน ปรับปรุงแก้ไขแบบฝึก เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบฝึก แบบทดสอบ แผนการสอน

และแบบสอบถามความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่าแบบฝึกที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 82.17/85.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ใช้แบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญสูงกว่าก่อนเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มณฑนา บุญบุญ (2545, หน้า 54) ได้ศึกษาการสร้างแบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2544 ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพของแบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญ เพื่อเสริมประสบการณ์วิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการเรียนโดยใช้แบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญสูงกว่าก่อนเรียนที่ระดับความน่าจะเป็นเท่ากับ .05 ซึ่งเป็นที่ยอมรับสมมุติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าน่าจะมีผลมาจากการเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับความสนใจตามพัฒนาการของผู้เรียน และเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน อีกทั้งยังเป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเพื่อเสริมประสบการณ์ให้กับผู้เรียน

ปราณี อยู่คง (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านเพื่อจับใจความวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า ชุดฝึกทักษะ เรื่องการอ่านจับใจความวิชา 85.27/84.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ หลังจากใช้ชุดฝึกทักษะแล้วนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยสูงกว่าก่อนใช้ชุดฝึกทักษะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พัชนี หนูคง (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างชุดการสอนการอ่านจับใจความสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ชุดการสอนอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 87.5/86.67 ซึ่งสูงกว่ามาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

มณีวรรณ วริฑุม (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดฝึกการอ่านภาษาไทยเพื่อจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัย พบว่า ชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทย เพื่อจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านเพื่อจับใจความวิชาภาษาไทยเพื่อจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 หลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เสาวภา กาญจนะ (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบเจตคติและความเข้าใจในการอ่านภาษาไทยของนักเรียนพูดสองภาษาที่ได้รับการสอนอ่านโดยใช้นิทานพื้นบ้านกับบทอ่านทั่วไป ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอแฉ่ง จังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ นักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านโดยใช้นิทานพื้นบ้านกับนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านโดยใช้บทอ่านทั่วไปมี

ความเข้าใจในการอ่านภาษาไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านโดยใช้นิทานพื้นบ้านกับนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านโดยใช้บทอ่านทั่วไปไม่มีเจตคติการอ่านภาษาไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นิทานพื้นบ้านมีเจตคติต่อการอ่านภาษาไทยสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านโดยใช้บทอ่านทั่วไป

นภา คำบุญลือ (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้นิทานเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลลำปาง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังการใช้นิทานเป็นสื่อเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนโดยใช้นิทานเป็นสื่อ

ธีรญา เหมี่ยมจุล (2547, หน้า 58) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2547 ผลการวิจัย พบว่า แบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2547 ผลการวิจัย พบว่า แบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.07/81.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนโดยใช้แบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญ สูงกว่าก่อนเรียนที่ระดับความน่าจะเป็นเท่ากับ .05 และผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้แบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

มงคล จำศรี (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยเพื่อจับใจความสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัย พบว่า ชุดทักษะการอ่านภาษาไทยเพื่อจับใจความสำคัญสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.94/82.95 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ หลังจากใช้ชุดฝึกทักษะแล้วนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านวิชาภาษาไทยสูงกว่าก่อนใช้ชุดฝึกทักษะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พงษ์ศักดิ์ ศิริวงศ์ (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความวิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า แบบฝึกทักษะการอ่านเพื่อจับใจความวิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.86/83.44 ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เย็นยงค์ แสงการिया (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสามารถในการเขียนภาษาไทยที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยการใช้กิจกรรมนิทานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียน บ้านสันกำแพงปลา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้การเขียน

ภาษาไทยโดยการใช้กิจกรรมนิทานที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพระหว่างเรียน และหลังเรียน แผนการเรียนรู้ที่ 1-10 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 คือ 85.54 / 87.91 ส่วนที่มีประสิทธิภาพสูงที่สุด คือ แผนการเรียนรู้ที่ 10 มีประสิทธิภาพ 92.73 / 92.73 นักเรียนมีความสามารถในการเขียนภาษาไทย ในภาพรวมทุกเนื้อหาสูงกว่าก่อนเรียนโดยมีร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นอยู่ในช่วง 49.10 - 57.20 โดยคะแนนในเนื้อหาการแต่งนิทานจากตัวละครที่กำหนดให้มีการเพิ่ม สูงสุด 57.20 คะแนน ในเนื้อหาการแต่งนิทานจากชื่อเรื่องที่กำหนดให้มีการเพิ่มต่ำสุด 49.10

งานวิจัยเกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

เกวลี พิชัยสวัสดิ์ (2545, บทคัดย่อ) ได้สร้างเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การใช้ห้องสมุด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดพุทธบูชา กรุงเทพมหานคร โดยมีกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนจำนวน 100 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนจาก เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการใช้ห้องสมุด ได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 82.08

นwor แจ่มขำ (2547) ได้พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโปรแกรม เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แบบโปรแกรม เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศ (2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แบบโปรแกรม เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศ (3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ที่เรียนจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโปรแกรมก่อนเรียน และหลังเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมด่านสำโรง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ที่เรียนวิชาคอมพิวเตอร์ โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบ Cluster จำนวนทั้งหมด 40 คนผลการวิจัย พบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโปรแกรม เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศ มีประสิทธิภาพ 81.38/ 80.63 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในสมมติฐานการวิจัย ผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แบบโปรแกรม เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศ สูงกว่าก่อนเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

ขวัญใจ ทองทวี และคณะ (2549, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องการใช้ เหตุผล กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากการวิจัยพบว่าหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 82.41/82.75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 สอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนด

จรอน ใจชะลอม และคณะ (2549, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ประเพณีการแห่มังกร เมืองปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ สำหรับนักเรียนช่วง ชั้นที่ 3 ผลการทดลองพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังใช้บทเรียนสูงกว่าก่อนใช้บทเรียนอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานที่ตั้งไว้

วารุณี ไกรศร และคณะ (2550) ได้พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชุด นิทานพื้นบ้านเมืองเลยที่ส่งเสริมทักษะการอ่านออกเสียงควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการวิจัยพบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ชุด นิทานพื้นบ้านเมืองเลย ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และมีประสิทธิภาพ 83.56/81.11 นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนประกอบการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีผลการประเมินทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Riddle (1995) ได้ศึกษาการใช้โปรแกรมมัลติมีเดียในห้องเรียนซึ่งพบว่ามัลติมีเดียที่มีประสิทธิภาพจะทำให้นักเรียนได้เรียนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ นักเรียนสามารถใช้โปรแกรมมัลติมีเดียได้โดยง่ายและรวดเร็วด้วยตนเอง ซึ่งได้ผลดีกว่าการเรียนแบบดั้งเดิมในห้องเรียน นักเรียนที่เรียนจากคอมพิวเตอร์จะพัฒนาในเรื่องของความคิด ความรู้สึก สามารถใช้กราฟิก ภาพเคลื่อนไหวและเสียงในการเสริมความคิดได้ นักเรียนจะสนใจในกิจกรรมเหล่านี้มากกว่าการสอนในห้องเรียนแบบธรรมดา

Alicia (2001) ได้ศึกษาเรื่อง การอ่านและอินเทอร์เน็ต : การเปรียบเทียบการอ่านจากอินเทอร์เน็ตและการอ่านจากสิ่งพิมพ์วิชาภาษาฝรั่งเศสของนักเรียนสายภาษาฝรั่งเศส โดยศึกษาจากนักเรียนสายภาษาฝรั่งเศสที่เรียนในระดับ 8 จำนวน 29 คน ที่อ่านเนื้อหาจากอินเทอร์เน็ต และสิ่งพิมพ์ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่อ่านเนื้อหาจากอินเทอร์เน็ตนั้นให้ความสนใจมากกว่า และอินเทอร์เน็ตช่วยนำไปสู่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในหมู่นักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นอินเทอร์เน็ตทำให้เขาได้ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง และได้ศึกษาตามความสนใจของแต่ละคนซึ่งจะได้คะแนนที่ดีกว่าการอ่านเนื้อหาจากสิ่งพิมพ์

สรุปผลจากการศึกษางานวิจัย พบว่าการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้รูปแบบการนำเสนอข้อมูลแบบไฮเปอร์เท็กซ์ ผสมผสานการใช้เทคโนโลยีรูปแบบไฮเปอร์มีเดีย และสร้างขึ้นให้อยู่ในรูปแบบของมัลติมีเดีย และจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้เทคโนโลยีการผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์กำลังมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และยังมีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้หนังสือใช้การผลิตแบบดั้งเดิม ซึ่งสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจเรียนมากกว่าการเรียนจากหนังสือรูปแบบเดิม เนื่องจากเทคโนโลยีทันสมัยในการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถบรรจุข้อความ เสียง รูปภาพ และภาพเคลื่อนไหว ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะนำไปเป็นแนวทางในการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชุด ท้องถิ่นเราชาวพิษณุโลก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น